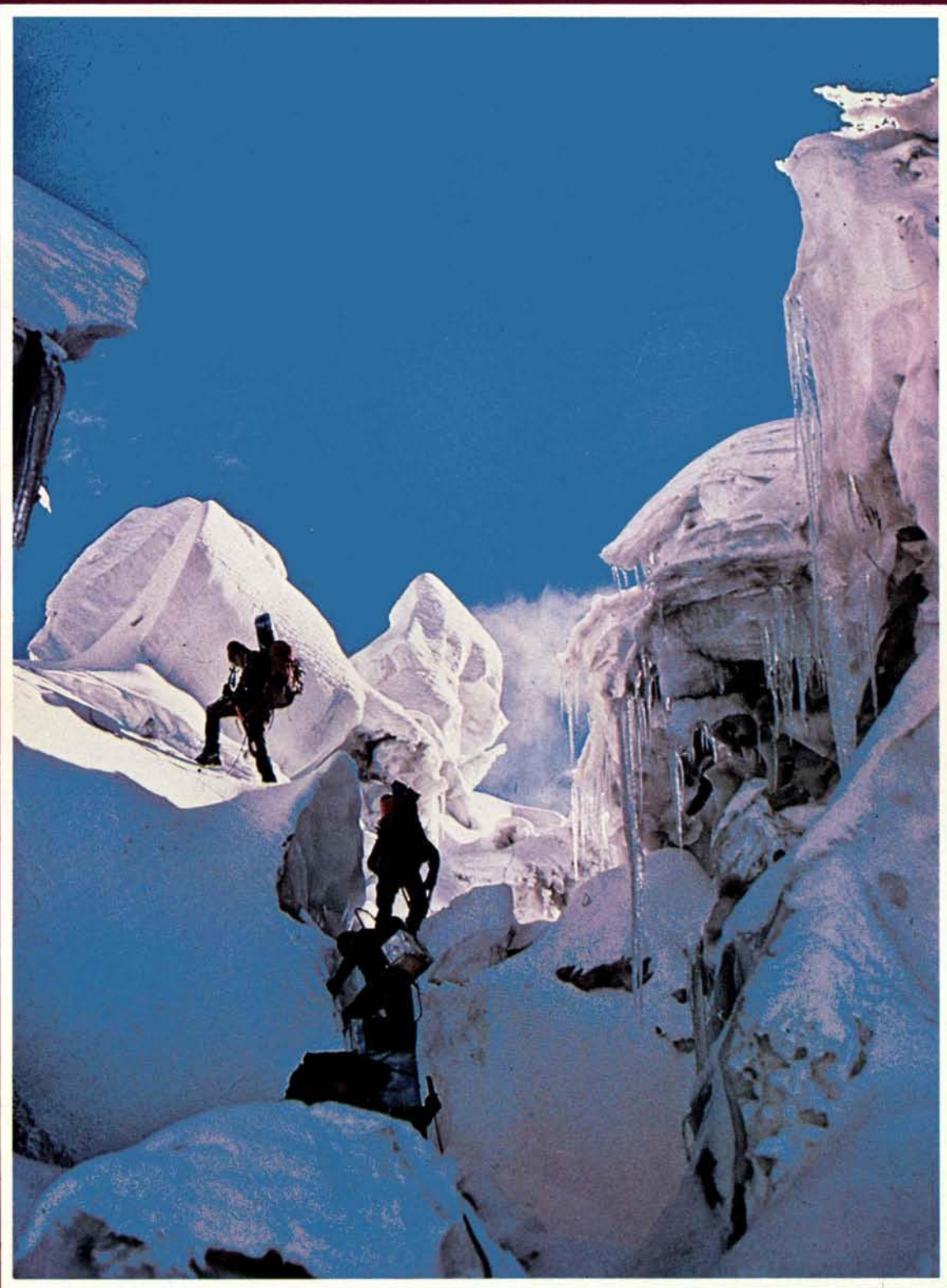

MUNTANYA

DESEMBRE 1979

HCC

Manufacturas Cobra, S. A.

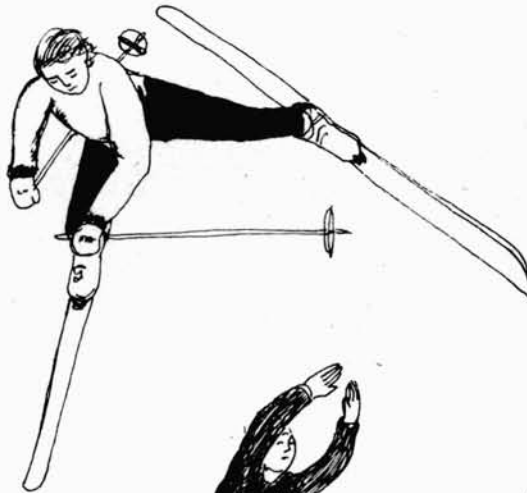
Sepulveda, 66 - Tel. 325 34 93 - Barcelona-15

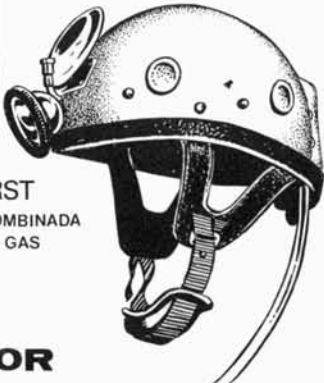
WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

MODEL KARST
IL·LUMINACIÓ COMBINADA
ELECTRICA I DE GAS
ACETIL·LÉ

CASC PROTECTOR

duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU*BARCELONA

MODEL HIMALAIA 78

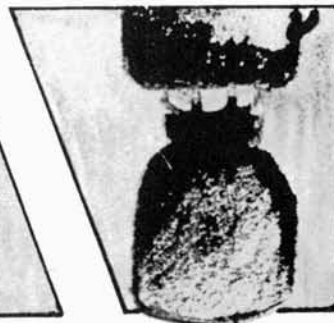
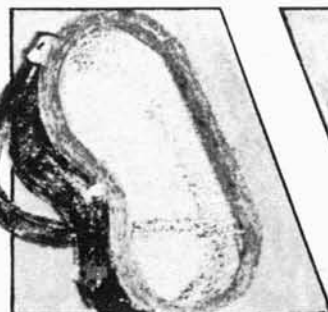
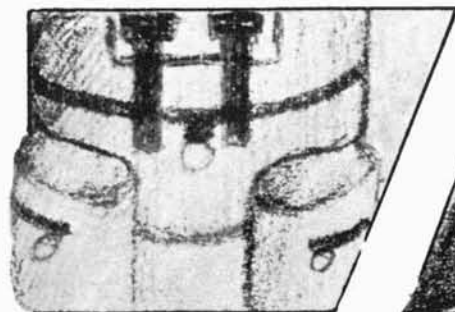
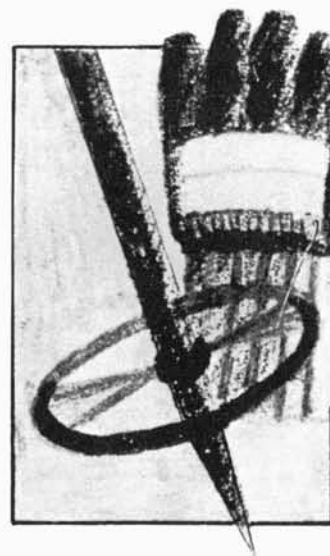
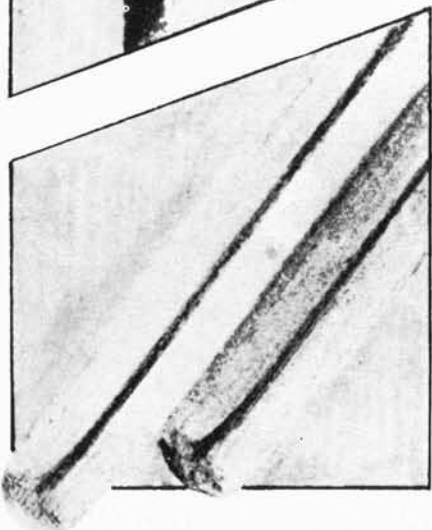
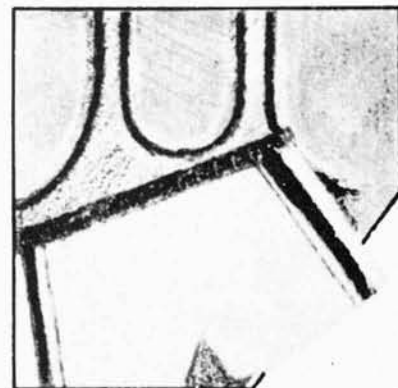
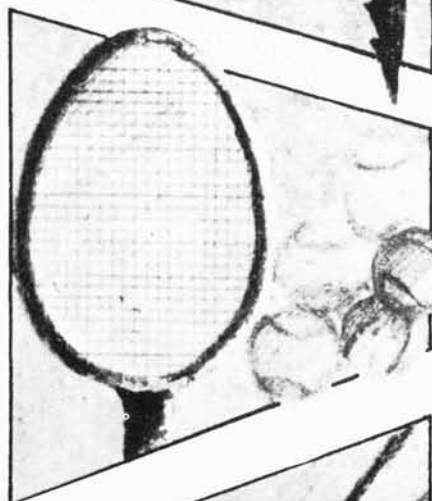
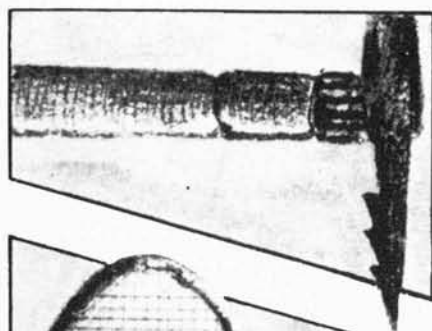

CASC PROTECTOR

duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLASTIQUES ALEU*BARCELONA

MAÑANES esports

calçat infantil

- BALMES
PLAÇA MOLINA
 - AVDA.
PAU CASALS, 15
 - PASSEIG
GRAL. MOLA, 43
- BARCELONA

KATAKROK

subscriuiu-vos
a

MUNTANYA

publicació centenària de
l'excursionisme català

Nom

Carrec

n.º pis

Població D. P.

Se subscriu a la revista Muntanya a partir de l'any,
amb la quota anual de 500 ptes.

Cobrament:

Signatura

☐ per banc, segons
autorització adjunta

Data

Senyor Director de Banc

Sucursal Caixa

Carrer n.º

Població

Distingit senyor:

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu
el rebut anual a la revista MUNTANYA, del Centre Excursionista
de Catalunya, corresponent a la subscripció

a nom de

que viu a

Població, amb càrrec al

corrent núm.

compte d'estalvi núm.

a nom de

Ben atentament,

Signatura

MUNTANYA

Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

La revista **MUNTANYA**, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA**, demana la col·laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconsegueixi tota la difusió que es mereix.

RICARD TARRÉ

DONA MES OPCIONS:

EQUIP DEVUTANT

ESQUIS ROSSIGNOL O KNEISSL
FIXACIONS SALOMON
BASTONS STAM
BOTES NORDICA O KASTINGER

12.975 ✓

EQUIP SPORTIU

ESQUIS KNEISSL O ROSSIGNOL
FIXACIONS SALOMON
BASTONS STAM
BOTES NORDICA O KASTINGER

16.950 ✓

EQUIP EXPERT

ESQUIS KNEISSL O ROSSIGNOL
FIXACIONS SALOMON
BOTES NORDICA O KASTINGER
BASTONS KNEISSL O ROSSIGNOL

29.150 ✓

I amb Ricard Tarré a Austria: ✓

Entre els compradors dels equips sortegem una plaça per el primer curs-set d'esports Ricard Tarré a Austria, a l'estació de Kitzbuhel, la darrera setmana de Gener de 1980.

RICARD TARRÉ

Vía Augusta, 103 - Tel. 217 91 88 - Barcelona-6 • Prim, 99 - Tel. 380 48 21 - Badalona

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA CLUB ALPÍ CATALÀ

Any CIII

Núm. 706

Vol. 87

Desembre 1979

Sumari

Editorial	536
Una travessada per la serralada del Huay-Huash	537
Castells càtars del Llenguadoc	546
Dhaulagiri (8.172 m)	550
Pic Cristall (2.892 m) per la vall d'Azun (Bigorra)	554
Cartografia geomorfològica de les terrasses del Llobregat, entre la Puda i Abrera	556
Trilogia	562
La muntanya bíblica del Sinai	566
L'engolidor de la Sènia	571
El Turbó, amb esquis	574
XXI Rallye d'Alta Muntanya. Escobes, 1979	577
Crònica:	
Inauguració del nou refugi Ventosa i Calvell	579
Adéu-siau	579
Notícies del III Aplec Excursionista dels Països Catalans	579
Els Grups de l'Alt Pirineu	580
Crònica alpina:	580
Pre-pirineu; Pirineu; Alps.	
Crònica espeleològica:	581
Illes Hawaii; Estats Units; 8è Congrés d'Espeleologia; Nova Bretanya; L'abocador: tornem-hi...	
Bibliografia:	581
Geografia Física dels Països Catalans.	
Panticosa-Formigal	

Portada: Travessant el caos de blocs de glaç, camí del Dhaulagiri. (Foto: Jordi Pons.)

Redacció i administració:

Paradis, 10 - Barcelona (2)

Tel. 315-23-11

Director: Martí Romero i Rector

Revisió lingüística: Ramon Torrents

Maqueta: Josep Nuet i Badia

Secretari: Josep Velázquez i Crespan

Publicitat: Lluís Belvis, Paradis, 10

Barcelona (2) Tel. 315-23-11

Col·laboradors: Josep Abril, David M. Aloy, Jaume Altadill, Pere Aymerich, Hermenegild Carreté, Enric Font, Josep Girona, Agustí Jolis, Modest Montlleó, Alfred Montserrat, Albert Oliveras, Ramon Pujol, Lluís Puntis, Josep M. Sala, Hilari Sanz, Josep Velázquez.

Subscripció: 500 pessetes l'any.

(sis exemplars). Estranger, 650 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 95 pessetes.

(Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista)

Impressió: Suïmpa, Indústria, 110

Barcelona (25)

Normes de publicació de MUNTANYA.

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir presents aquestes condicions:

Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a triple espai en fulls Din A-4 o foli.

Quan el text haurà de ser escrit en diferents tipus; s'indica de la següent manera: subratllat senzill (*cursiva*), subratllat doble (VERSALETA), subratllat triple (CAIXA ALTA) i subratllat ondulat (*negreta*).

Els mapes, dibuixos i gràfics es presentaran dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en blanc i negre, sempre en còpies brillants, duran els peus corresponents i el nom de l'autor, escrits en un full a part.

La Redacció podrà acordar la reducció o modificació d'aquells paràgrafs en què la manca d'espai o la reiteració ho facin aconsellable.

Josep M. Sala i Albareda

Francesc Roca i Chevert

Jordi Pons

Enric Font

Montserrat Jardí i Porqueres

Josep E. Paül i Torrent

Jordi Solà i Franquesa

Martí Romero i Rector

Jordi Iranzo

Josep Abril i Pinell

Modest Montlleó

Martí Romero i Rector

Sebastià Barceló

Josep Abril

Pere Aymerich

Alfred Montserrat

David M. Aloy

Editorial

PINTEM CATALUNYA, una altra obra col·lectiva

Podrem veure ben aviat, distribuïda per totes les poblacions cap de comarca del nostre país, una gran col·lecció de dibuixos.

*Són els 100.000 dibuixos del concurs **PINTEM CATALUNYA**, fets per nois i noies de les 38 comarques.*

Aquest concurs, convocat el quatre d'agost d'enguany, demanava als nostres conciutadans més joves uns instants d'atenció, de reflexió i de voluntat enmig dels dies fugissers de les vacances d'estiu.

Atenció per mirar fora de casa.

Reflexió per adonar-se que el que veien era Catalunya.

Voluntat per fer-ne un dibuix i situar-lo dins el context de la divisió comarcal de la nostra terra.

Tot això ho han fet, aquests nois i noies.

Han anat a fer excursions, han sortit

als balcons i a les finestres i han baixat al carrer. Han mirat i han vist, pensant, mentre ho feien, que després n'hauria de sortir un dibuix.

Pares i mestres també els hi han ajudat.

Classes senceres han anat a dibuixar la ciutat, el poble, la muntanya.

La lliçó de geografia, d'art i de ciutadania, aquests escolars no l'oblidaran fàcilment.

Tots hi han treballat i el seu treball ha donat aquest munt esplèndid de dibuixos.

Aquest mes de desembre començaran les exposicions.

*Ara, per preparar-les, ja hi ha moviment a totes les nostres comarques. Socis i amics del **Centre** estan classificant els milers de dibuixos per tal de donar una visió coherent de l'heterogeni conjunt. Tothom veurà les seves prò-*

pies obres i les dels seus veïns.

Les visites a les exposicions seran una simpàtica lliçó de geografia, possible gràcies als nostres joves artistes.

Tots hauran ajudat a fer la gran excursió que preteníem quan vam idear aquest concurs tan ben comprès, acceptat i promogut per la Caixa de Pensions. Hauran fet una gran excursió que servirà a molts ciutadans, grans i petits, per descobrir Catalunya i a d'altres per conèixer-la millor.

*Si ho aconseguim, un cop més hauran estat útils a la nostra terra els objectius que originaren i mantenen el nostre **Centre Excursionista de Catalunya**, i tots els qui participen en la seva obra col·lectiva sentiran noves forces per prosseguir-la, ara més que mai.*

Una travessada per la serralada del Huay-Huash

per Josep M. ^a Sala i Albareda

A Oyón es pot apreciar de seguida la mena de construcció que unifica les cases de les classes baixes.

Contemplem, impotents, com els xofers intenten adobar les ballestes de l'autobús que baixa d'Oyón: en un sotrac del mal camí —allà en diuen carretera— han quedat "malogradas", que diuen els resignats viatgers.

Fa unes vuit hores que hem sortit de Lima i el dia, ventós i rúfol, posa una nota trista a la nostra situació. No sabem si, a Oyón, hi trobarem els qui ens ha recomanat en César Arnao, l'àngel tutelar de tots els qui volen conèixer les muntanyes del Perú, per tal d'ajudar-nos a trobar algú que ens vulgui acompanyar amb alguna bèstia de càrrega en la nostra travessada fins a Chiquian.

La reparació de la ballesta amb mitjans de fortuna, es fa llarga. A més del nostre i del "malaguanyat", s'han ajuntat dos o tres autobusos més i uns quatre camions i camionetes. La pista estreta no permet el pas. La gent, la majoria indis, estan tranquil·lissims.

"Ahorita mismo lo arreglan". I aquest "ahorita mismo" ja fa dues hores que dura.

Només un *caramba*, sonor i rotund, serà l'única paraula, un xic més forta que les altres, que deixarà anar un home fort i cantellut, quan la baluerna troncant dalt d'una mena de torre de Pisa improvisada amb el cric i un munt de pedres està a punt d'aixafar-li la mà.

Poble pacífic i resignat, aquest del Perú!

El nostre grupet, incrèdul i nerviós, hagué de reconèixer que la paciència i la traça també fan miracles. I les ballestes foren canviades, i els cotxes tornaren a engegar, els uns cap a Lima i nosaltres cap a Oyón.

Aquesta avaria ens ha permès posar-nos una mica més a prop de l'autèntic poble peruà, heterogeni i fascinant: dels indis de la muntanya, amb els seus ponxos i barrets, hieràtics i misteriosos, de l'*ingeniero* de les mines amb el seu casc, símbol de superioritat i autoritat, del venedor de llibres d'una editorial espanyola, home curiós i ple d'una cultura "sui generis", emprenedor i actiu, i de l'home que ens facilitarà la nostra excursió, el sergent de la Guàrdia Civil Peruana, en Jorge Chang.

Nét de xinès i peruana, és un home

petit, de faccions on l'ascendència oriental és patent. Net i polit, exerceix la seva autoritat amb naturalitat i eficàcia. Ens diu que a Oyón mirarà de trobar qui ens acompanyi i ens facilitarà allotjament per aquesta nit.

La pista puja desesperadament per sortir del fons de l'engorjat que fa hores que seguim, i l'horitzó s'eixampla una mica. Arribem a Oyón.

Poble esbalandrat i que diuen que té uns cinc mil habitants, miners la seva majoria. En Chang ens acompanya a l'hotel, que ni a mitja estrella no arriba. Una escaleta exterior ens porta en una galeria on s'obren les portes de les nostres habitacions. L'hostaler té la gentilesa de canviar les coixineres dels llits. No hi ha llum elèctrica i les espelmes projecten ombres misterioses sobre les parets.

Una habitació es transforma en magatzem general per organitzar els paquets que hauran de carregar les haveries.

Sopem junt amb en Chang i un ajudant seu, i una tassa d'*hispancho* —una infusió d'una herba del país, de desconegudes virtuts— segella la nostra amistat.

Durant la nit cauen forts ruixats, però en aixecar-se el nou dia el cel és quasi net i les muntanyes dels voltants

brillen enfarinades de neu. Sortim per ultimar detalls i preparar la nostra marxa.

En una cantonada ens espia la canalla del poble. Som un espectacle poc freqüent. I gratuït. Pel cel, rabiosament blau, s'empaiten els núvols blancs i negres. D'una porta surten els sons melangiosos d'una arpa. Traiem el cap. En un racó fosc, amb el seu ponxo i el seu barret, un indi toca les cordes d'una primitiva arpa. No s'immuta i, com si no ens hagués vist, continua la seva sonata. Són les vuit del matí!

En Chang, el nostre home providenciat, puix el recomanat per en Morales Arnao és absent d'Oyón, ens posa en contacte amb en Teodomiro, que serà el nostre guia. Tanquem tractes i quedem de sortir a migdia. Tornem a l'"hotel", i en el pati preparem les càrregues, repartides entre motxilles i grossos sacs de lona. Dues nenes, de carones vermelles, i uns gossos de raça indefinida són els nostres fidels espectadors. Més tard de l'hora convinguda (la puntualitat no sembla ser la virtut nacional del Perú), compareix en Teodomiro, acabat d'afaitar, amb cinc burrets i un gos pollós i pudent.

L'operació de carregar les bèsties és més llarga del que voldríem i fins passat migdia no podem marxar d'Oyón,

Foto: Josep M. ^a Sala i Albareda

després d'acomiar-nos cordialment d'en Chang, exemple d'eficàcia en un servei públic. Desapareix Oyón, darrera un replec del terreny, i començem el camí cap a Surasaca i el llac de Suracocha.

Les muntanyes són pelades i els cims més alts desapareixen dintre els núvols.

Travessem un primer poblet, com tots els que veurem, de parets de fang pastat amb herbes i teulades d'herbei o metall ondulat, i veiem per primer cop un ramat de llames. Enrera queden Cashaucro, Pomamayo i Ucruzchaca, i seguint les vores del riu Quichas arribem al poblet del mateix nom on parem per fer una menjada, a la vora del riu i voltats de tota la mainada.

El temps s'embolica quan vespreja, i amenaça pluja. Ens falta encara bastant per arribar a Suracocha. Comença a nevar i en Teodomiro ens busca acolliment en unes cabanes.

Unes dones amb criatures ens fan lloc a la vora del foc. A fora neva i venteja. Fa fred. Estem ja a 4.150 m d'altura.

Mengem i ens preparam per dormir. Les dones i les criatures desapareixen i ens deixen el lloc per a nosaltres sols. El lloc, petit, ens el repartirem els set del grup, en Teodomiro, els conillots d'índies que els naturals en diuen *cuis* i que surten de pertot arreu, un parell de galls dindis i el gos d'en Teodomiro, que nosaltres ens afanyem a fer fora, bo i que ell, a la més petita, aprofita per ficar-se dins.

Quan clareja veiem el terreny tot enfarinat, però el temps sembla que vulgui millorar. La majoria del grup acusa molèsties, degudes a l'altura, en especial mal de cap, que, afortunadament, en quasi tots desapareixerà en córrer el dia.

Carreguem i empenem nou camí. Veiem a la nostra dreta muntanyes grosses ben nevades. Són cap a la banda de les mines de Raura, fins on arriba una pista-carretera.

Ens creuem amb un nombrós ramat de llames de posat altiu i amb les orelles marcades amb llacets de diferents colors. És el senyal per reconèixer-n els diferents propietaris.

El terreny és pelat, cobert per una

Foto: Josep M.ª Sala i Albarreda

herba rostida pel fred i on, curiosament, es troben de tant en tant unes petites flors grogues.

Ens acostem a Surasaca. Una presa reté les aigües de l'estany de Suracocha, a 4.379 m, fent-ne un extens llac de prop de cinc quilòmetres de llarg.

Fins al peu de la presa, i per l'altra riba del riu, hi arriba una pista que, si ho haguéssim sabut abans, ens hauria estalviat un dia de marxa a peu.

El dia és gris i molt ennuvolat. A

la nostra dreta i a l'altre cantó de l'estany, veiem, pels forats que deixen les nuvolades, geleres i cims de la serra Raura.

Queda endarrera Surocacha i ens fem a la Quebrada Pucaranga, de fons pla i pantanós, tancada a la dreta pels cims de Raura i a l'esquerra per cims pelats de més de 5.000 m.

En uns aiguamolls s'enfanguen i s'ensorren els burretts. Per uns moments temem que la nostra travessada no s'acabi aquí. En Teodomiro treballa de

valent i nosaltres també, i amb uns cops de peu d'en Teodomiro donats magistralment, i acompanyats, d'un *tu madre* i d'alguna expressió bon xic més forta per part nostra, aconseguim treure els rucs de la seva perillosa situació i continuar camí.

Realment costa una mica de fer-se càrrec de les proporcions d'aquestes muntanyes. Fa temps que sembla que ja som a tocar el Portachuelo del Huay-Huash, i el fet és que no hi arribem mai. El camí puja a mig vessant i la Quebrada s'enfonsa a la nostra dreta. Les clarors de la tarda, filtrant-se pels forats de les nuvolades, il·luminen el cim culminant de la serralada Raura, el Nevado Yerupà de 5.685 m, amb les seves geleres imponents, i les arrodonides prominències dels "nevados" Culi i Matador, que des d'aquí semblen oferir magnífiques ascensions amb esquís.

L'últim tros de pujada es fa dur als del grup que, poc aclimatats, acusen els quasi cinc mil metres d'altura.

Un últim esforç i ja som al trencall del Portachuelo del Huay-Huash.

Les llums de la posta il·luminen, d'un rosa pujat, les nuvolades que més enllà deixen veure un cel net tot ple d'esperances.

El camí baixa per tarteres cobertes d'una mica de neu i passa pel costat de la llacuna Challhuacocha, que reflecteix els cims dels Puscanturpo amb les últimes lluïssors purpúries del dia. Planegem per terreny cobert d'herbes altes. A la nostra dreta pengen, dels cims més pròxims, petites closques de glaç.

És quasi fosc. En Teodomiro sembla no conèixer gaire bé el camí i dubta. —*Señor, una luz, que los burros se extravían*, crida amb la seva veu prima. Les lots no fan prou llum i ja no ens hi veiem. Decidim acampar. Un lloc bastant pla ens ofereix espai suficient i aviat tenim les tendes parades. Demà serà un altre dia.

Que no és pas gaire millor que el d'ahir. Les nuvolades migtapen els cims importants de l'extrem sud de la serralada del Huay-Huash, amb les seves geleres penjades i les arestes totes verticals. Desfem les tendes després

d'un lleuger esmorzar, carreguem els ases i tornem a caminar.

Al cap de poc, l'extensa llacuna Viconga apareix als nostres peus i pocs minuts després arribem en una cabana amb pretensions de casa, on viui, amb la seva família, el guarda que controla el nivell del llac, recrescut per una petita presa.

Cabana verdaderament miserable, sense cap confort ni condició higiènica, però, això sí, amb una aparell emissor-receptor, per transmetre les dades que

interessen a la companyia hidroelèctrica.

La nostra moral està bon xic baixa, com si li pesés el sostre de núvols grisos que tapen el cel. Decidim fer un dia de repòs.

I se'ns presenta un greu problema. En Teodomiro diu que se'n torna a casa i que ens deixa. Diu no conèixer el camí i que els rucs estan cansats. Els follets de les muntanyes li han posat la por al cos i la seva decisió és ferma.

Veiem perillar la nostra travessa.

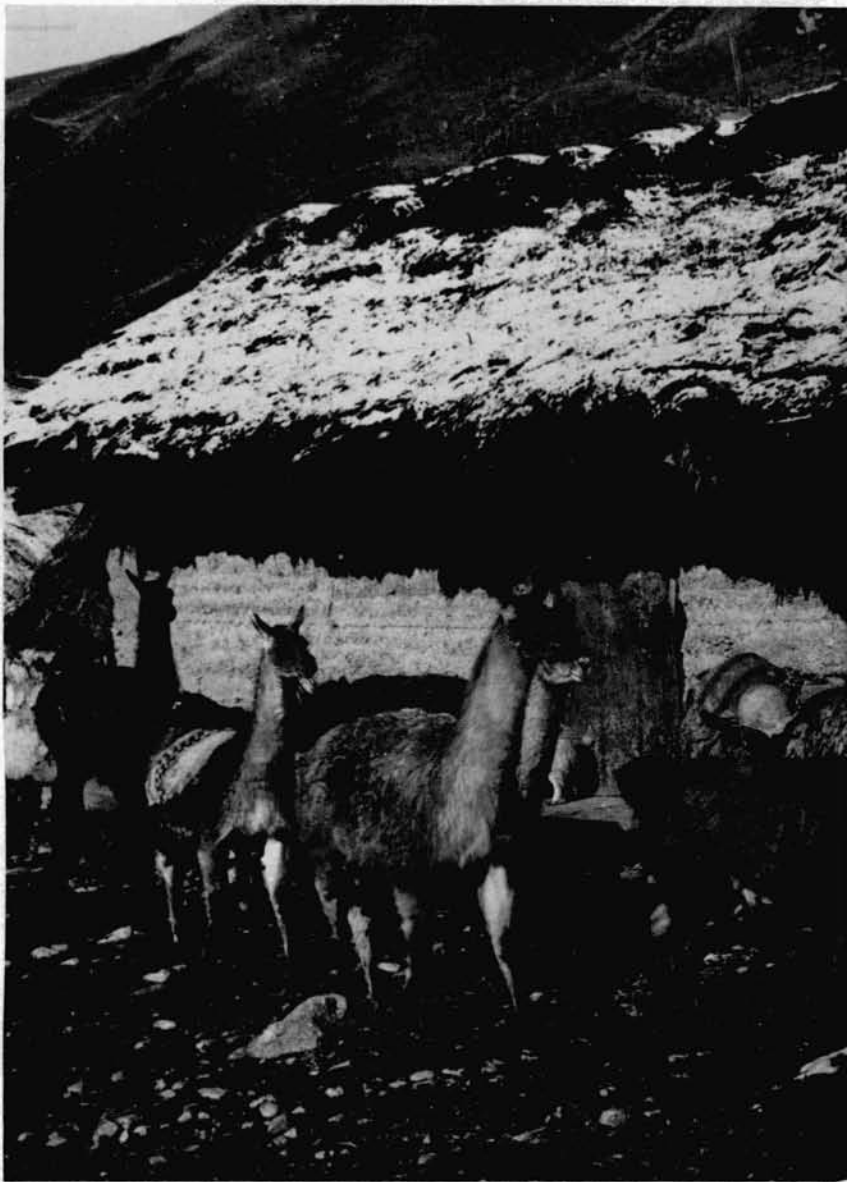

Foto: Josep M.ª Sala i Albareda

I mentre les noies intenten coure una col-i-flor, que no sé per quin misteri portem amb nosaltres des del primer dia, iniciem llargues i pacients negociacions amb el guarda i en Teodomiro. Aquest ha pres una determinació inamovible i se'n va. El guarda té uns ruquets que ens llogaria si algú pogués acompanyar-nos. És en aquest moment que, d'aquelles immensitats desolades —oh miracle!— apareix en Marcelo. Xicot agradable i despert, s'avé a venir amb nosaltres i a fer de muler, ja que diu conèixer el camí i haver-lo fet més d'una vegada.

La moral puja uns graons, però els núvols no.

La col-i-flor bull que bull, pero no es vol coure.

Tanquem tractes amb en Marcelo i amb el guarda, que ens lloga els ruquets. Formalitzem uns contractes i paguem per endavant una part dels serveis. En Teodomiro cobra i marxa tot seguit. Per a ell és un alliberament.

La col-i-flor, no pas cuita del tot, és un dels ingredients d'una substanciosa sopa que forma part del nostre dinar-sopar. I amb l'esperança d'un demà millor ens enquibim dintre la cabana per dormir.

L'operació de carregar els burrets demana el seu temps, ja que no hi ha prou cordes per lligar els paquets. Per fi, aprofitant bagues i cordills de recanvi de les botes, ens en sortim.

Baixem fins al costat del llac i comencem a pujar cap al Portachuelo d'Ararac. Per sota les nuvolades, el sol il·lumina les geleres, molt pròximes, dels Nevados Quesillojanca i Azuljanca, que queden a la nostra dreta, mentre a l'esquerra es perden dintre els núvols el Puscanturpo i el Cerro Trapecio.

Arribem al Paso Ararac, a 4.750 m, i al davant nostre tenim els fondals del Huay-Huash amb els estanyols d'aigua verda de Barrosacocha i Mitococha.

Baixem i trobem una bona dona, que viu amb la seva família en unes cabanes camuflades entre grossos blocs de pedra. Ens ven dos litres de llet i ens assenyala un cim, que segons les nostres referències és el Cerro Trapecio, tot i que ella en diu Yerupajá. El verdader Yerupajá queda molt

més al nord, però no és pas qüestió d'esmenar-li la plana.

Continuem la baixada i a les cabanes del Huay-Huash fem una parada per menjar. El dia és trist. Grosses nuvolades corren pel cel. El temps no està al nostre favor.

Altres cop en marxa, remuntem el Paso Carnicero. Passem prop de les cabanes i de les verdes aigües de l'estany del mateix nom, que reflecteixen les penjades geleres que baixen dels "cerros" Jurai i Carnicero, de 5.550 i 5.980 m. El temps millora i amples ullades de sol fan brillar els gels i les esmolades arestes que corren d'uns cims als altres.

Ens acostem al Paso Carnicero. La llacuna Atocshaica, intensament blava, emmiralla els cims que ara brillen sota un cel quasi net de núvols. El camí serpenteja entre petits turonets que ocupen el fons del llarg Paso Carnicero, i li costa d'arribar al punt més alt, a 4.575 metres. Comença la baixada i quan passem prop d'un estanyol en Marcelo diu que ens quedarem a dormir aquí. Com a raó, addueix que més avall hi ha indis que roben les cavalleries, i que aquí on som no ens poden veure. Davant una raó de tant de pes, parem les tendes, preparem una mica de sopar i a dormir. En el cel, per fi, brillen les estrelles.

En Marcelo vol dormir al ras, per vigilar les bèsties, i desapareix amb el seu ponxo i unes mantes. Poc després, unes llúissors vermelles ens fan treure el cap de les tendes. En Marcelo, per escalfar-se, crema les altes herbes d'aquestes muntanyes. Sort que els lladres de més avall deuen dormir!

No. El temps no ens vol afavorir. Una boira baixa tapa el paisatge i una petita nevada ha enfarinat tendes i herbes. En Marcelo ha passat una mala nit.

Desmuntem el campament, carreguem les bèsties i avall! dintre la boirada que de tant en tant deixa caure una mica d'aigua neu. La moral torna a estar molt baixa.

Per fi sortim de la boira i veiem un paisatge trist i monòton. Llargs pendents herbats que baixen de dins les boirades i es perden en el fons d'es-

tretes valls. Deixem un camí, a la nostra dreta, que ens portaria a Queropalca, el poble més important d'aquestes rodalies, i continuem baixant fins al fons de la Quebrada de Carhuacocha, que remuntem cap a l'esquerra en busca de l'estany del mateix nom.

Comencen a obrir-se petits forats en les nuvolades i veiem un xic de cel blau i altes crestes nevades.

Arribem a Carhuacocha. Un rierol alegre s'escapa de la plana superfície verd-blava. Un aïret fi vincla els joncs de vora l'aigua. Per entremig les esfilagarsades de la boira veiem per primer cop l'alterós cim del Yerupajá, el monarca absolut de tot el Huay-Huash.

La moral s'enfila. Sembla que el temps vol canviar a bo.

Reposem una estona, tot contemplant els jocs de boirades i núvols, clars-obscur i ombres que s'empaïten per sobre l'aigua. Els cims i les seves geleres espectaculars cada cop es deixen veure més bé.

En Marcelo diu que acamparem millor al costat de les cabanes d'Incahuain, a uns 150 m sobre l'estany, a la vorera esquerra. Realment, el lloc és magnífic, un replà penjat sobre l'estany i amb una visió espectacular de tots els gegants de la serralada, des del Nevado Sarapo a l'imposant Jirishanca, passant pels altius Siula, el vertiginós Yerupajá i el massís Yerupajá Chico o El Toro. El cel ha quedat quasi net i el sol fa ressaltar tots els replecs de les muntanyes.

Muntem les tendes i negociem la compra d'un be a la família que viu a les cabanes. Cinc-cents sols i l'olla i la paella que portem és el preu que en paguem. N'Anacleto vindrà amb nosaltres a Chiquian per quedar-se amb l'olla i la paella. Total, sis dies entre anar i tornar. El temps no compta per a aquesta gent. El neguit i la pressa són per a nosaltres, els civilitzats que vivim en el millor dels mons.

El be és cuit a la *pachamanca*. Una mena de carn a la llosa cuita dins un clot fet a terra, amb herbes com a combustible, i tapada amb pedres. Herbes aromàtiques i espècies donen gust a la menja. En Juan Carlos i la Maria, els fills de n'Anacleto, amb les

El Yerupajá des d'Incahuain.

Foto: Josep M.ª Sala i Albareda

Foto: Josep M.ª Sala i Albareda

seves carones vermelles i vestits multicolors, vigilen l'espectacle. Com un immens teló de fons, les siluetes nevades del Siula i el Yerupajá, dels quals a intervals regulars es despenegen sonores allaus.

Vespreja i ja es veuen els primers estels. En Marcelo dormirà amb nosaltres a la tenda. El xicot —detall que el fa gran als nostres ulls— es renta els peus en les gelades aigües d'un rierol de la vora.

Un nou dia deixa veure les puntes més altes, daurades pel sol ixent, com flotant sobre unes boires fosques que el sol va fonent.

Deixem Incahuain i el record de companys nostres que anys enrera escalaren alguns cims de la regió, i remuntem una ampla vall herbada fins en una collada tota allargassada que

ens dona entrada a la vall del riu Janca. El contrast és violent. Uns primers termes suaus i herbats, i al darrera, ben verticals i amb llises parets, els espectaculars cims del Jirishanca, Rondoy i Ninashanca, cofats d'inversemblants geleres. Ens creuem amb un genet solitari.

Després d'una llarga baixada arribem a les cabanes de Janca. Un ramat de bous i una dona distant són l'únic signe de vida.

Una parada i un petit refrigeri, ajaguts de panxa al sol, refan les forces. Si disposéssim de més dies, valdria la pena remuntar el curs del Janca i arribar-nos fins a les llacunes de Mitococha i Niñacocha, als peus del Rondoy i Ninashanca. Però el nostre temps és curt i a Lima ens esperen. Deixem Janca i pels lloms ondulats remuntem cap a Paso Cuncush. El paisatge és estrany.

Als peus tenim la Quebrada Caliente, d'uns tons verds i vermells que contrasten amb els cims pròxims de pedra negrosa i parets verticals que amaguen petites geleres. Anem revoltant la serralada i deixant-ne els pics més imposants darrera nostre.

Una última pujada i som al Paso Cuncush, a l'extrem nord del Huay-Huash, a 4.675 m. Cap al nord, i per sobre serralades sense neu, veiem llunyans els cims més meridionals de la Cordillera Blanca. La tarda és neta i la llum obliqua de la posta dona una mica de dolçor a la duresa del paisatge.

Una baixada en tancades ziga-zagues ens porta al fons de la Quebrada Cuncush, i al costat d'unes cabanes habitades per un jove matrimoni amb un nano molt graciós parem el nostre campament.

La nit ha estat molt freda i la gelada

intensa. Esmorçem bufant-nos els dits i esperant que el sol ens escalfi per reprendre la marxa.

La vall és ampla i herbada, el que ells en diuen *el pajonal*, i segueix una direcció marcadament cap a oest. A l'esquerra, les parets nord del Nina-shanca, amb les seves geleres penjades, per darrera les quals treu el nas el Rondoy i, més lluny, per sobre una carena que ens separa de la llacuna de Jahua-cocha, veiem les crestes del Nevado Rasac. Recordem els companys del CADE, que ara hi són als peus.

La vall, passades les cabanes de Matacancha i Rondoy, s'encaixona i pren el nom del riu Llamac.

A la dreta, un petit bosc de queuals enfilat pel dret pendent és la primera mostra arbòria de tota la nostra travessia.

La vall es fa monòtona. Els cims nevats han desaparegut darrera rectes vessants, mostrari de geologia viva. La vegetació és de país sec: cactus i plantes espinoses; i de tant en tant, una flor groga.

Arribem a Popca, el primer poblet des que sortirem d'Oyón. Podem comprar cervesa i altres begudes.

Teulades d'herba, teulades de teules i teulades de zenc, tot plegat en una barreja desordenada. Una plaça quadrada i una esglésiola pintada de blanc. Les dones fan bugada vora el riu i els homes prenen el sol, mig endormiscats sota els seus amples barrets.

Deixem Popca i ens acostem a Llamac. Hi regna una gran activitat. Homes i dones, a banda i banda de riu, estan bastint un pont. El poble diu que funciona en règim comunitari.

Molta canalla ens volta i ens diuen *gringos*. Per ells, tot estranger és americà del nord. Uns caramels i queda clar que no som gringos. En una botigueta minúscula empaperada de diaris apaguem la set.

Deixem Llamac i avancem camí cap a Chiquian. S'acaba el dia i acampem en uns camps al costat de l'Hacienda Huarancallo.

El camí segueix vora l'aigua, però aviat puja i la vall del riu Llamac queda enfondida a la nostra esquerra. El paisatge continua desolat amb alts

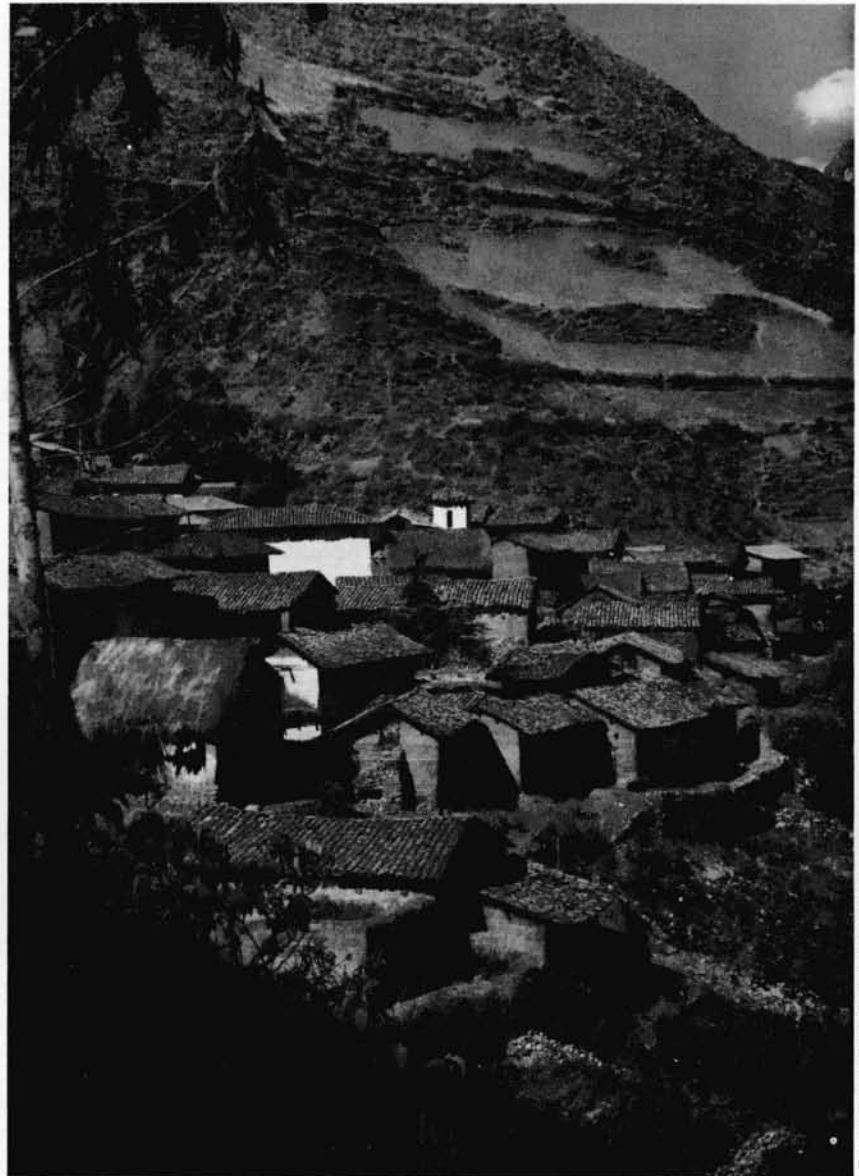

Foto: Josep M. * Sala i Albareda

pendents descarnats i vegetació escassa. Només, vora l'aigua, una cinta verda assenyala la humitat.

Prop de la confluència amb el riu Achin, que ve de Jahua-cocha, el camí baixa novament prop de l'aigua i ja no se n'aparta. Seguim el fons de la vall fins a trobar el riu Pativilca, i en remuntem el curs. Un petit pontet ens permet creuar el riu Quero, d'aigües blaves i netes que s'aboquen al Pativilca; seguidament, un altre pont, una mica més important, ens porta a la riba

dreta d'aquest, on trobem la carretera en construcció que de Chiquian ha d'anar a Pacllón i Llamac.

El sol espetega de valent i la calor es deixa sentir. En un prat vora del riu fem parada, aprofitada per fer neteja general i acabar amb les escorrialles del menjar.

La vall s'humanitza. Conreus i alguna casa. Arbres, la majoria eucaliptus, i vianants amb cavalleries carregades ens assenyalen la proximitat de Chiquian.

Però falta el dur final de la nostra excursió. La llarga pujada de més de 700 m que ens ha de dur del fons del riu Pativilca fins a Chiquian. Pujada per un camí costerut, que sembla no acabar mai.

La vista s'estén cap a terres llunyanes, i darrera nostre, al fons, entre nuvolades, veiem altra vegada els pics nevats del Huay-Huash, que desapareixen en un retomb del camí.

Davant nostre tenim per fi Chiquian. Un núvol de nens i nenes ens acompanya fins a la Plaza de Armas, on descarreguem les cavalleries. Paguem en Marcelo, noble i servicial xicot, a qui una llàgrima humiteja els ulls en abraçar-lo cordialment. N'Anacleto fa seva l'olla i la paella i tots dos desapareixen pels carrers de Chiquian.

La nostra travessia s'ha acabat. Queden ja, en records, els dies viscuts en el cor d'aquestes serralades. Records i experiències que cada un de nosaltres valorarà segons la seva personalitat.

De la tornada fins a Lima, val més no parlar-ne gaire. Mes de tres-cents quilòmetres dalt d'un camió, rodant tota una nit per les pistes i carreteres més variades, no sempre bones, i amb la companyia d'una noia ferida per un guàrdia civil en un moment passional, la mare de la noia, el guàrdia civil autor del fet i un altre que l'acompanyava a presentar-se a més altes autoritats i uns quants viatgers més, homes, dones i criatures amb els corresponents equipatges. Tot plegat feia una dosi més que suficient per acabar la resistència més resignada.

Creiem interessant donar unes dades breus del que fou la travessada d'Oyón a Chiquian, pel vessant oriental de la serralada del Huay-Huash, ja que no tenim notícies que s'hagués fet mai per compatriotes nostres. I si la nostra experiència podia ser vàlida a altres, el nostre goig fóra més complet.

Itinerari: De Lima a Oyón, aprox. 285 km. Servei diari d'autobusos de la "Cia. Nor-oriental Expreso". (Les distàncies són sempre aproximades.)

1r. dia: Oyón (3.631 m) - Cabanes de Pushcaragra (4.150 m): 15 km.

2n. dia: Cab. Pushcaragra - Suracocha (4.379 m) - Portachuelo del Huay-Hash (4.850 m) - Cabana de la llacuna Viconga (4.600 m): 20 km.

3r. dia: Llacuna Viconga (4.450 m) - Paso Ararac (4.750 m) - Cabanes del Huay-Huash (4.350 m) - Paso Carnicero (4.574 m) - Llacunes de Paso Carnicero (4.500 m): 20 km.

4t. dia: Paso Carnicero - Llacuna Carhuacocha (4.120 m) - Cabanes d'Incahuain (4.220 m): 10 km.

5è. dia: Incahuain - Collado Yanayana (4.625 m) - Janca (4.200 m) - Paso Cuncush (4.675 m) - Cabanes de Cuncush (4.150 m): 15 km.

6è. dia: Cabanes de Cuncush - Cabanes de Rondoy (4.050 m) - Popca (3.500 m) - Llamac (3.250 m) - Hacienda Huarancallo (2.950 m): 25 km.

7è. dia: Huarancallo - Rio Pativilca (2.620 metres) - Chiquian (3.401 m): 20 km.

En total, uns 125 quilòmetres de recorregut, sempre per camí fàcil i molt marcat.

De Chiquian a Lima, uns 350 km de carretera, servida per autos de línia, que són una mica difícils d'agafar ja que normalment van plens. Amb sort, sempre hi haurà algun camió per fer el recorregut.

Aclimatació: L'itinerari està sempre per sobre els 4.000 m d'altitud i arriba molt sovint als 4.500 m, amb un màxim de 4.850 metres, sense que, excepte l'últim dia, es baixi per sota els 4.000 m. Per tant, seria aconsellable fer una aclimatació prèvia d'un parell de dies pels voltants d'Oyón, verals que d'altra banda ofereixen motius d'interessants excursions.

Nosaltres no poguérem fer-ho, i del nostre grup de set persones una no s'arribà a aclimatar en tot el recorregut i patí de forts mals de cap quasi constantment. Era l'element més jove del grup. Un altre acusà comportaments irregulars durant tot l'itinerari, mentre que un tercer s'acimatà bé a partir del tercer dia. Els quatre restants pràcticament no acusaren molèsties ni alteracions de cap mena.

Cavalleries i guia: No és difícil de trobar cavalleries a Oyón, però és aconsellable tenir-les ja emparaulades i amb un contracte firmat i en part pagat abans de sortir. A Lima pot ser una valuosa ajuda en César Morales Arnao, profund coneixedor de les serralades andines del Perú.

Nosaltres quedàrem molt contents d'en Marcelo Márquez, que viu a Cajatambo, població relativament a prop de la llacuna Viconga. Els preus són realment mòdics. A l'agost de 1978 cobraven 350 sols diaris pel guia i 50 sols per dia i cavalleria, equivalent en total a unes 200 pessetes per dia.

Alimentació: És difícil de poder comprar res al camí, ja que només es troben petites cabanes, i a voltes deshabitades. Amb sort es podrà comprar, sobre la marxa, un xai i una mica de llet i formatge. Per tant, és millor portar ja preparades des de Barcelona les racions diàries a consumir, si no es vol passar gana pel camí. A Lima no hi ha gaire assortiment d'aliments fàcilment conservables i transportables.

Per cuinar, seria ideal poder usar els clàssics fogons de butà. Però al Perú no n'hi ha càrregues de recanvi i portar-les a l'avió és prohibit, almenys en teoria. Queden els fogons de gasolina tipus "Primus". Molt pràctics i eficients sempre que la bomba de pressió funcioni bé i que la gasolina no tingui impureses. Cal comprovar-los abans de sortir, per evitar sorpreses a l'hora de la veritat.

Equip: Per a aquesta travessia no cal un equip complicat. Sols excepcionalment es trepitjarà neu. Per tant amb un calçat tipus cletes o botes lleugeres n'hi ha més que prou. No cal ni corda, ni piolet ni grampons (sempre, ben entès, que només es vulgui fer la travessia, sense intentar cap ascensió). De roba, la normal en una excursió on el fred es pot fer sentir, sense, però, arribar a ser extremadament rigorós. Nosaltres arribàrem un sol dia prop dels 10 sota zero. Un bon duvet, als vespres i les matinades, és d'agrair. Les tendes cal que siguin d'un pes limitat. Cal preveure una plaça per al guia o muler perquè, quan el fred cargola o fa mal temps, agrairà de dormir a recer.

Naturalment, un bon sac de ploma i un petit matalasset d'escuma són indispensables. Una motxilla per dur les coses personals i de poc pes, així com la roba d'abric, forma part de l'equip personal.

Per portar les coses de més pes, com és ara les tendes, sacs de dormir, estris de cuina i el menjar, són molt pràctics els sacs de lona impermeabilitzada, de gran cabuda i molt manejables. Va bé de portar provisió de cordeta fina per ajudar a la

càrrega dels muls, que es fa directament sense basts.

Farmacíola. Ultra els medicaments i estris habituals en tota sortida (esparadrap, aspirines, col·liris, etc., etc.), és recomanable portar els següents medicaments: Cunticina, per a descomposicions intestinals; Intetricine, també per a la panxa i la flora intestinal; Buscapina, calmant per a tota mena de dolors forts; Axen, comprimits que ajuden una mica a l'aclimatació; Medomina, sedant que ajuda a agafar el son; i, finalment, Fenegan, antihistamínic, contra picades i urticàries. No cal dir que la presència d'un metge en el grup és un motiu de gran tranquil·litat, pel que fa a la salut.

Bibliografia i cartografia. Remetem el lector a la completíssima relació publicada en aquesta mateixa revista (número d'abril d'enguany). Amb tot, insistim en la lectura de l'article d'Annibale Bonicelli, publicat en el *Bolletino del CAI*, vol. XLVI any 1967, n.º 79, molt complet sobre el Huay-Huash.

Tocant a la cartografia, aconsellem els mapes a escala 1:100.000 amb corbes de nivell cada 50 ms., publicats per l'*Instituto Geográfico Militar del Perú*, que cobreixen tot l'itinerari i que són: Oyón (22-j), Yanahuanca (21-j) i Chiquián (21-i). Aquests són els mapes més moderns i fiables publicats fins avui. Es poden comprar a Lima al mateix Instituto Geográfico.

Nota final. Si es disposa d'algún dia més

Foto: Josep M.ª Sala i Albareda

per allargar l'estada a la serralada, aconsellàriem, des de la llacuna de Carhuacocha, arribar a les llacunes de Siula i Quesillococha, al peu mateix dels Nevados Siula i Sarapo, en un dia d'anar i tornar, i també, des de Janca, arribar-se a les llacunes Mitococha i Niñacocha, als peus del Nevados Ninashanca, Rondoy i Jirishanca, allar-

gant l'itinerari en dos dies d'una impressionant bellesa.

Components del grup. Sortida efectuada a finals de juliol i primers d'agost de 1978 pels membres del Centre: Pilar Postigo, Glòria Mateu, Carme Elias, Agustí Ordeig, Josep M. Duran, Marià Anglada i Josep M. Sala.

Castells càtars del Llenguadoc

per Francesc Roca i Chevert

Una excursió realitzada fa poc a les Corberes i al País de Foix, que ens permeté de visitar alguns indrets de caràcter històric, fortament entrelligats a una època decisiva de la Catalunya del segle XIII, ens ha portat a cercar detalls sobre la croada contra el càtars o albigesos, convocada pel papa Innocenci III, organitzada militarment en els començaments per Arnau Amalric, abat del Cister, i dirigida fins a l'any 1218 per Simó de Montfort, mort durant un dels setges que sofrí la ciutat de Tolosa i que fou el personatge més destacat d'una lluita que s'anuncià com a religiosa i que acabà essent una guerra purament imperialista i d'annexió territorial per part de la corona de França, darrera i única beneficiària de la contesa.

El catarisme, religió d'arrels orientals segons ens diuen els historiadors, aparegué al llarg dels segles i amb diferents variants en diversos indrets d'Europa i arribà a les comarques de la Provença i el Llenguadoc durant el segle XI, amb tanta extensió que fou condemnat en un concili celebrat a Tolosa l'any 1022. El catarisme, doctrina maniquea o dualista, que admet l'existència dels dos principis del Bé i del Mal, arrelà fortament en la societat occitana i no sols entre la gent del poble baix, vist que l'adoptaren també un gran nombre de senyors feudals titulars de ciutats i castells que hi veïeren, segons sembla, una oportunitat de doblegar el poder de l'Església oficial i, en alguns casos, d'apoderar-se dels béns que aquesta havia arribat a acumular. Les causes més importants, però, d'aquesta ràpida i fonda acceptació cal cercar-les en el caràcter obert, culte i brillant de la societat del Llenguadoc, la Provença i, al capdavant, de tota l'Occitània d'aquella època, que recolzava sobre una prosperitat econòmica relativament alta.

Sense entrar gaire en detalls i resumint els fets principals de la trajectòria de la croada, direm que el primer intent seriós i pacífic de la lluita contra l'heretgia fou la labor de captació intentada per sant Domènec de Guzman per les terres del Llenguadoc a partir de l'any 1205, emprant els mateixos mit-

jans de pobresa i sobrietat que els predicadors del catarisme. El poc èxit d'aquesta campanya decidí el papa Innocenci III a emprar uns mitjans més contundents i a llançar la croada, no contra els sarraïns de Terra Santa com havia estat fins aleshores, sinó contra uns senyors que es deien cristians i al capdavant dels quals s'havia posat el comte de Tolosa, Ramon VI, cunyat del rei Pere el Catòlic i principal senyor de les terres del Llenguadoc. L'incident ocorregut a Sant Gèli [oc.: Gil] del Gard, on el legat papal, Pèire de Castelnou, fou assassinat per gent pertanyent al seguici del comte de Tolosa, motivà l'excomunió d'aquest i la predicació de la croada. De res no hi valgué l'expiació soferta pel comte poc temps després en el mateix lloc del crim: les decisions ja eren preses i el drama havia començat.

El 22 de juliol de 1209 els croats prengueren Besiers i allí moriren els milers de persones que s'havien refugiat a l'església de la Magdalena. El mateix any, Carcassona queia després d'un setge de quinze dies, i poc més tard Simó de Montfort quedava instituït com a cap suprem de la croada. L'any següent caigueren els castells de Merberba i Termes i el 1211 el de Lavaur, on foren cremats uns quatre-cents "perfectes", nom que es donaven els sacerdots del catarisme, i on fou lapidada dintre d'un pou Girarda, senyora d'aquell lloc.

Les diferents alternatives de la croada, amb un domini progressiu de les tropes de Simó de Montfort sobre el país, portaren pel setembre de 1213 a la batalla de Muret, prop de Tolosa, on el rei Pere el Catòlic d'Aragó fou derrotat i mort pels croats sota el comandament directe de Simó de Montfort, acció que va fer fracassar l'intent d'intervenció del rei Pere en defensa del comte de Tolosa, parent i feudatari seu. Se'n seguiren els diferents setges que suportà la ciutat de Tolosa, en el segon dels quals, l'any 1218, morí Simó de Montfort. Els fets que s'anaren descabellant van portar finalment al Tractat de Meaux, de 1229, en el qual, pel matrimoni de la filla del comte Ramon VII amb Alfons de Poitiers, germà del rei de

França, es preparava l'annexió del Llenguadoc a la corona francesa. La mort dels dos esposos l'any 1271, amb una diferència de pocs dies i sense deixar successió, extingí definitivament la línia directa dels comtes de Tolosa i ocasionà la desaparició del Llenguadoc com a país independent.

Per comprendre la importància d'aquets fets històrics cal recordar que els trobadors occitans consideraven el mot *francès* com a sinònim d'ocupant, com diu Michel Roquebert en el seu llibre "Citadelles de vertige", on afegeix encara: "... un llarg procés diplomàtic compromès entre el comte de Tolosa i el rei Pere d'Aragó, tendia a incloure en la realitat política una vocació dictada per la comunitat de cultura i de llengua dels països del nord i del sud dels Pirineus, igualment oberta a la Mediterrània, cosa que hauria donat naixença, des de l'Ebre fins als Alps, a un estat diferent de França i de l'Espanya castellana...". I finalment: "... per altra banda, aquest Estat existí, però només durant vuit mesos, del gener de 1213 fins a la batalla de Muret. Més que el comte de Tolosa, el gran vençut de les guerres albigeses fou aquest Estat."

* * *

Feta aquesta introducció, que creiem necessària per tal d'emmarcar la descripció de les fortaleeses visitades, passem a donar detalls respecte a la ruta més adient, que és la que es pot seguir al llarg de la carretera departamental 117 que, sortint de Perpinyà, s'acaba a pocs quilòmetres de Foix i que deixarem i reprendrem cada vegada que sigui convenient.

Si es segueix en la direcció suggerida, en arribar al poble de Maurí, situat a 40 Km. de Perpinyà, en plena regió de vinyes, es trenca a dreta per travessar-lo i a la sortida es pren, a l'esquerra, la departamental n.º 19, fins al coll o grau de Maurí, cinc quilòmetres més amunt. En aquest indret cal prendre un modest camí que s'enfila cap a llevant, apte per a vehicles lleugers i que finalitza un quilòmetre més enllà, en un pla-nell que pot utilitzar-se com a aparca-

ment. Una pujada a peu de pocs minuts ens permet guanyar el castell de Querbús, situat en lloc estratègic, dalt d'un penyal, a 728 m, d'altitud. Petit de dimensions, refet segurament en època posterior a la de les lluites càtars, ocupa un lloc privilegiat per la immensa extensió de territori que domina per la banda de migjorn, des del mar fins ben amunt de la vall de l'Agli, amb l'Albera i el Canigó com a fons. Es pot ben dir que és un lloc de guaita magnífic, a cop d'ull del castell de Perapertusa que es troba cap al nord, a poca distància, i que, amb els de Termes, Puillorrenç i Aguilar, formava una formidable barrera defensiva davant de Carcassona.

Querbús fou el darrer refugi fortificat dels càtars fins a l'any 1255, en què fou assetjat i pres per Pere d'Auteil, senescal de Carcassona, perquè, segons es deia, era un refugi d'heretges i malfactors. Més tard, cap al 1260, fou pres novament per les tropes del rei de França, Lluís IX, després d'abandonar-lo els seus ocupants, que fugiren cap a Aragó.

El castell normalment és tancat, però des de Pasqua fins a darrers d'octubre s'hi troba el guardià que hi facilita l'accés mitjançant el pagament d'una entrada.

Tornats al grau de Maurí, es segueix cap al nord la mateixa carretera, que esdevé ara la departamental 123, fins al pròxim poble de Cucunhan (el nom del qual fou emprat per Alfons Daudet en el títol del conte famós "Le curé de Cucunhan"), on es trenca a l'esquerra per la departamental 14 fins a arribar al poble de Dulhac, situat a sis quilòmetres del coll de Maurí. A la mateixa entrada del poble, a mà esquerra, comença una curta carretera que en unes quantes llaçades porta a poca distància del castell de Perapertusa, que hem estat veient al nostre damunt des de molt abans i que s'assoleix des d'allí per un camí de fàcil accés.

Les dimensions d'aquesta fortalesa, de més d'un quilòmetre de llargada, són extraordinàries i sorprenen el visitant. Formen en realitat dos castells, units per murs d'una gran solidesa: el de llevant, romànic, és el més antic i fou reforçat a l'època del rei sant Lluís de França. El situat a l'altre extrem, abocat al precipici, s'anomena Roc de Sant Jordi. L'entrada principal és al costat nord i s'hi arriba rodejant la dent rocosa pel cantó de llevant. El castell, de vista menys dilatada que la de Querbús, impressiona per la seva magnitud. La visita de les restes de la torre, de la capella i de l'escala que dona sobre el

vessant nord, fa reviure al visitant el que podia ser l'enginyeria militar d'aquella època.

Sembla que no fou objecte de cap setge durant la croada contra els càtars. Segons l'historiador Pierre Belperron, els senyors de Niort que havien seguit el comte Trencavel, defensor de Carcassona durant la croada, oferiren la rendició d'aquest castell a condició que el rei de França n'obtingués la reconciliació amb l'Església. El rei ho acceptà i així fou incorporat a la corona. Altres autors han dit que el castell passà a França per compra directa al rei d'Aragó, al llarg del segle XIII.

És obert tot l'any i es paga entrada. Abans de pujar-hi és recomanable confirmar a Duilhac la presència del guardià.

De retorn en aquest poble, es recomana continuar per la carretera departamental 14, que dona la volta per Rofiac, Solatge i Cuberes, i porta a les gorges de Galamús, dignes de ser admirades, i finalment a Sant Pau de Fenollet, on es torna a trobar la departamental 117, que cal seguir en direcció a ponent.

L'objectiu immediat és ara el castell de Puillorrenç, que trobarem disset quilòmetres més enllà, a migjorn i a molt poca distància del poble de Lapradella. S'hi accedeix per una pista forestal que comença en el poblet de Puillorrenç, a mà dreta, i que finalitza en un espaiós aparcament, on es troba una guingueta de venda de postals i altres menudalles. Des d'allí cal seguir a peu per un camí que s'enfila entremig del boscatge fins que, en arribant al peu mateix de la fortalesa, segueix per una curta i dreta canal, protegida per barbacanes en forma de ziga-zaga que havien de constituir un obstacle més de cara als intrusos. Es travessa la porta d'entrada que dona al pati central, envoltat de murs encara ben sòlids i de torres obertes de cara a l'interior. L'emplaçament de la fortalesa dalt d'un pitó rocallós ben aïllat podrà ser contemplat pels qui, sense por al vertigen i al mal estat de les pedres, s'atreveixin a enfil·lar-se per una escala situada damunt mateix de la porta d'accés.

La quasi totalitat del castell, amb unes poques modificacions de l'època

L'entrada al castell de Puivert.

Interior del castell de Montsegur.

del rei Felip l'Ardit de França, sembla ser romànica i, per tant, del temps de l'ocupació dels càtars. El seu senyor, Guillem de Puillorenç, fou un dels més importants valedors de l'heretgia i adversari aferrissat de Simó de Montfort.

El castell de Puillorenç fou abandonat sense resistència l'any 1212, en assabentar-se els seus ocupants de la caiguda i subsegüent repressió contra els càtars de Lavaur. Simó de Montfort el cedí al croat Guy de Lucy, juntament amb el de Puivert.

Situats de nou a Lapradella, cal seguir la departamental 117 fins a Quillà, que es travessa, i continuar-hi encara fins al poble de Puivert. Abans d'entrar-hi, però, a mà dreta, comença una pista, no gaire bona, que en pocs minuts a peu ens porta al castell de Puivert. La seva situació, dalt d'un serradet de contorns suaus i dominant una enorme sotalada plena de prats, aprofitada ara per un camp d'aviació però que antigament havia estat el receptacle d'un llac avui escolat, li dóna un aire molt diferent de la fesomia ferrenya i abrupta dels que hem visitat anteriorment. La part romànica de la fortalesa és la situada damunt del cingle, de cara al poble; la resta està refeta entre finals del segle XIII i el XIV.

La porta d'entrada dóna en un extrem del pati central, les grans dimensions del qual el feien apte a celebrar-hi tornejos. La torre, situada al fons, consta de quatre pisos. El visitant es troba transportat als temps medievals i molt hi ajuda la contemplació de les estances de la torre, amb una capella al primer pis i, en el segon, una sala de música anomenada així per l'aspecte de les figures esculpides en els punts on recolzen les nervadures de la volta. Les finestres, amb festejadors, permeten al visitant la contemplació d'un paisatge bucòlic i reposant. Els historiadors ens diuen que s'hi celebraren corts d'amor en diferents ocasions i que, a la època de què parlem, pertanyia a la corona d'Aragó i era la residència d'estiu dels vescomtes de Besiers.

Durant la croada fou pres en tres dies per Simó de Montfort, a les darreries de l'any 1212, poc després d'haver ocupat el castell de Termes i, com hem dit

anteriorment, cedit al croat Guy de Lucy.

Des de Puivert, i seguint sempre per la mateixa carretera 117, ens adrecem cap a la pròxima etapa, la de Montsegur, on podem arribar des de Balestà per la departamental 9, que ens porta fins al coll situat al peu mateix de la muntanya on està emplaçat el castell. Només ens caldrà una pujada a peu de mitja hora per arribar al capdamunt. La seva situació d'aïllament en una vall

salvatge, tènida d'una atmosfera romàntica segons remarquen alguns autors, la seva visibilitat des de gran distància i la pretesa possessió del Sant Graal, no confirmada històricament, fan que uns elements purament subjectius i emocionals s'afegeixin a la càrrega dramàtica dels esdeveniments que s'hi produïren durant la croada.

El puig de Montsegur és un enorme bloc que forma al capdamunt un planell molt escarpat, llarg d'un miler de

metres i de poca amplada, i rodejat de pendents molt verticals, excepte pel cantó per on hem pujat. A la banda est de la fortalesa, la plataforma es perllonga per una cresta de pocs metres d'amplada que domina unes cingleres d'una verticalitat impressionant. L'obra construïda dalt d'aquesta fortalesa natural és de caràcter ambigu, perquè si s'hagués construït amb propòsits defensius el seu aire hauria estat molt diferent. Els autors que han estudiat aquest problema s'han decantat generalment a considerar-la més aviat com un temple, ja que els constructors tingueren molt en compte els efectes d'orientació de cara a sol i vent en el solstici d'hivern. Les dues portes, situades en cantons oposats, una de les quals té una amplada de dos metres, fan descartar, en efecte, entre altres causes, tota idea de fortalesa en els propòsits dels constructors. Al cantó SE del pati, hi ha una escala per on es pot pujar al cim de la muralla, des de la qual s'albira l'extens panorama dels voltants.

Montsegur fou motiu del setge de més abast d'entre els que sofriren les fortaleeses que hem visitat, per la necessitat que tenien els croats d'acabar d'una vegada amb el reducte més important dels càtars i per la voluntat de castigar amb el màxim de rigor el carnatge comès per un nombrós grup d'homes que hi estaven refugiats, a les ordres de Pere Roger de Mirapeis, cap de la guarnició. En el poble d'Avinyonet, no gaire lluny de Castèl-nòudari, hi havia reunit el Tribunal de la Inquisició, presidit pels religiosos Arnau Guillem de Montpeller i Esteve de Narbona, que s'allotjava en el castell posat sota el comandament de Ramon d'Alfaro, batlle del comte de Tolosa. S'obriren les portes als conjurats, molts familiars dels quals havien estat víctimes de la Inquisició i el batlle els guià fins a les cambres on reposaven Arnau Guillem i els seus companys. Unes quantes destrallades abateren les portes i els dorments, sorpresos i indefensos, foren exterminats en la seva totalitat.

El setge de Montsegur, que ocupà en determinats moments fins a deu mil

homes començà a primers de maig de 1243 i acabà el primer de març del 1244. La situació de la fortalesa passà per diferents alternatives i encara hauria resistit més si els assetjants no haguessin emprat la traïció com a arma definitiva. En efecte, un guia del país, coneixedor d'un camí secret, menà un grup d'homes decidits per entremig d'estimballs fins a la cresta situada a llevant, que mancava de protecció perquè es considerava totalment inaccessible. L'atac per aquest cantó afeblí la resistència dels assetjats i portà finalment a la rendició. Les condicions pactades comprenien una treva de quinze dies abans de lliurar la fortalesa i la conservació de la vida dels militars si es confessaven i complien penes lleugeres de penitència, que els redimien àdhuc dels assassinats d'Avinyonet. Però els heretges que no volguessin renunciar a la seva fe serien llançats a la foguera. No calgué obligar-los, perquè un grup de 210 a 215 persones anaren voluntàriament i en processó fins a la immensa pira que els vencedors havien preparat al peu de la muntanya, al lloc que es coneix encara avui per "Camp dels cremats". Una estela de pedra amb una inscripció recorda aquesta tràgica fi i la data del 16 de març de 1244 en què tingué lloc.

* * *

El retorn a la carretera 117 es pot fer pel mateix lloc per on hem vingut o donant la volta per Montferrer fins a prop de l'Avellanet, on es trenca a l'esquerra fins a arribar a la nacional 20, que porta a Foix o a Ax les Termes, a conveniència del viatger.

La durada d'aquesta etapa històrica fou prou important i la seva extensió geogràfica dintre del país occità suficientment extensa perquè siguin molts els indrets que poden interessar l'excursionista. Per als qui vulguin profunditzar més en els dos aspectes donem al final algunes dades bibliogràfiques tretes de la gran quantitat de literatura que s'ha anat produint sobre aquest tema, que ha apassionat considerablement un gran nombre d'historiadors.

GUILLEM DE TUDELA, "La Chanson de la Croisade". Trad. del provençal per E. Martin-Chabot, Paris Vrin 1951.

PIERRE DE VAUX DE CERNAY, "Historia Albigensis". Trad. de P. Guebin i H. Maison-neuve. Paris Vrin 1951.

PIERRE BELPERRON, "La Croisade contre les Albigeois". Libr. Acad. Perrin 1942-1967.

ROBERT NELLI, "La vie quotidienne des Cathares du Languedoc au XIIIe siècle". Edit. Hachette.

FERNAND NIEL, "Albigeois et Cathares", Col. Que sais-je? Presses Univers. de France.

ZOË OLDENBURG, "Le Bûcher de Montségur", Galli, ard 1959.

ANDRE COUVIN, "France Cathare". Col. "Découvrir...". Guides Marabout 1974.

MICHEL ROQUEBERT, "Citadelles de vertige". Toulouse 1966.

JORDI VENTURA, "El heretges catalans". Premi Ixart 1962. Edit. Selecta, Barcelona, 1963.

JORDI VENTURA, "Pere el Catòlic i Simó de Montfort". Edit. Aedos, Barcelona 1960.

Dhaulagiri (8.172 m)

La muntanya de les tempestes

per **Jordi Pons**

Ja fa cinc anys que un reduït grup de companys del Muntanyenc i del C.E.C. vàrem dur a terme una expedició a l'Himalaia. Com ja us podeu imaginar, parlo de l'Annapurna. Doncs bé, poc podia imaginar-me que aquella altra muntanya, el Dhaulagiri, que s'aixeca majestuosa a l'altre costat de la vall del Kali Gandaki, la presència de la qual ens va acompanyar durant tota l'expedició, l'arribaria a assolir uns anys més tard, ni que hi aconseguiria el meu segon 8.000.

La història del Dhaulagiri és ben curiosa, ja que, si d'una part va ser la primera muntanya atacada per una expedició moderna, en canvi va ser la darrera a ser vençuda, si descomptem el Gosainthan, del qual durant molts anys no es va saber res: trobant-se en terra tibetana, ocupada per ara pels xinesos, l'accés hi era prohibit.

Del primer reconeixement (expedició francesa d'en Maurice Herzog) fins a la conquesta realitzada pel conegut amic austríac Kurt Diemberger, varen passar deu anys. Com més resistència oferia el Dhaulagiri, més s'entestaven els homes a aconseguir-ne el cim. Durant aquest espai de temps la resta de vuit mils anava caient... Els Manaslú, Makalú, Lhotse, Nanga Parbat, K-2..., fins i tot el mateix Everest s'havia rendit a la tenacitat dels alpinistes britànics. Vençut el sostre del món, podia semblar que ja tot era fet. Però no, allí continuava aquell cim inviolat, el Dhaulagiri, fent pagar un car tribut als homes, amb una llarga llista d'accidents mortals.

Sols cal fer una ullada al llibre *Entre zero i vuit mil metres*, d'en Kurt Diemberger, per comprendre les raons per les quals aquesta muntanya blanca ha restat verge durant tants anys.

Potser per això tampoc no es va crear cap trauma quan la primera expedició suïssa (de la qual formava part en Diemberger) va utilitzar un mitjà poc freqüent a l'alpinisme himalaienc.

Un petit avió, el "Yeti", va aconseguir aterrar no tan sols al coll NE, a quasi 6.000 metres d'altura i damunt la neu, per deixar-hi el pesat bagatge de l'expedició, sinó que fins i tot hi diposà els homes que la componien. Una

experiència prou interessant, però que malgrat tot va comportar una sèrie de contratemps a causa de la manca d'aclimatació d'alguns membres.

Descoberta la nova ruta a través del Magyandi Khola, els problemes de l'aproximació a la muntanya queden resolts, si bé cal tenir en compte que hi calen quasi vint dies, si tot va bé. Aquesta és la ruta que, després d'una sèrie de raonaments, decidim seguir nosaltres.

El dia 24 de març comença l'aventura des de Pockara. Ens espera una llarga marxa per un terreny desconegut i relativament poc freqüentat. Per tal d'evitar complicacions, ens dividim en dos grups a un dia de marxa el primer del segon. Som quasi tres-centes persones entre camàlics, sherpes i expedicionaris, i això demana seguir certes tàctiques amb vista a la mobilitat de la caravana.

Els meus companys Jordi Colomer, Ramon Bramona i Joan Massons van amb el primer grup, juntament amb la majoria de navarresos. Jo, que vaig darrera, ja no els tornaré a veure fins passats quasi quinze dies, malgrat les poques hores que ens separen.

Dos dies abans d'arribar al camp base, el terreny es complica. Tot són morrenes i glaceres. Es pot dir que ja toquem les parets del Dhaulagiri amb la mà, i en canvi encara tardem 48 hores a arribar al lloc escollit. Les dimensions d'aquesta muntanya són indescriptibles, sense punts de referència que ens en donin l'autèntica dimensió.

L'emplaçament del camp base, a 4.700 m, no és gens acollidor. Estem damunt de pedres i gel, sota mateix de l'Eiger, una paret de roca de les mateixes característiques que la dels Alps i tan alta i poc acollidora com aquella.

Plens de neguit, ens falta temps per dur a terme les primeres exploracions. Ho fem ordenadament, dividint-nos en grups per tal d'evitar una tragèdia, vist que fins que no aconseguim arribar al coll, punt d'on arrenca l'aresta que porta al cim, estarem sota un perill constant. El terreny és ple d'esquerdes i torres de gel. Per sobre nostre tenim la paret rocosa de l'Eiger, per on es

canalitzen les allaus que baixen de tota la paret N.

Durant una setmana, sherpes i expedicionaris fixem cordes, obrim pas entre les esquerdes, col·loquem banderoles, pugem càrregues, etc... Per fi, aconseguim arribar al coll NE, un gran planell d'on arrenca la nostra aresta. Ja som a 5.750 m d'altura. Dos mil cinc-cents metres més amunt veiem el cim escombrat per violentes ràfegues de vent. Vint-i-tres dies hem tardat des de Pockara fins aquí. El "Yeti" de l'expedició suïssa ho feia en menys de dues hores.

Sorprenentment fa aparició en el terreny de joc una expedició amb què no comptàvem. Es franco-suïssa i la dirigeix l'esquiador de l'impossible, Silvain Soudan. Ens sorprèn perquè, de fet, el seu permís, concedit pel govern nepalès, no és per a aquest costat, sinó que autoritza l'aresta NW. Però en Soudan, que no és curt, sap que per aquella aresta no arribaria mai en el cim. Home més preocupat del film comercial que vol realitzar que no pas de la resta, no li importa desobeir les normes establertes per a les expedicions, tot i que en aquest cas ens perjudica també a nosaltres. L'aresta NE no és una via per a dues expedicions, atès l'espai tan precari dels campaments d'altura.

L'expedició franco-suïssa ha arribat aquí utilitzant helicòpters, però no tots els homes de l'equip estan en condicions d'escalar un 8.000. Deixant a part un parell de guies de Chamonix, la resta són periodistes, cameràmens, enllaços i encara algun amic o amiga. La seva idea és de baixar des del cim del Dhaulagiri, però en Soudan sembla oblidar el més important: primer cal pujar-hi.

Després d'una primera enganxada forta amb el suís Soudan, sembla que les coses queden clares. Ell, tot fent cas omís de les ordres del govern nepalès, seguirà endavant, però sense interferir la nostra actuació capdavantera.

El camp II, situat al coll NE, és més que un campament, tenint com té tot l'imprescindible per tal de fer-lo un xic més confortable: la intenció és de no

baixar al camp base, si no és estrictament imprescindible. Això farà possible dedicar-nos exclusivament a la instal·lació de la resta de campaments a tot el llarg de l'aresta.

De moment, la ruta cap al camp III no presenta cap dificultat, si bé el fort desnivell de quasi mil metres la converteix en un recorregut extremament dur i pesat. Cal sumar-hi, a més a més, l'altura, ja que aviat ens trobem caminant per damunt dels sis mil metres.

En el punt on l'aresta s'estreny i comencen les dificultats, instal·lem el campament III. No es pot dir que el terreny sigui el més adequat, però no hi ha altra solució. No hi ha dia que la neu, que relisca pel pendent i ens cau damunt, no ens destrossi alguna tenda. Tot sovint, a mitja nit o en plena taborinada, ens veiem obligats a sortir

fora si no volem quedar colgats.

Malgrat aquests contratemps, l'expedició tira endavant, dia a dia, metre rera metre, tot col·locant cordes fixes en el fil d'una aresta que, a poc a poc, s'enfila espectacularment.

Per anar del camp II al camp III, havíem invertit tan sols cinc dies tot deixant, lògicament, el campament en condicions de ser utilitzat; en canvi, necessitem catorze dies fins a aconseguir l'emplaçament del camp IV, a 7.200 m d'altura i sobre unes petites plataformes penjades al buit, ja que no hi caben dues tendes l'una al costat de l'altra. Aquest recorregut és equipat totalment per cordes fixes, la qual cosa dóna una idea de la dificultat que hi trobem.

Per un sistema de rotació, tots els homes que encara es troben en condicions, siguin sherpes o expedicionaris,

col·laboren en la feixuga tasca d'anar pujant queviures i material. Treballar per damunt dels 7.000 m, zona considerada de deterioració, és esgotador, perquè no es tracta tan sols de pujar, sinó de fer-ho carregat. Per part meua, tinc la responsabilitat de filmar, i puc assegurar que cal certa moral per pitjar amb el dit, cada vegada, en un aparell que pesa cinc quilos, sense comptar-hi el material sensible.

Com que, tot i l'estudi fet prèviament, certs aliments comencen a escassejar, decidim que tot l'esforç s'aboqui a l'equip que pugui trepitjar el cim. D'altra banda, som a primers de maig i en pocs dies pot començar el monsó, o sigui l'arribada del mal temps.

Fet aquest plantejament, posem fil a l'agulla. Encara hem d'arribar al camp V, i aquest és el més crític i estratègic de tots.

Sonang, el nostre "sirdar" veu tan clara la situació que demana als sherpes és a dir, al companys, una estreta col·laboració. Faci mal temps o no, tots plegats ens movem a bon ritme, conscients que hem entrat a la fase final. O ara o mai.

Superem la muralla rocosa i vertical d'un centenar de metres, conegut obstacle d'aquesta aresta. El "sirdar", des del camp II, dirigeix els volenterosos sherpes. La nostra coordinació xoca amb la improvisació de l'equip francosúís, amb uns sherpes mal dirigits.

El dia 9 de maig, per fi, aconseguim arribar en una estreta plataforma situada ja on l'aresta canvia de direcció vers la paret N. Fa molt mal temps, però a 7.600 m aconseguim col·locar una tenda, abans de perdre altura ràpidament. Enmig de la forta nevada, seguint les cordes fixes, baixem contents cap al camp IV. El nostre optimisme reneix: estem a un tret del cim del Dhaulagiri.

Tot és a punt, doncs. Un parell o tres de dies de bon temps bastarien per aconseguir el nostre objectiu tan desitjat.

El dia 10, mentre els equips d'ajuda queden repartits als campaments inferiors, nosaltres cinc, Iñaki Aldaya, Javier Garayoa, Gerardo Plaza, el sherpa

Ang Rita i jo mateix puguem de nou al camp V, per dur a terme l'atac final.

A poc a poc, s'ha aixecat un vent tan fort que fa difícil la col·locació d'una segona tenda. És tanta la força del vent que la tenda ens és arrencada de les mans i desapareix en l'aire, com un estel. Per sort en duem una d'emergència i aquesta no s'escaparà perquè la lliguem fortament a la

paret de la roca.

De mica en mica, la violència del vent va d'augment, de tal manera que tot l'endemà quedem bloquejats. Les restes de dos campaments totalment destrossats a pocs metres d'aquí posen en evidència la severitat d'aquesta climatologia ja coneguda.

A mig matí veiem aparèixer dos alpinistes. Tenen un aspecte quasi fantasmagòric. Impressiona. S'acosten a la nostra petita tenda. Duen la barba plena de gel i els costa coordinar les paraules. Els donem el brou que anàvem a beure. Se l'empassen sense respirar. Jo no són aquells homes de la discussió, sinó uns amics nostres.

A pocs metres d'on ens trobem, en el pendent de neu, però sense la protecció de les roques, col·loquen la petita tenda isotèrmica, ignorants que poques hores més tard aquesta mateixa tenda serà la tomba d'un d'ells, n'Eric Poumailloux, que desapareix, endut amb tenda i tot per una allau en plena nit.

Sortosament, amb la foscor arriba la calma. Intentem dormir. En el son cerquem una esperança. A dos quarts d'una de la nit, crido els companys navarresos. Ei! Ha parat el vent, és hora de llevar-nos. Ja sé que no són hores d'aixecar-se, a l'Himalaia, però, si avui

la muntanya ens fa una concessió, no podem desapropiar-la. Potser demà serà massa tard.

A les tres de la matinada i a quaranta graus sota zero, intentem col·locar-nos els grampons, fora la tenda, enmig de la foscor i amb uns dits massa tossuts. Amb l'ajut de les llanternes abandonem el campament, tot ensorrant-nos en una neu profunda i polsegosa. Solament el nostre respirar trenca aquella quietud impressionant.

Quasi sis-cents metres ens separen del cim, d'un cim que ara no veiem. I amb aquell pas feixuc, tardarem qui sap les hores a arribar-hi.

Quan les primeres clarors del sol esclaten a l'horitzó, nosaltres ens trobem en plena paret N, camí de l'aresta final. Una aresta escombrada per ràfegues de vent que pugen al cel com núvols de pols blanca. El fred és terrible, ara, però ens consola pensar que dins de poc el sol escalfarà les nostres adormides extremitats. Filmo el meu company de corda que puja, com jo, mig arrupit i desapareix de l'objectiu envoltat per un núvol de neu que el deixa totalment blanc. Les hores van passant quasi sense adonar-nos-en. A les onze del matí, estem situats a l'aresta, no gaire lluny del cim.

Des del camp II, una part dels expedicionaris i els sherpes segueixen amb els binocles la nostra evolució. Arribats en aquest punt de l'aresta final i convençuts que en pocs minuts guanyarem el cim, llancen crits d'alegria. Les veus corren d'un campament a l'altre, ignorant que la boira que s'interposa en pocs minuts entre ells i nosaltres, els privaria de veure la realitat.

Davant la dificultat de l'afiladíssima aresta i amb el vent tan fort que hi fa, ens veiem obligats a perdre altura altra vegada. Fet això, iniciem un llarg

flanqueig en plena paret N i sota els esperons rocosos que baixen del cim. L'evolució ja no podria ser més lenta. No estem utilitzant oxigen, ni en portem, aquí; cada pas exigeix una ferma voluntat. Amb tot, els pocs metres que encara em queden de pel·lícula sé que els acabaré en arribar al cim. Ara, això és l'únic que ens preocupa i res no ens farà defallir.

A les dues del migdia, després d'haver salvat en onze hores aquells 580 m finals, posem els peus al Dhaulagiri I, de 8.172 m. Posem fi a una aventura, a una muntanya que a partir d'ara ja serà també una mica nostra.

L'endemà de la nostra conquesta, el cel és de color de plom. Uns núvols lenticulars s'estenen per l'horitzó. Ens acomiadem de l'equip franco-suís, que es troba situat també al camp V. No sembla que tinguin intenció de sortir, avui. *Com veus el temps?* em demana

en Silvain Soudan. *A mí no m'agrada, li contesto, i afegeixo, però l'altímetre no s'ha mogut, de moment.*

De l'altra tenda surt una veu amiga. *"Jordi, j'espère te revoir cette année à Chamonix..."* És n'Eric Poumailloux. Són les darreres paraules que li escoltaré.

Aquesta nit, mentre nosaltres celebrem la conquesta del Dhaulagiri, al camp II, la neu caiguda durant tot el dia s'emporta la tenda del company Eric i del metge. Els supervivents del desastre acaben bivaquejant sota les roques on nosaltres lligàrem les nostres tendes. Les allaus no paren de caure. En un desesperat descens, desapareix el jove sherpa Pemba. Això posa fi a la tràgica davallada.

La muntanya de les tempestes havia fet una sola concessió.

Pic Cristall (2.892 m) per la vall d'Azun (Bigorra)

per Enric Font

Aquest pic, situat a cavall entre França i Espanya, deu la seva anomenada al fet que és l'inici o la fi de les Crestes del Diable, la travessia de les quals constitueix una gran clàssica pirinenca totalment recomanable.

A l'hivern o a la primavera, aquest cim ofereix una ascensió molt bonica amb esquís, amb un esplèndid descens des del cim mateix, en el marc incomparable de les muntanyes d'aquest sector del Pirineu central.

El mes de maig pot considerar-se òptim per a aquesta ascensió, època en què hi trobarem la millor neu.

Per ascendir-hi, atesa la situació fronterera del pic, hi ha diferents punts de sortida. Nosaltres ho fem des del refugi Ledormeur, situat al cantó francès, concretament a la vall d'Azun. Aquest refugi, situat a 1917 m, es troba a unes dues hores i mitja del poble d'Arrens.

* * *

Quan encara és de nit, baixem amb grampons fins al fons de la vall, sota mateix del refugi. La zona on som és estreta i amb perill d'allaus. Cal remuntar pel fons mateix de la vall, on trobarem uns petits llacs glaçats. Un xic més amunt, la vall es torna a obrir fins que s'arriba a l'ample coll de la Peira St. Martí, des d'on s'albira, cap a la dreta i pel vessant espanyol, una pala dreta i tota redreçada que condueix al cim mateix. La zona de muntanyes on som ara és d'un gran interès, ja que tant el circ de Piedrafita com la regió de Panticosa i la vall de Marcadau ofereixen una gran quantitat d'ascensions i travessies.

Remuntem ara cap a la dreta seguint el pendent, que exigeix posar-se les ganivetes. El tros final d'aquesta pala, força redreçada, pot ser interessant o millor si es fa a peu: depèn de l'estat de la neu. Nosaltres anem amb els esquís fins molt a prop del cim, des d'on seguim l'aresta fins al mateix Pic Cristall, a 2892 m. Visió incomparable, cel blau, aire fred, gran lluminositat: aquest és el marc i l'ambient que coronen l'ascensió. Del cim estant, gaudim d'una absoluta visió sobre la

zona del Balaitós i les seves esmolades arestes cantelludes, com la de Costerillou; després, el conjunt muntanyós continua amb les famoses Crestes del Diable, que acaben al cim on ara ens trobem. Enllà, pics i més pics (Vinhama, Mont Perdut, Marboré, Midi d'Ossau, etc.).

La nostra joia és completa, i més en aquest any, en què en poques sortides

hem pogut gaudir del bon temps, aquest temps tan agradable, especialment ara a la primavera, joia que en el nostre cas seria augmentada pel plaer del descens que ens esperava. Segons el nivell d'esquí de cadascú, pot ser recomanable de sortir un xic més avall del cim, ja que la sortida és molt dreta.

La sensació de la neu, que fuig sota els esquís, és especialment forta en

els tres o quatre primers girs; després, la confiança que això dóna i el pendent, ja no tan fort, donen pas a un encadenament desenfrenat i vertiginós de girs, amb descens directe per la línia de màxim pendent. Breus parades per recuperar l'alè, i un seguit de girs més. La neu és boníssima i en poca estona hem baixat tota aquesta pala fins al Coll de la Peira St. Martí, des d'on cal seguir pel fons de la vall, en direcció nord. La neu es manté en bones condicions i ajuda a la compenetració de la persona amb els esquís, tot produint un rítmic i seguit sincronisme de mo-

viments.

El primer tros d'aquesta vall és molt franc; més avall s'encaixona més i, quan hi passem, trobem restes d'algun allau, que dificulten el pas i, si més no, exigeixen anar més amb compte. Amb neu primaveral continuem perdent alçada fins a arribar en el lloc des d'on, guanyant alçada, aniríem novament al refugi Ledormeur. En el nostre cas, recollim el material que teníem guardat sota una pedra i, tot seguit, continuem el descens baixant per la vall encara una bona estona. Travessem les restes d'una gran allau i aprofitant la

neu arribem a la capçalera del llac de Suyen. Amb els esquís a l'esquena, voregem tot el llac, sota un sol fort de migdia, abans d'entrar al bosc, atapeït d'avets gegantins, flaires de pi, vista calmada per la verdor del conjunt, al fons el cel blau i nosaltres feliços amb les cares cremades pel sol.

El Pic Cristall i el conjunt de la seva ascensió i descens serà una de les sortides de més bon record d'aquesta temporada, especialment per als quatre companys que en aquesta ocasió hi hem esmerçat els nostres esforços.

Cartografia geomorfològica de les terrasses del Llobregat, entre la Puda i Abrera

per Montserrat Jardí i Porqueres

Treball guardonat amb el "Premi Pau Vila, 1979"

Escarpat de la terrassa 3, en una petita gravera vora la carretera de Martorell a Olesa.

L'objectiu principal d'aquest treball ha estat de fer una cartografia geomorfològica, representant gràficament totes les formacions superficials dipositades en el quaternari i les formes que els diferents processos, ja sia d'acumulació com d'erosió, hi han creat, encara que no se n'han deixat pas de banda els efectes produïts en els materials no quaternaris.

Aquesta cartografia s'ha basat en el reconeixement al camp de les diferents unitats litològiques i formes geomorfològiques. S'hi representen les formes que tenen una incidència més gran en l'evolució del relleu de l'àrea estudiada. Per això mateix s'ha dedicat un especial interès a la representació de les formacions d'origen fluvial, encara que altres formacions d'origen col·luvial també han tingut molta importància en l'evolució del paisatge, com és ara el cas dels glacis.

La depressió del Vallès presenta el context estructural d'una fossa tectònica que es va produir a finals de l'oligocè i que durant el miocè fou reomplerta de materials detrítics provinents de les serralades Litoral i Pre-litoral. Com se sap, aquests materials presenten, a les proximitats de les falles, un cabussament que s'hi orienta direccionalment.

Si passem ara a fer una descripció dels materials i de les formes representades, forçosament haurem de començar pel miocè.

Aquest miocè està constituït per dipòsits de fàcies continental d'origen torrencial, conglomeràtics, de color gris, i tant es pot trobar amb matriu arenosa com amb matriu argilosa. Tots els materials miocènics d'aquest sector provenen de l'alteració i erosió de la serralada Pre-litoral i foren dipositats per corrents d'aigües torrencials a la Depressió Pre-litoral. La granulometria hi és molt heteromètrica: s'hi poden trobar blocs de dimensions considerables, per exemple d'1 metre, encara que, en general, els còdols més abundosos són d'ordre centimètric i decimètric.

Pel que fa al que anomenem *raiguer* (fr. *piedmont*) de Montserrat, l'hem de descriure com un mantell de grava, ardonides i molt consolidades, que s'es-

Foto: Montserrat Jardí.

tén des de la base dels relleus que formen la muntanya de Montserrat fins al S d'Esparreguera, mantell que hi fossilitza els relleus pre-existents.

La forma d'aquests dipòsits està molt ben conservada i manté un pendent uniforme cap al SE que ha estat tallat pels cursos d'aigua actuals.

La majoria dels còdols són de calcària però també se'n troben de quars en proporció elevada, a més de gresos i roques cristal·lines. Alguns còdols de calcària presenten mostres molt accentuades de dissolució (n'hi ha de pràcticament buidats) i, quan no, presenten una superfície rugosa.

La mida dels còdols oscil·la entre 2 i 10 cm i, al N d'Esparreguera, no se'n troben sinó a uns 130 m per sobre el Llobregat.

Amb referència a les terrasses, cal dir que se n'han distingit 4 nivells al llarg de tota l'àrea que comprèn aquest estudi, a més del llit d'inundació del riu, que anomenem *terrasa 0*.

Les terrasses han estat numerades de baix a dalt, segons la norma més acceptada actualment, és a dir que la més antiga és la quarta i la més moderna la primera.

Les alçades relatives dels diferents nivells de terrasses sobre el riu disminueixen progressivament aigües avall.

El pendent més pronunciat de les terrasses respecte al curs actual del riu es fa més vistent a les terrasses baixa i mitjana que no pas a la *terrasa 4*.

La *terrasa 4* es manté als voltants dels 90 m; la *terrasa 3* oscil·la entre 50 i 60 m; la *terrasa 2*, aigües amunt d'Olesa, es troba a uns 30 m, però més al S baixa a uns 25 o 20 m. La *terrasa 1* la trobem a uns 10-12 m i, finalment, el que s'anomena *terrasa 0*, que és pròpiament el llit d'inundació del riu, es situa a 1 o 2 m.

A totes les terrasses s'han trobat els mateixos materials: calcària, que hi predomina, quarsos, gresos, microconglomerats, lidites, roques metamòrfiques i granit. Ara bé, a cada una de les terrasses l'estat de conservació dels còdols és diferent.

A la *terrasa 4*, els còdols de calcària estan molt rosegats i les roques metamòrfiques i el granit estan alterats fins al punt que són esmicolables amb els dits.

A la *terrasa 3*, els còdols de calcària també estan molt corroïts, i alguns fins i tot buidats, i les roques metamòrfiques i el granit estan alterats, però aquí ja es necessita el martell per esmicolar-los.

A la *terrasa 2*, les roques metamòrfiques i el granit també presenten una

Escarpat de la terrassa 2 a la carretera de Martorell a Olesa. S'hi observa com la formació al·luvial, completament plana, recolza sobre el miocè, que en resulta neta-ment decapitat.

Detall d'una de les fàcies dels travertins on es veuen concrecions calcàries del tipus pisolític, formades tot al voltant de fragments vegetals que hi han estat arrossegats i dipositats pel corrent d'aigua.

certa alteració.

A la *terrasa 1*, aquesta alteració ja no és tan visible.

A la *terrasa 0*, tan sols veiem una mica alterades les roques metamòrfiques.

Una altra cosa comuna a totes les terrasses és la matriu. Tots els materials estan englobats dins d'una matriu sorrenca.

Breu descripció de les terrasses

Terrassa 4 (90 m sobre el nivell del riu). Al N d'Olesa, és amplament explotada per una societat extractora d'àrids. La influència que té en el relleu, en el sector del N d'Olesa, és modificada per la presència d'una altra formació del tipus d'un con de dejecció, la forma topogràfica de la qual és la que hi preval; altrament s'esdevé a l'escarpament que talla aquesta forma, on apareixen els materials típicament terrassencs. Les característiques litològiques i morfoscòpiques de totes dues formacions són completament diferents.

En aquesta terrassa predominen totalment els còdols de calcària, subarrodonits o arrodonits. Aquí es posen de manifest possiblement els efectes de repetits cicles d'erosió-sedimentació, ja que aquests còdols més arrodonits és

Foto: Montserrat Jordi.

molt possible que vinguin de l'erosió, en aquest cas de l'eocè, a diferència d'alguns altres còdols subangulosos, que vindrien de l'erosió directa d'afloraments del Muschelkalk.

Algun nivell de còdols està perfectament rentat i s'hi observa el recobrim-ent d'una patina de color fosc (pro- bablement d'òxid de manganès). Aquesta patina de color fosc també es

troba als nivells de les *terrasses 3 i 2*.

La part superior d'aquesta formació presenta un notable grau de cimentació, produïda per la intensa precipitació de carbonat càlcic que, a més d'unir els còdols entre si, hi forma una autèn- tica crosta per sobre, d'uns 5 a 8 cm de gruix i d'una duresa considerable.

Pel que fa al con de dejecció, pre- senta unes característiques completa- ment oposades a les de la *terrasa 4*, tant per la litologia com per la forma dels còdols.

Els còdols, que no hi són arrodonits, no passen de ser subangulosos i vista la seva naturalesa pissarrosa i esquistosa, no ens n'han de sorprendre les formes planes.

La potència d'aquests materials en el que en podríem anomenar àpex, és d'uns 40 m. Aigües amunt disminueix fins que apareix a la superfície el paleo- zoic, el qual és per altra banda el substrat d'una bona part de la forma- ció. En aquest mateix sector, la falla septentrional de la Depressió Pre-litoral queda totalment fossilitzada.

Igual com s'esdevé a la terrassa, la part superior està fortament cimentada i forma una crosta extensament visible a la superfície.

Foto: Montserrat Jordi

Terrassa 3 (50-60 m sobre el nivell del riu). Els afloraments d'aquest nivell els trobem al marge dret del Llobregat, al NW d'Olesa i a l'W d'Abrera. Com a la *terrassa 4*, ha estat i és objecte d'exploració per a l'obtenció d'àrids. La potència d'aquesta formació és d'uns 20 a 25 m.

Hi tenen predominància els còdols de calcària molt arrodonits i, d'aquests còdols, n'hi ha de molt rosegats.

Alguns nivells estan perfectament rentats i presenten les pàtines fosques de les mateixes característiques que hem vist a la *terrassa 4*.

Per sobre d'aquest nivell s'estén una petita formació llimosa, de color vermellós i de tipus col·luvial, que engloba còdols angulosos disseminats que formen petites llenties més o menys allargades o bé paleocanals de poc diàmetre, netament erosives.

La litologia dels còdols d'aquesta formació superior és bàsicament de materials esquistosos, encara que també hi ha unes quantes calcàries, gresos i algun quars escadusser.

Terrassa 2 (20 a 30 m sobre el nivell del riu). L'aflorament més important està situat al NW i SE d'Olesa, al marge esquerre del Llobregat. Actualment no està gaire explotat, però s'hi troben algunes antigues graveres a la carretera antiga d'Olesa a Martorell.

La potència d'aquesta formació és d'uns 10 a 15 m. La influència que té sobre el relleu dona, en conjunt, una important superfície plana que, a la dita carretera, recolza directament sobre el miocè, tot decapitant-lo netament.

Per damunt d'aquests materials, es troba una formació bastant potent de llims de color ocre, la base de contacte de la qual amb el nivell superior de la terrassa no és de tipus erosiu, sinó que s'aferma directament sobre un nivell de sorres amb petites làmines de color vermell.

Terrassa 1 (10-12 m sobre el nivell del riu). Els afloraments d'aquest nivell es troben a marges del riu. La potència d'aquesta formació és d'uns 5 a 10 m.

Els còdols es presenten relativament destriats i alguns nivells estan perfec-

LITOLOGIA

Miocè : graves, argiles

Paleozoic : pissarres

FORMES EXÒGENES

Al·luvions

Terrasses

Dipòsits de peu de muntanya

Cons de dejecció

Glacis - Travertins

Escarpaments

Escarp degradat

Valls

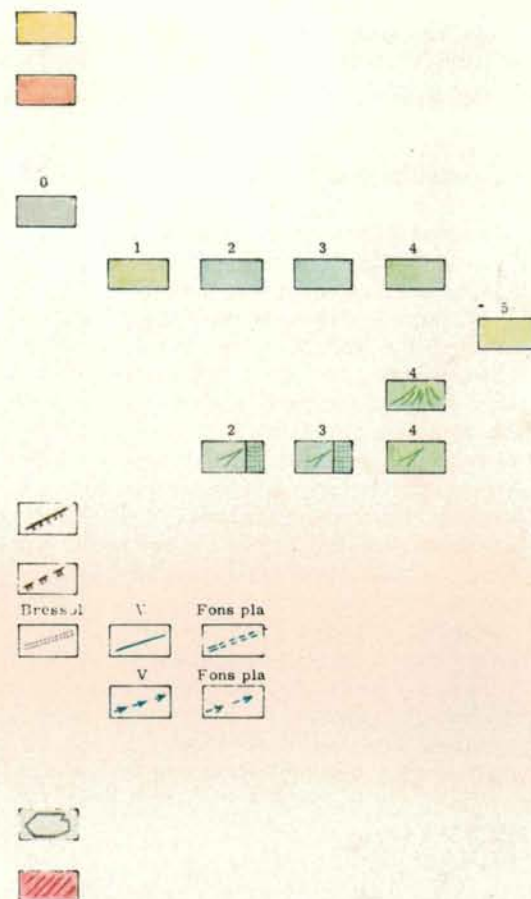
Barrancs

ACCIÓ HUMANA

Població

Gravera

Llegenda

tament rentats. No s'hi observa cap pàtina de color fosc, com a les *terrasses 4, 3 i 2*.

Terrassa 0 (1 a 2 m sobre el nivell del riu). Correspon al llit d'inundació del Llobregat. Té una potència de 0,50 a 2 m sobre el nivell de les aigües del riu.

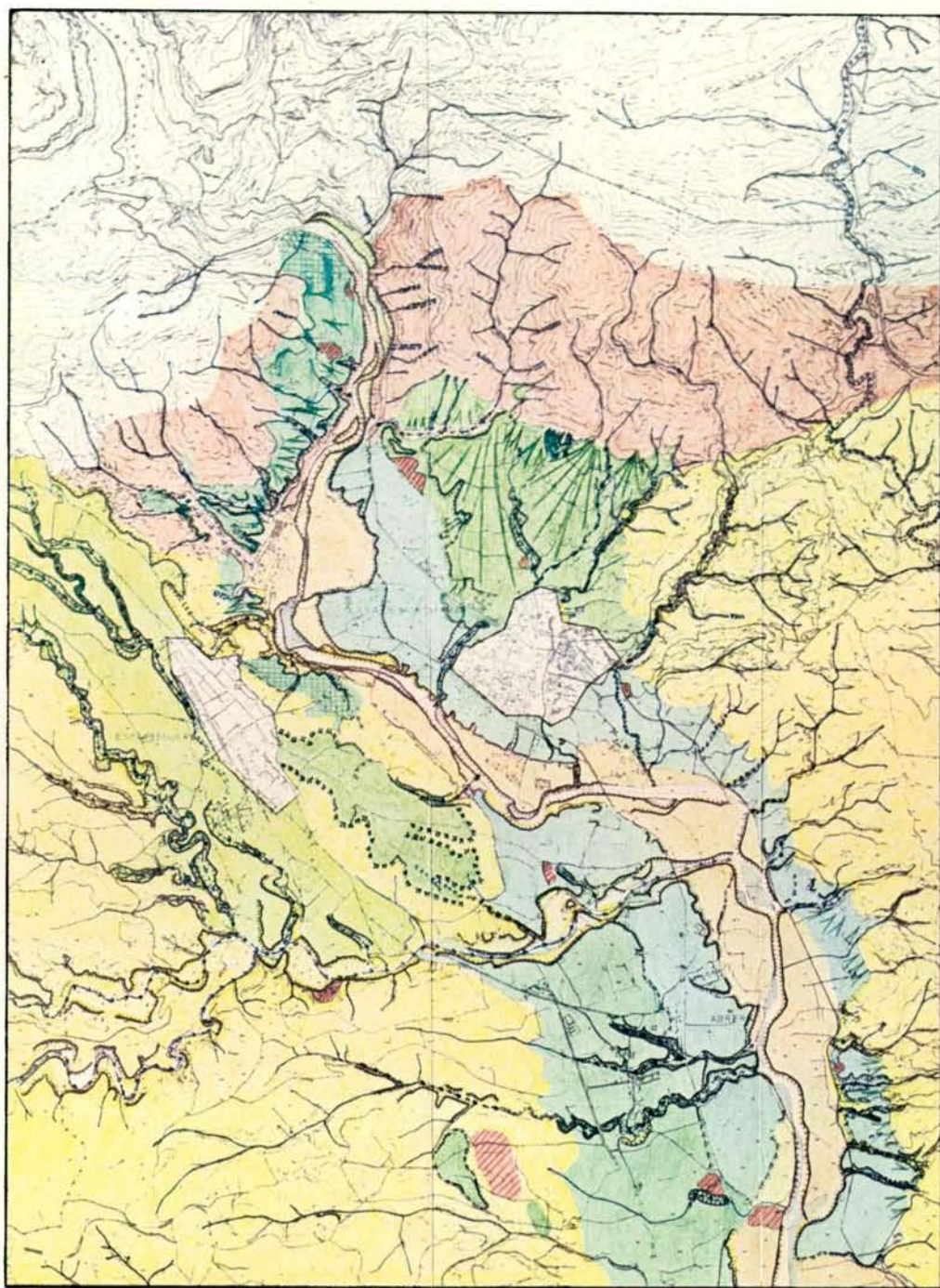
A part de les formes ja descrites, s'han trobat i cartografiat uns afloraments de travertins. El més important està situat a l'E de Esparreguera, al marge dret del Llobregat. Té una potència d'uns 50 m.

Hi ha dos dipòsits, l'un relacionat amb el nivell de la *terrassa 3*, la qual

el fossilitzà parcialment, i l'altre, una formació de travertins posteriors, probablement relacionats amb el nivell de la *terrassa 2* o, potser, fins i tot actuals.

En els relacionats amb la *terrassa 2*, es pot reconèixer una fàcies inferior barrejada amb dipòsits col·luvials fins, de petites concrecions de carbonat càlcic. Cap a la part superior, el carbonat va adquirint més importància, fins a donar fàcies construïdes.

Tots aquests materials travertínics estan relacionats amb les fonts que hi ha en aquest sector, les aigües de les quals són aprofitades per als regadius, tal com demostra, a la part superior, una horta molt extensa i ben cultivada.

Escala . 1/50.000

Graves de la terrassa 3, al S d'Olesa. S'hi observa el predomini de còdols de calcària i un nivell important de sorres.

BIBLIOGRAFIA

FONTBOTE, J.M. — "Características tectónicas de la Depresión Vallés-Panadés" *Separata Arrahona* pp. 7 Sabadell, 1952.

— "Sobre la evolución tectónica de la Depresión Vallés-Panadés" *Separata Arrahona* Sabadell, 1954.

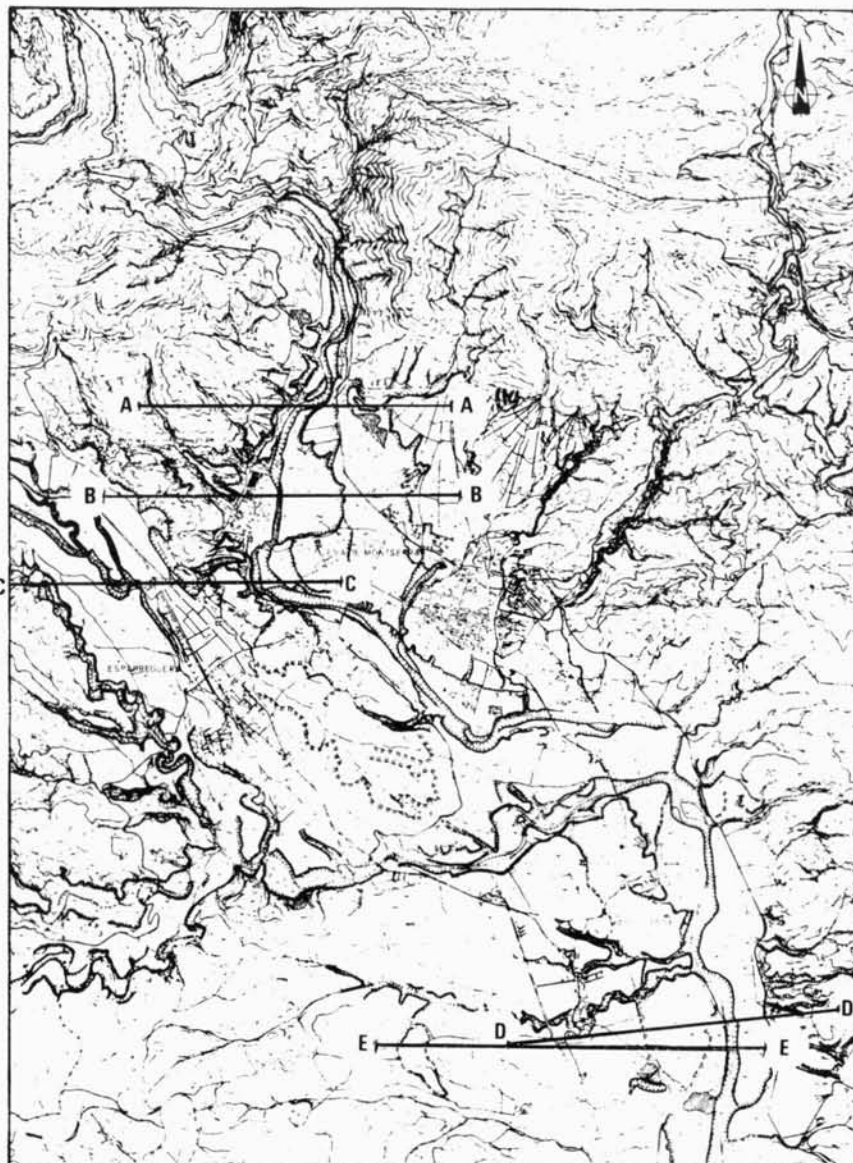
LEYENDA — "... para el mapa geomorfológico de Francia (1:50.000)" *Instituto me Almera* de Investigaciones Geológicas — CISC Barcelona, 1976.

LLOPIS, N. — "Contribución al conocimiento de la morfoestructura de los Catalánides" *Public. CSIC. "Instituto Lucas Mallada"* Barcelona, 1947.

PEON, A.; ROSELL, J.; TRILLA, J.; OBRADOR, A.; RAMIRES DEL POZO, J.; CABANAS, J. — IMINSA — IGME. "Mapa Geológico de España. Escala 1:50.000 2.ª Ser. 1.ª Edic. Hoja 392/36-15. Sabadell" *Serv. Public. Ministerio de Industria* Madrid, 1975.

ROSELL, J.; OBRADOR, A.; ROBLES, S. i PALLI, L. — "Sedimentología del Mioceno del Vallés Occidental" *Acta Geol. Hispan.* año VIII n.º 1 pp. 25-29.

SOLE SABARIS, L. — "Evolución del Paisaje del Vallés a través de los tiempos" *Separata Arrahona* Sabadell, 1952.

SOLE SABARIS, L.; VIRGILI, C., i RIPOLL PERELLO, E. — "Livretguide de l'excursion B. Environs de Barcelone et Montserrat" *INQUA* Barcelona, 1957.

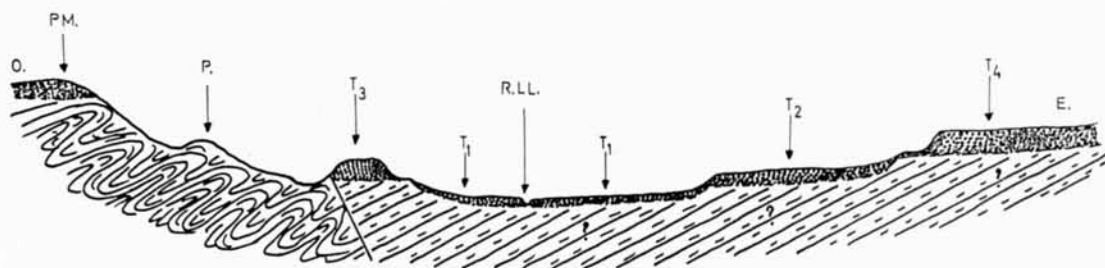
TRICART, J. i CALLEUX, A. — "Principes et méthodes de la geomorphologie climatique" *SEDES*, París, 1965.

— "Traité de Geomorphologie — T. V — Le Modelé des regions seches" *SEDES* París, 1969.

TRICART, J. — "Paléoclimats et terraces quaternaries" — *Société Géologique de France* — Comptes rendus sommaires des séances — pp. 202 París, 1966.

TRICART, J., RAYNAL, R. i BESANSON, J. — "Cones rocheux, pediments, glaciais" — *Annales de Géographie* — n.º 443 — Gener - Fevrier 1972 - LXXXème París, 1969.

TRUYOLS, J.M. — "Estratigrafia del Mioceno de la Depresión del Vallés-Panadés" *1.er Curso Internacional de Vera-*

- P - Paleozoic
 PM - "Peu de muntanya" de Montserrat
 RLL - Riu Llobregat
 T₄ - Nivell 4 de terrassa
 T₃ - Nivell 3 de terrassa
 T₂ - Nivell 2 de terrassa
 T₁ - Nivell 1 de terrassa

Escala vertical 1/10.000
 Escala horitzontal 1/20.000

- M - Miocè
 G - Gravera
 RLL - Riu Llobregat
 T₄ - Nivell 4 de terrassa
 T₃ - Nivell 3 de terrassa
 T₂ - Nivell 2 de terrassa
 T₁ - Nivell 1 de terrassa
 T₀ - Llit d'inundació del riu

Escala vertical 1/10.000
 Escala horitzontal 1/20.000

no de Sabadell pp. 'áé-áú Sabadell,
1952.

VILA, P. — "El Valles" - Assaig geogràfic.
Barcelona, 1930.

VILLALTA, ROSELL i OBRADOR —
"Una nueva aportación al conocimien-
to del Mioceno marino del Vallés" —
Acta Geol. Hispan. Tomo III - pp. 19-21
Barcelona, 1968.

Trilogia

per Josep Elesbaan Paül i Torrent

L'any 1971 jo era membre de l'ERE i per això rebia la revista *Espeleòleg*. Aquest fet em va permetre descobrir les parets de Mont-rebei: al número 11-12 d'aquella revista vaig topar-me amb una fotografia del congost. Al costat, una explicació deia: *Entrada meridional del Pas de Mont-rebei excavado per la Noguera Ribagorzana y que separa el Montsec d'Ares del Montsec de Mongai. El desfiladero de Mont-rebei es uno de los más impresionantes de Cataluña; el agua ocupa totalmente la base del congosto en una anchura no superior a 10 m mientras que las verticales paredes alcanzan alturas de más de 400 m.*

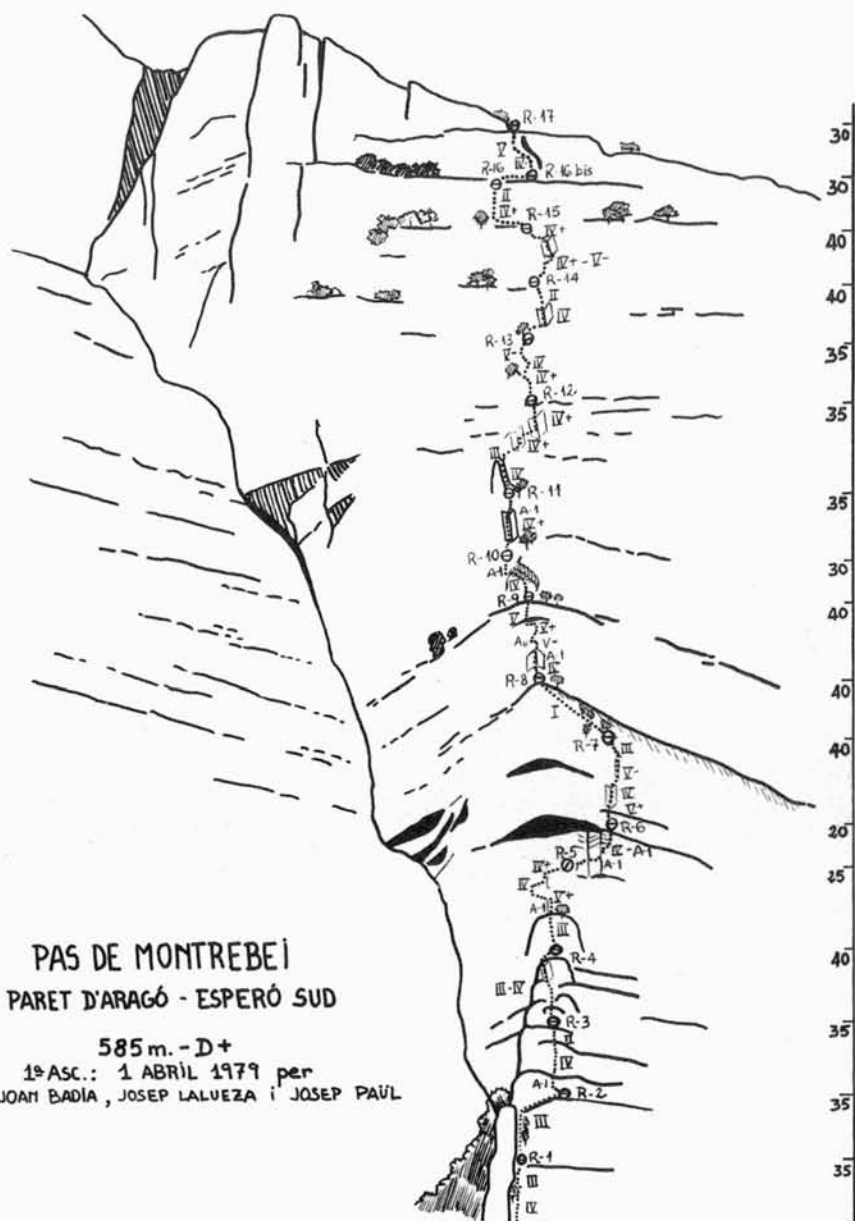
Jo no havia sentit mai a parlar d'aquest indret, però això que *las verticales paredes alcanzan alturas de más de 400 m* era massa fort que em permetés continuar en la ignorància. Vaig anar a veure en Kildo, l'home que coneix totes les parets de Catalunya i un bon tros de les de l'estranger. Em digué que la paret que es veia a la foto era la d'Aragó, i que era molt alta i semblava massa difícil. M'ensenyà una foto de la paret de Catalunya i m'aconsellà que anéssim al gran diedre central que s'hi veia.

Dit i fet. Els dies 20, 21 i 22 de maig de 1972, amb en Josep Lalueza i n'Eduard Ruiz, n'efectuàvem la primera exploració, les primeres temptatives a les parets de Mont-rebei.

Carregats de cordes, tacs, pitons i altres estris, ens endinsàrem pel congost des de la Pertusa, pujant pel mas de Carlets fins al peu del diedre. Un cop allí, en quedàrem tan decebuts per l'estat de descomposició de la roca, que ni tan sols intentàrem pujar-hi. Poc ens pensàvem en aquell moment que quatre anys més tard un tal Louis Audoubert en faria la primera ascensió.

Baixàrem fins al riu i el travessàrem amb l'aigua fins al genoll, per pujar fins al peu de la paret d'Aragó. La verticalitat era impressionant. Ens encordàrem i vam arribar just fins a sota del pas de V grau del primer llarg de la via CADE. Després abandonàrem, amb la intenció, però, de tornar-hi a la primera oportunitat.

Vaig participar en quatre o cinc expedicions més a la via CADE. Malgrat

PAS DE MONTREBEI PARET D'ARAGÓ - ESPERÓ SUD

585 m. - D+
1ª ASC.: 1 ABRIL 1979 per
JOAN BADIA, JOSEP LALUEZA I JOSEP PAÜL

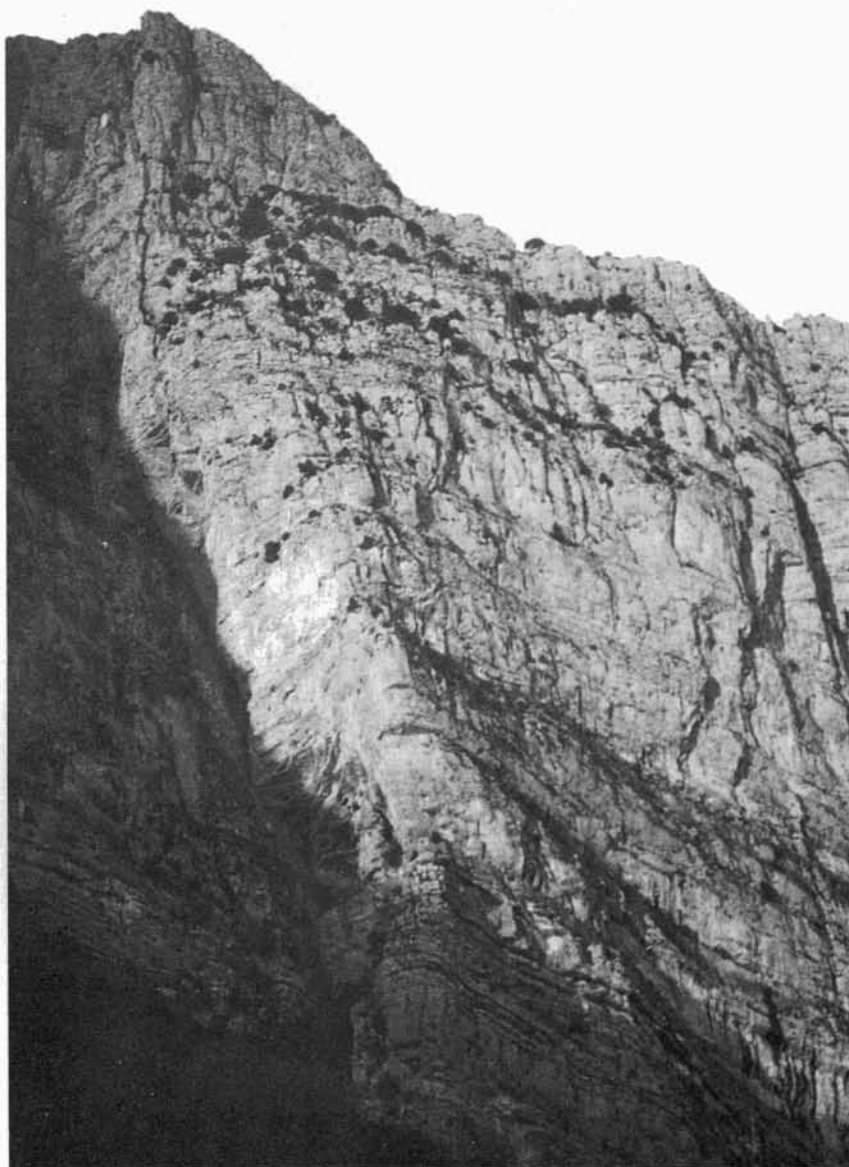
que em sentia descobridor d'aquella paret i això m'omplia de ganes d'escalar-la, per diverses circumstàncies mai no m'arribà el plaer d'obrir-hi ni un sol llarg de corda, mai no vaig arribar més amunt de la feixa...

Esperó S, via Badia-Lalueza-Paül

Els dies 31 de març i 1 d'abril d'enguany, amb en Joan Badia i en Josep

Lalueza, obríem una nova via a la paret d'Aragó del pas de Mont-rebei, l'esperó S, de 600 m de recorregut i d'una dificultat D+, després de dos intents. Fou en Joan el qui descobrí la possibilitat d'obrir aquesta via i ens convencé per anar-hi.

En el primer intent, vam arribar a la R-4. Més que res, era un tempteig de la paret. La segona vegada, amb la participació de n'Eduard Ruiz, la intenció era d'arribar a dalt, però el mal

la bretxa situada a l'esquerra de la paret, doneu un cop d'ull a l'esperó. La verticalitat hi és esfereïdora.

Via CADE

Encara no havia passat un mes des que havíem obert la via de l'esperó S, precisament el dia 29 d'abril, que amb en Josep Lalueza ja tornàvem a ser a Mont-rebei. Aquesta vegada era el torn de la via CADE.

D'ençà que en Ricard Vila i en Josep Ponce n'efectuaren l'ascensió, no havia estat repetida, i ja en feia temps. Encara conservava, doncs, molt d'aventura i, d'altra banda, per a en Josep i per a mi, aquesta vella coneguda ja representava molt.

Es amb la mateixa il·lusió de fa set anys que m'acosto al seu peu. El mateix respecte, la mateixa sensació davant de tanta verticalitat.

Comencem tard: les nou del matí. La bellesa i la dificultat de tots i cadascun dels llargs ens sorpren. És una de les vies més boniques i dures de Catalunya i, d'altra banda, aquest marc feréstec en què es produeix l'ascensió, aquesta solitud tan gran en què estem immersos, aquest racó de món on som, no fan res més que incrementar la nostra joia de ser aquí, ara. És difícil trobar tants factors que estimem, tots aplegats en un mateix indret: dur, bell, solitari, difícil, feréstec, exultant, fort, vertical...

Acabem de nit. El darrer llarg, de nit i amb el llum frontal que no acaba de rutllar com cal, no l'acabo d'assaborir en tota la seva bellesa. La bretxa és ben estreta i a l'altra banda també hi ha verticalitat. Un darrer pas i només manca pujar i pujar fins dalt del Montgai.

La bona sort que sempre ens ha acompanyat a Mont-rebei no ens deixa: trobem el camí del cim, sense dubtes; quan hi arribem, un ventet gèlid ens fa desistir de prendre les cerveses que, d'amagat d'en Josep, havia pujat i reservat per celebrar la victòria. S'emporta una bona sorpresa!

La fosca és ben intensa i, malgrat això, trobem, a la primera, el grau que porta del cim del Montgai al Mont Alt, on hem deixat el cotxe. La bona

temps ens en foragità a la R-8. A la tercera vencérem. Començarem l'escalada a migdia, i arribàrem al darrer punt assolit just quan es feia fosc, i això perquè en cap dels altres intents no deixàrem material —com a màxim hi haviem quedat cinc pitons—, fet que determinà que l'ascensió fos integral.

Després d'un bivac i d'una escalada sense problemes, arribàvem al cim a primera hora de la tarda, sense cap incident especial, sinó que, a la R-9, en un replà, vam trobar les restes d'un

petit senglar, segurament estimbat de la carena.

La via oberta és essencialment lliure, amb uns deu passos d'estreps en total, damunt una roca excel·lent, molt protegida i segura, amb grans replans per a les reunions, assegurables en fortes savines i alzines. Es pot efectuar l'ascensió en unes 5-7 hores. Cal disposar de cinc o sis pitons, sobretot universals i "us", i alguns fissurers si es vol estalviar feina.

Aneu-hi. I quan sereu a dalt, des de

sort... Al peu del grau, un cop passada la darrera dificultat —ara tot és planer i fàcil— parem per beure tranquils les cerveses. És més de mitjanit, la fosca és completa i seiem en una petita tar-tera. La via, la nit, la sort, la cervesa, l'indret, el cigarret..., tantes coses gros-ses i petites, ens fan sentir ben plens de felicitat. Un somni que ha durat set anys.

Via Paül-Lalueza

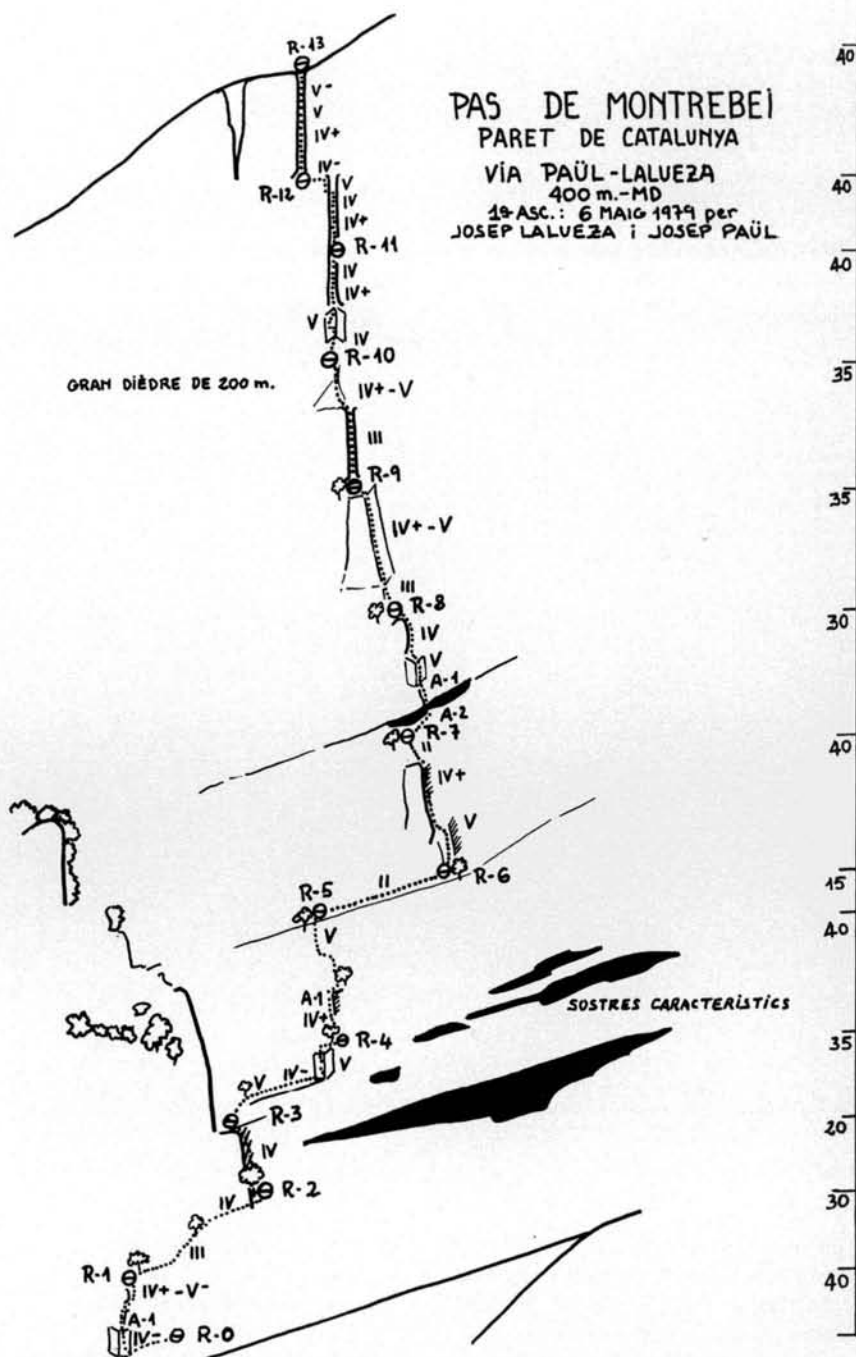
Mentre escalàvem l'esperó S o la via CADE de la paret d'Aragó de Mont-rebei, mentre esperàvem a la reunió que el company acabés un llarg de corda, el nostre esguard es passejava per tot allò que ens voltava. Així, tant de temps de veure-la davant nos-tre, la paret de Catalunya del congost de Mont-rebei ens cridà tant que al cap d'una setmana d'haver fet la via CADE ja tornàvem en aquells indrets.

En Joan Badia n'estava molt segur i il·lusionat, d'aquesta via. Ell ens va empenyer en aquesta aventura en la qual no va poder participar.

Fins aleshores, cap cordada catalana no havia solcat la paret de Catalunya del pas de Mont-rebei, mentre que els nostres companys gavatxos ja hi havien obert quatre vies: n'Audoubert dues de situades a la característica graonada de l'esquerra de la paret i el Gran Díedre central, de dificultats D, D- i TD+ respectivament; en Francis To-mas, la via del Corb, entre les dues primeres i el Gran Díedre.

Els gavatxos, a la revista *Alpinisme et Randonnée*, batejaren la paret de Catalunya amb el nom de "Verdon des Pyrénées". A la revista *Revue Pyrénéenne* apareixia no fa gaire un informe de les vies obertes en aquesta zona, mentre que sabíem que a *Altitude*, la revista del GPHM, apareixeria aviat un munt de ressenyes tècniques de les dis-tintes vies obertes.

Tanta propaganda ens fa témer a la curta una invasió d'alpinistes francesos i, per això, en Josep Lalueza i jo ens afanyem a obrir un itinerari abans de la invasió. Amb tanta pressa, que ni tan sols hem trobat una foto on poder

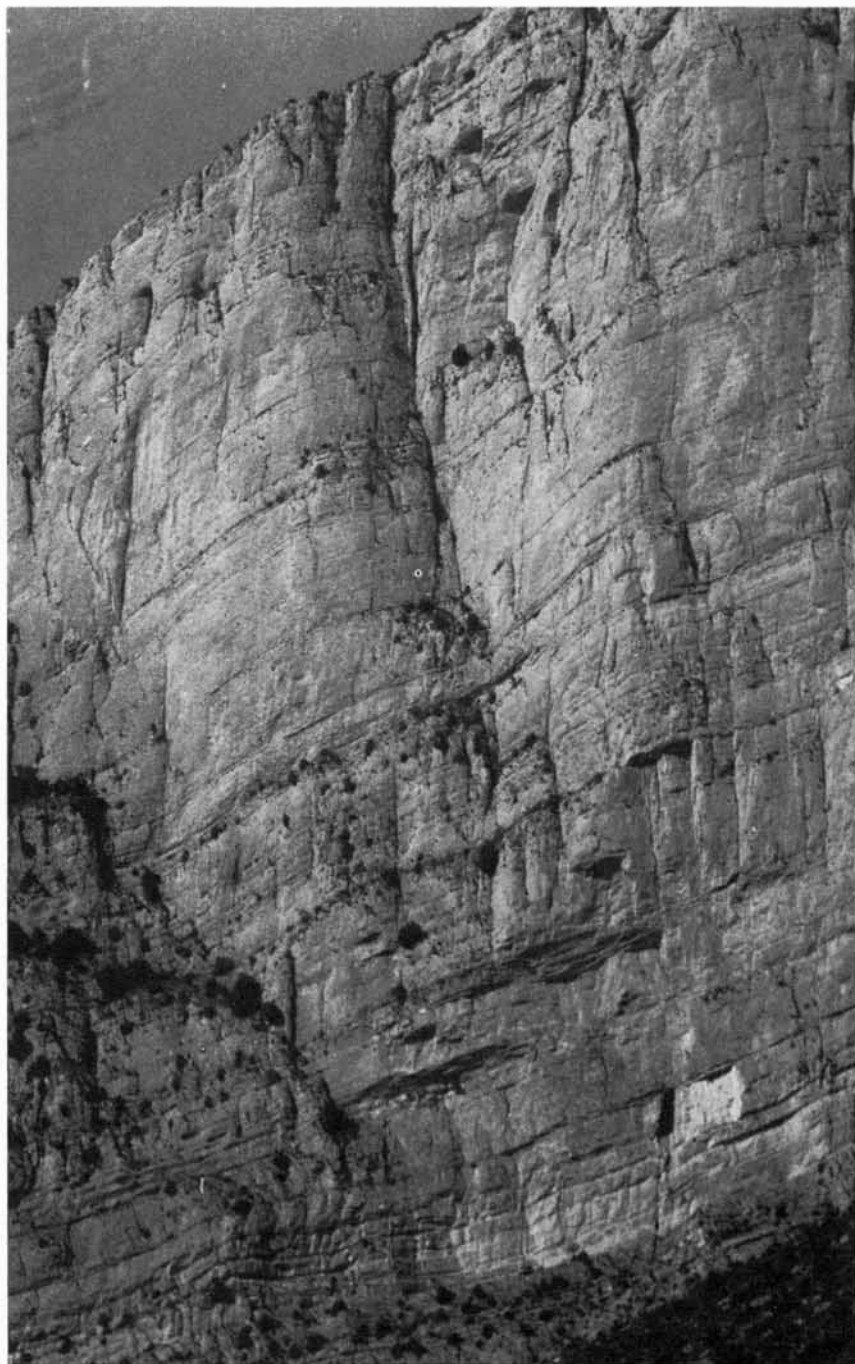

estudiar l'itinerari escollit, evident, si-tuat entre la graonada de l'esquerra, per anar a cercar un díedre d'uns 200 m situat més amunt.

L'ascensió va transcorrent ràpida-ment. Malgrat que no hem vist la paret de lluny ni n'hem pogut estudiar l'íti-

nerari, en Josep va franquejant les dificultats que es presenten com si s'ha-gués llegit la ressenya que farem més tard. Ens sorprenem que una via tan lògica pugui quedar encara verge, més tenint en compte que els francesos han estudiat el terreny pam a pam. En

La via Paül-Lalueza de la paret de Catalunya del Pas de Mont-rebei se situa entre les vies Audoubert i del Corb.

Josep mena l'escalada en tota la primera part, per unes plaques de calcària excel·lent, ara verticalment, ara en diagonal a la dreta tot seguint els estrats que la roca ens marca, per tal d'evitar el sostre enorme que barra l'entrada directa al diedre.

L'únic esglai: penjat d'un pitó, a la punta d'un sostre situat per sobre de la R-7, el clau s'arrenca i quedo uns instants penjant, com un pernil, de les cordes que en Josep controla amatent.

Arribats al peu del diedre, prenc jo el lloc de capdavanter. En sis llargs

de corda vencem aquest obstacle, sempre en lliure de IV a V grau. La darrera tirada del diedre porta al cim, i val a dir que fins i tot el darrer pas és difícil i la roca franca. Lligat en una alzina, asseguro el meu company, i quan arriba ens abracem, molt contents d'aquesta primera absoluta que hem efectuat.

En tota la via no hem clavat ni una pitonissa de burí, i en total hi ha deu passos d'estreps. Els fissurers s'adapten molt bé en aquesta roca i suposen un bon estalvi de temps i esforços: hi són, doncs, recomanats; més endavant caldrà també, per a posteriors repeticions, una dotzena de claus variats. Calculem que es pot repetir en unes 5-7 hores. La qualitat de la roca és excel·lent i els passos d'escalada molt variats, fet que, en resum, en fa una escalada bonica i segura. La dificultat, en conjunt, és MD, i l'alçada de la paret d'uns 400 m.

L'aproximació cal fer-la des del mas de Carlets, on podem arribar per Ager, Corçà i la Pertusa. El descens ja és una mica més complicat: des del final de la via cal pujar cap al cim, tot vorejant el cingle, fins a arribar en un lloc planer des d'on, a la dreta, es veuen unes amplies feixes separades per curts cingles. En aquest lloc hi ha una fita. Es va baixant per aquestes feixes, desgrimpant els cingles (II) fins a trobar una ampla canal. Cal anar amb compte de no baixar abans d'hora, car hi ha indrets on es veuen canals que sembla que baixen però que queden tallades. Des de la fi de la via fins al mas de Carlets podem estar-hi uns sis quarts.

Posat a triar entre les tres vies que componen aquesta trilogia, no sabria pas dir quina és la més bonica. Cadascuna té unes característiques pròpies, una personalitat que la fa completament diferent de les altres. No és la dificultat, ni tampoc l'exposició ni la duresa ni l'aproximació ni la vista allò que fa una via. Són tots aquests factors, i encara més, tots ben equilibrats.

Així doncs, si podeu, feu-les totes. Ja en parlarem.

La muntanya bíblica del Sinaí

per Jordi Solà i Franquesa

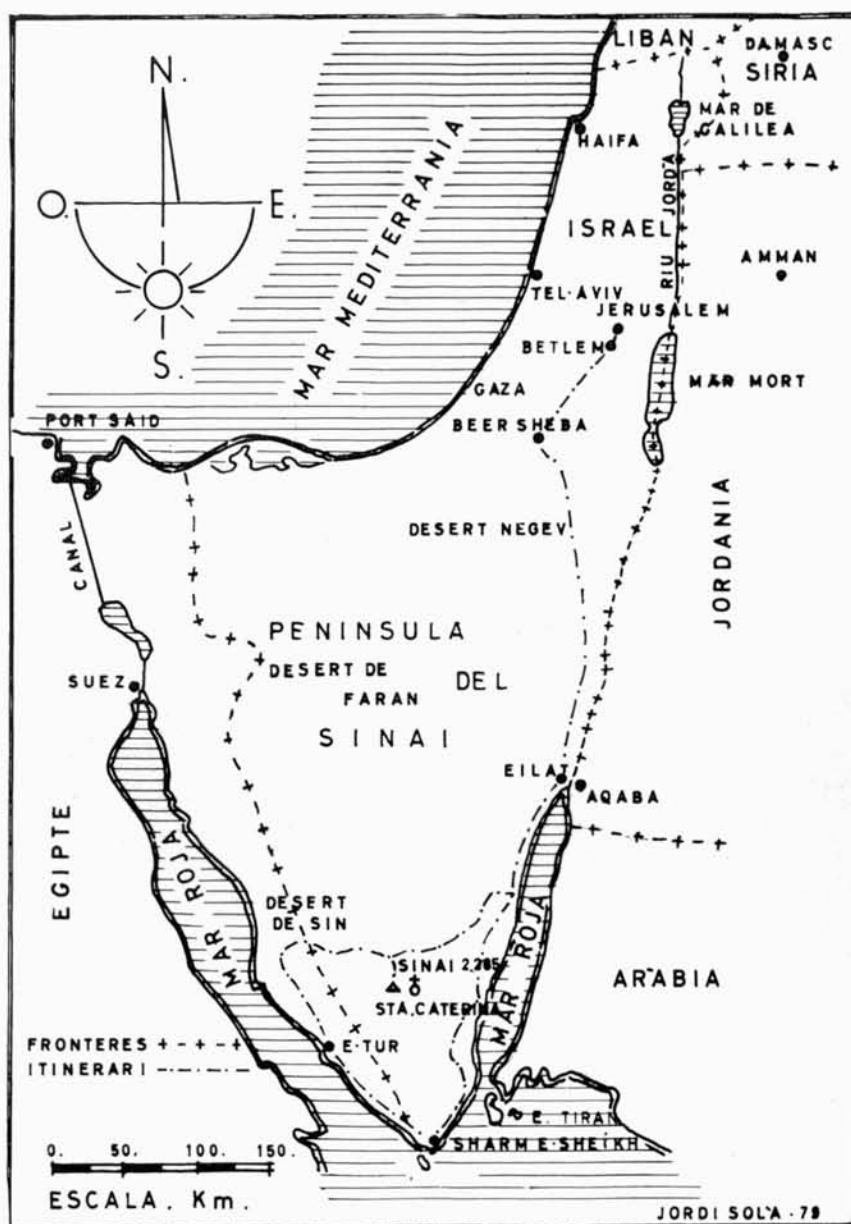
Amb senzillesa voldria reflectir les meves impressions de l'ascensió en un cim del desert, el Sinaí, i alhora explicar la situació d'aquesta muntanya que, a més a més, té un sentit religiós. Tot això junt —la situació i el símbol— fa que sigui una experiència fora del normal per a un muntanyenc.

Doncs bé, començaré per una breu aproximació fins a arribar al lloc concret del massís del Sinaí.

Vaig sortir de la ciutat de Jerusalem un matí del mes de juliol. Després de travessar el desert de Judà, vaig passar per la ciutat de Beer Sheba, en ple desert del Negev, i vaig continuar cap a Eilat, port israelià de la mar Roja; després de vorejar molts quilòmetres de costa fins al conflictiu estret de Tiran —motiu principal de la guerra dels sis dies amb Egipte— vam acabar la primera jornada al punt més meridional de la península del Sinaí, a Sihhar E. Shreikh.

La segona jornada visitarem la ciutat moderna d'Ophira i després E-Tur, lloc de descans dels pelegrins que van a la Meca, ara quasi destruït per la guerra d'Israel amb Egipte. Tot seguit arribarem a la zona petrolera de Suez, ara ja lliurada a Egipte. I, cosa curiosa, nosaltres érem del últims que passàvem abans del canvi. Continuarem per l'oasi de Sidna Mússa, o Fonts de Moisès, i després, per l'interminable Uadi Firan, fins al monestir de Santa Caterina; aquest *uadi* és una experiència molt sorprenent pels grans contrastos de muntanya, desert, oasis i beduïns. Cal remarcar a l'oasi de Firan les palmeres, les flors i els fruits de tota mena. Al caient de la tarde érem ja a Santa Caterina del Sinaí, un oasi entre grans parets granítiques que van des de 1.600 fins 2.300 m. Aquest monestir ortodox té l'origen al segle IV i és fortificat amb unes altes muralles inexpugnables. Lloc molt acollidor després d'una llarga jornada pel desert. Tot respirava pau i silenci.

Aquell vespre crec que els estels brillaven més que mai. Entre els alts i majestuosos xiprers ens vèiem ben petits sota la gran muntanya. Entre el resò de les campanes i el silenci del desert vaig sentir-me de cop i volta endut

en un lloc poc habitual per a mi. No podia ser!, però... m'hi trobava realment! Era una il·lusió de petit que es feia realitat.

Com que era vigília de dissabte i els meus companys de viatge eren tots jueus, començaren el sopar amb el ritual jueu. Ai, pobre de mi, com acabarà tot això! Però no, tot acabà amb un suculent sopar i molt bon vi. Després, amb un silenci corprenedor, vaig

anar a dormir a la cel·la monacal fins a les dues de la matinada, hora de començar l'ascensió, ja que el meu objectiu era de veure la sortida del sol des del cim.

Amb uns quants companys i un beduí per guiar començarem la pujada per un camí fressat, anomenat d'Abbas Paxà; era negra nit. La pujada fins al cim té una durada de 3 hores, encara que a les fosques és més complicat.

Monestir ortodox de Santa Caterina del Sinai (s. IV), a 1.60 m d'altitud.

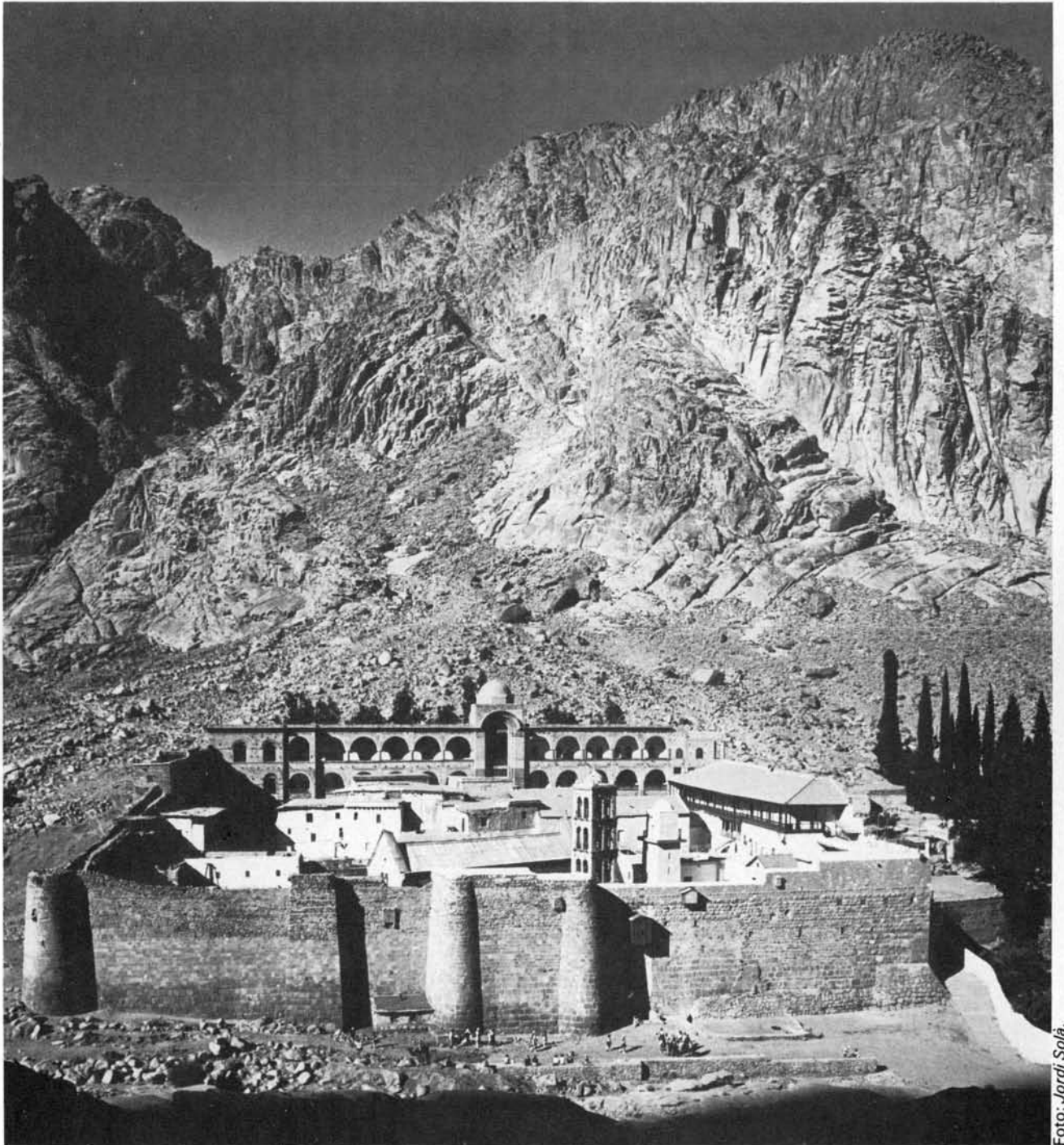

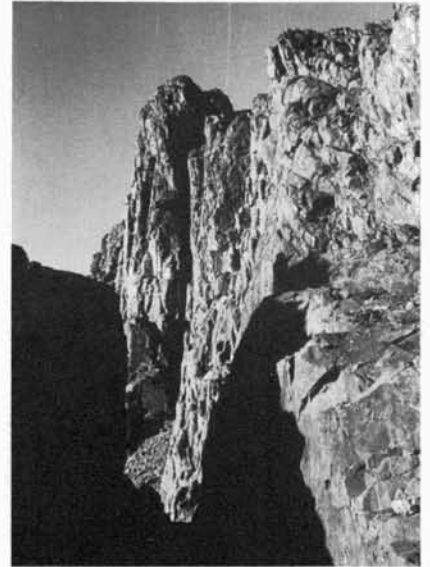
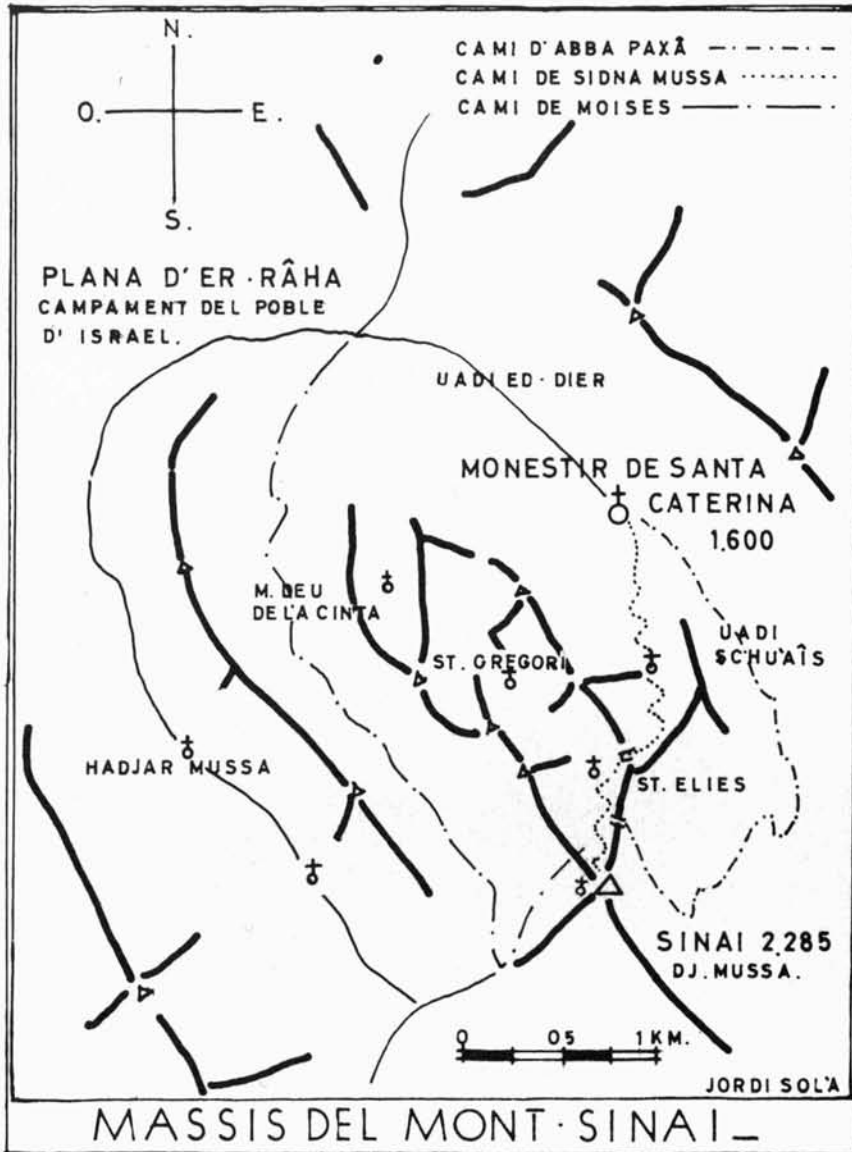
Foto: Jordi Solà.

Com que pujàvem pel cantó est, només d'apuntar el dia ja s'hi veia una mica més. En veure que la marxa era lenta, jo vaig avançar-me per poder ser a temps al cim a la sortida del sol. L'es-

forç va ser compensat. He vist moltes sortides de sol als cims. Fins ara, la més meravellosa fou al cim del mont Rosa, als Alps, però aquesta tenia un altre aspecte: la vermellor del sol, els

colors rogencs de les roques del voltant, el relleu que prenen les carenes inacabables de muntanyes que tenia sota meu fins a arribar a la mar (Roja), el fort vent que bufava, la netedat de

Paret i cim del Sinai (Djebel Muṣṣa, es a dir, muntanya de Moisès), de 2.285 m, des del camí d'Abbas Paxà.

l'aire, acompanyat de la solitud i del silenci, i les olors de les minses herbes existents entre les esquerdes de les roques. Tot això, amb una presència que jo en diria sobrenatural, fa que sigui difícil d'explicar-ho amb paraules. Malgrat que sóc un home poc impressionable, mai no podré oblidar aquesta vivència.

Es distingeixen entre els cimals el pic de Djebel Muṣṣa (muntanya de Moisès), de 2.285 m, i el Râs Safsâf, al nord, que n'assoleix 2.054. El Sinai és una muntanya granítica de color rosa

amb unes parets verticals pels costats est i sud, i amb unes canals bastant dretes pels altres indrets. Té per accés una escala molt recta feta pels antics ermitans que habitaven en aquestes abruptes roques. Al cantó oest s'alça el cim més alt del massís, el Djebel Katerin (muntanya de Santa Caterina) de 2.642 m. Al cim mateix del Sinai hi ha una capelleta ortodoxa dedicada al decàleg i una mesquita més petita al lloc on es pot suposar que Déu lliurà a Moisès les taules de la Llei.

Mirant cap al nord s'explica que Ver-

El mateix monestir de Santa Caterina, vist des del camí de baixada del Sinai.

Foto: Jordi Solà.

daguer en el Virolai hagués posat aquella estrofa: "És Montserrat el nostre Sinai". Comprovant aquesta semblança amb alguns turons, se'm va acudir canviar l'expressió del nostre poeta: *És el Sinai el nostre Montserrat*. També fa notar aquesta semblança de molts indrets, i fins els va comparant, el P. Ubach, monjo de Montserrat, en el seu llibre "El Sinai", que conté els relats dels tres viatges que hi féu entre els anys 1910 i 1932.

La davallada, la vaig fer pel camí, més ben dit, per l'escala de Sidna Mûssa. Aquesta escala va des del cim fins a les portes del monestir de santa Caterina i consta d'uns 3.000 graons, tots desiguals, amb 700 m de desnivell; tot plegat, un trencacames. El primer tram baixa fins al pla del xiprer o ermita de sant Elies, petit oasi molt acollidor. Després de passar per la porta de la

Confessió i per l'ermita de la Mare de Déu del Majordom, tot seguint una gorga molt dreta i estreta s'arriba a les envistes de Santa Caterina. Admirable vista d'ocell sobre el monestir. L'arribada a baix era pels voltants de les 8 del matí, i la calor ja era sufocant.

Després d'un bon esmorzar, visitarem el recinte monàstic amb la seva església bizantina on es conserva una bona col·lecció d'icones molt importants. La meva sorpresa fou descobrir-n'hi una de catalana regalada al monestir per Catalunya al segle XIV, on es pot veure la figura de Santa Caterina, les quatre barres i la següent inscripció: "Aquest retaule fiu fer en Bernat Mesa, ciutadà de Barcelona cònsol de Cathalans en Damas en lan MCCCLXXXVII" (1387).

Queda ben clar que és molt nostre aquest Sinai tan atractiu per als catalans

des de fa segles.

Continuem la visita al monestir tot admirant-ne les moltes capelles: la de la bardissa incombustible, la de sant Joan, la de sant Jaume, etc. La biblioteca és molt interessant. Recorrem les muralles, els carrerons, blancs i estrets, entre totes aquestes dependències. També els jardins, més ben dit, l'hort. I el cementiri on es veu una ossera d'uns 4.000 monjos que té un aspecte molt macabre.

I finalment cal dir l'adéu a tot el que he viscut en tan poques hores, però que mai no podré oblidar encara que no pugui tornar-hi, perquè no sempre es pot disposar d'uns quants dies per a estar en aquestes llunyanes terres.

De tornada, mentre deixava enrera el monestir entre les grans parets de roques, les altes muralles i la verdor d'aquell oasi, em vingué una recança

Des del cim de la muntanya sagrada, un gran panorama permet d'endevinar al fons de tot, la mar Roja.

Foto: Jordi Solà.

com si deixés una cosa molt meva, potser perquè havia realitzat el meu projecte de manera completa, en tots els sentits, i fins amb èxit.

Passàrem per la plana d'Er-Raha, on el poble d'Israel va estar acampat mentre Moisès era a la Muntanya. Després travessàrem la part est del desert del Sinai fins a arribar a la mar Roja, a l'oasi de Nuweiba, on no pogué faltar

l'impressionant bany a les aigües cristal·lines d'aquesta mar, anomenada roja, però que és de color blau, amb uns fondals plens de coral i una flora i una fauna variada i sana.

Acabàrem la tercera jornada a la ciutat d'Eilat, al golf d'Aqaba, punt on coincideixen tres nacions: Israel, Jordània i Aràbia. L'endemà, després de visitar Eilat, retornàrem a Jerusalem.

Haviem fet un total aproximat de 2.000 quilòmetres en tot el recorregut.

Ha estat una experiència plena de vivències, i ara, quan tornaré al nostre Montserrat i a les altres muntanyes de casa, tindrè al pensament, i amb certa nostàlgia, aquestes muntanyes meravelloses del desert, ja tan meves i estimades com les altres.

L'engolidor de la Sénia

per Martí Romero i Rectoret

Una nota breu en un diari barceloní, a començaments de 1975, ens va alertar de l'existència d'aquest forat. Deia que en el riu de la Sénia, aigües avall del poble del mateix nom, s'havia produït un enfonsament al mig del llit del riu, forat per on s'escolava tot el cabal fluvial. Al cap de pocs dies ho vam anar a comprovar. Un parell de quilòmetres abans d'arribar al poble, tot venint d'Ulldecona, al costat d'una casa deshabitada vam localitzar el fenomen, a una trentena de metres de la carretera, car aquesta i el riu van paral·lels i molt pròxims l'un de l'altra.

L'enfonsament ocupava tot el llit del riu i, certament engolia fins la darrera gota d'aigua que hi baixava, més abundosa que no ens pensàvem. Com que l'equip d'exploració que portàvem no era el més adequat, vam decidir tornar-hi un altre dia, més ben equipats i, de passada, amb vista a aprofitar-ne l'estiuada.

Hi havia una segona qüestió més difícil de resoldre, i molt desagradable. A la Sénia hi ha indústries papereres que, com se sap, utilitzen una gran quantitat d'aigua que després tornen al riu. El problema és que sovint l'aigua no hi torna en les mateixes condicions en què n'ha sortit, sinó plena de restes orgàniques i amb additaments químics. El resultat són unes aigües tèrboles, brutes i amb una olor força desagradable. No cal dir que la vida aquàtica hi és gairebé impossible. Lògicament, en aquest cas el problema s'agreuja pel migrat cabal de l'aigua: si, en lloc de circular-hi 100 litres per segon, el cabal fos de 5 m³/s la capacitat de regeneració seria prou perquè en pocs centenars de metres l'aigua tornés a estar en bones condicions.

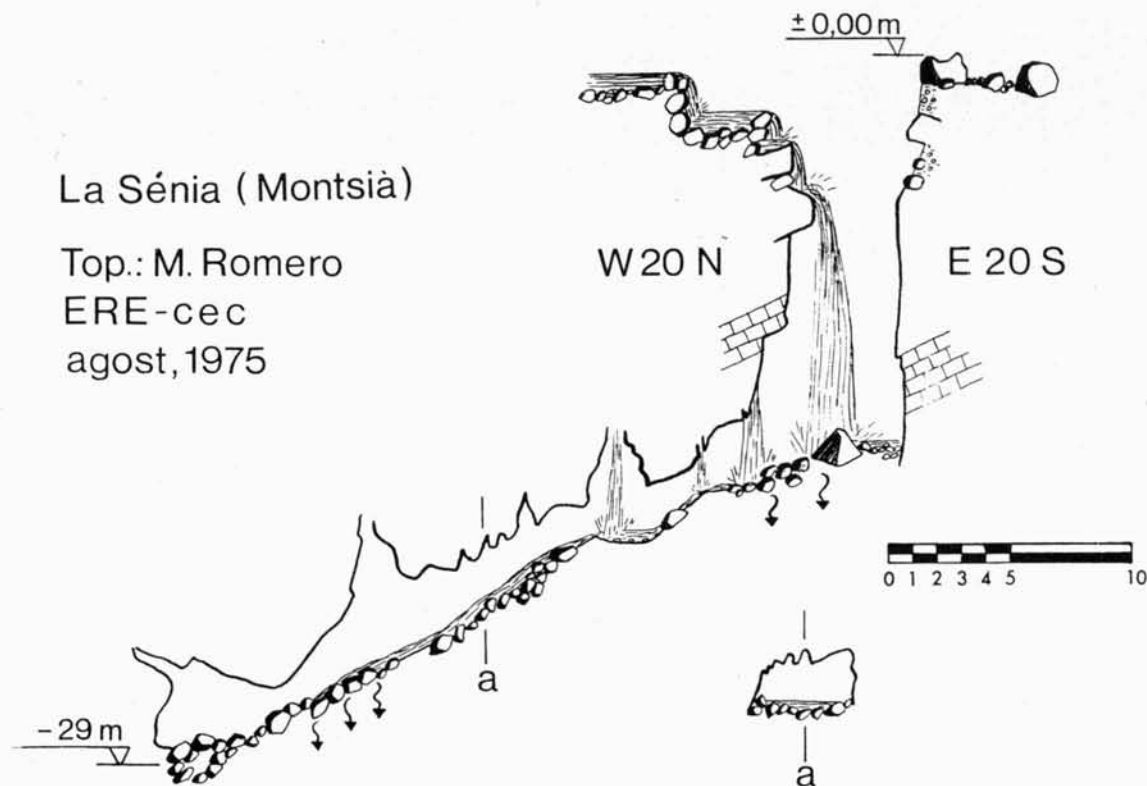
Desgraciadament, aquest problema no és exclusiu del riu de la Sénia, sinó que, arreu dels Països Catalans, hi ha molts i molts cursos d'aigua semblant-

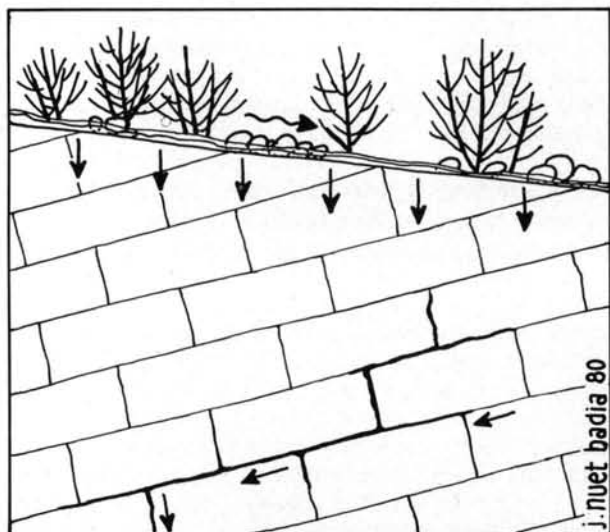
ment afectats. No tan sols s'ha alterat l'equilibri ecològic de les aigües superficials, i fins a cert punt de les subterrànies, sinó que també, sobretot en els cursos de poc cabal, ha desaparegut un gran nombre de les espècies que hi habitaven.

Vam tornar-hi a finals d'agost. Tot aprofitant que les papereres feien uns dies de vacances en ocasió de la festa major, creïem que l'aigua, a més de baixar més neta, hauria tingut uns quants dies de marge per arrossegar una part de la brutícia acumulada. Va ser una decisió simple i no gaire fonamentada: els nostres pensaments eren desencertats. A l'estiu, amb la minva dels cabals d'aigua, la velocitat afluixa, és a dir que també en resulta afectada la força del corrent. Per tant, augmenta la deposició dels materials transportats. D'altra banda, com més fins són els materials, més gran n'és l'adherència, és a dir que, per arrencar-

La Sénia (Montsià)

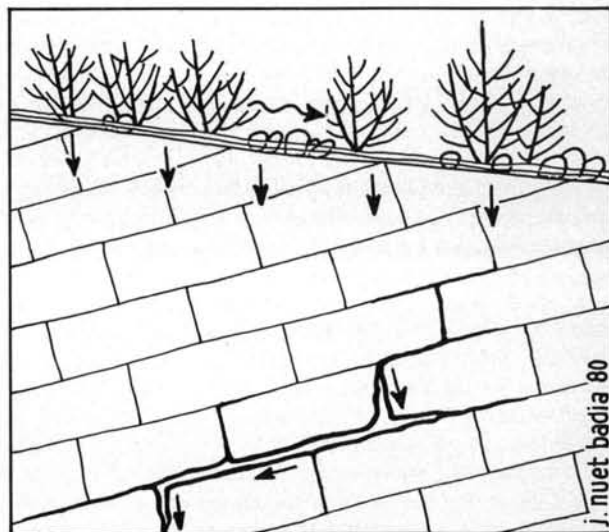
Top.: M. Romero
ERE-cec
agost, 1975

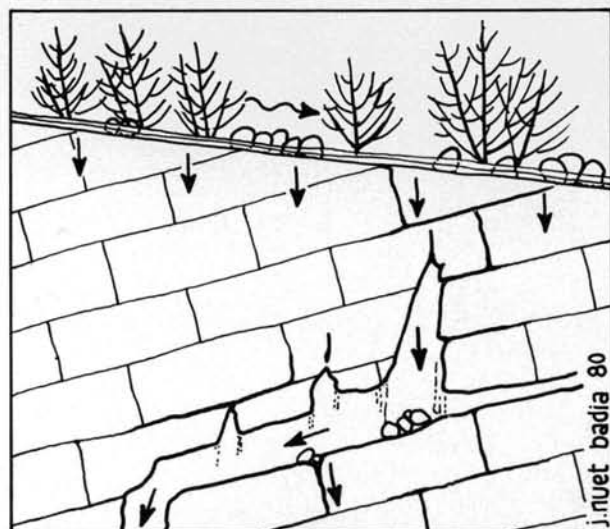
1

Les infiltracions es produeixen per totes les fissures de la massa rocosa, tot cercant els punts de mínima resistència. La velocitat de circulació és mínima.

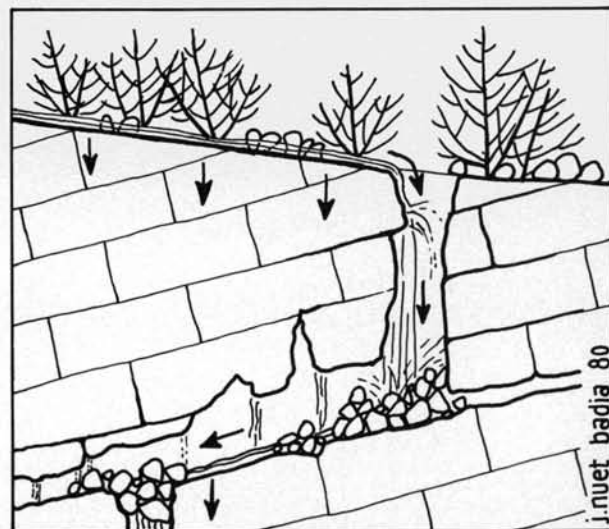
2

L'aigua ja ha seleccionat les solucions de continuïtat més favorables, tot engrandint-les, en un procés que s'autoaccelera pel fet que, com més grossa és la fissura, més aigua hi pot circular i, alhora, és més gran la superfície exposada al seu atac.

3

El procés continua. En èpoques plujoses, el subsòl està inundant i l'aigua hi circula lentament, amb predomini dels fenòmens de dissolució. Durant les estiuades, l'aigua, amb un nivell baix, hi circula lliurement i a més velocitat fins a trobar la zona constantment inundada.

4

L'enfonsament de la volta ha barrat les possibles continuacions i ha deixat eixut el curs del riu, aigües avall. Només en ocasió de grans pluges, l'aigua tornarà a circular-hi, davant la impossibilitat de l'engolidor d'absorbir-la tota.

Les aigües del riu de la Sénia, just en el punt on entren sota terra.

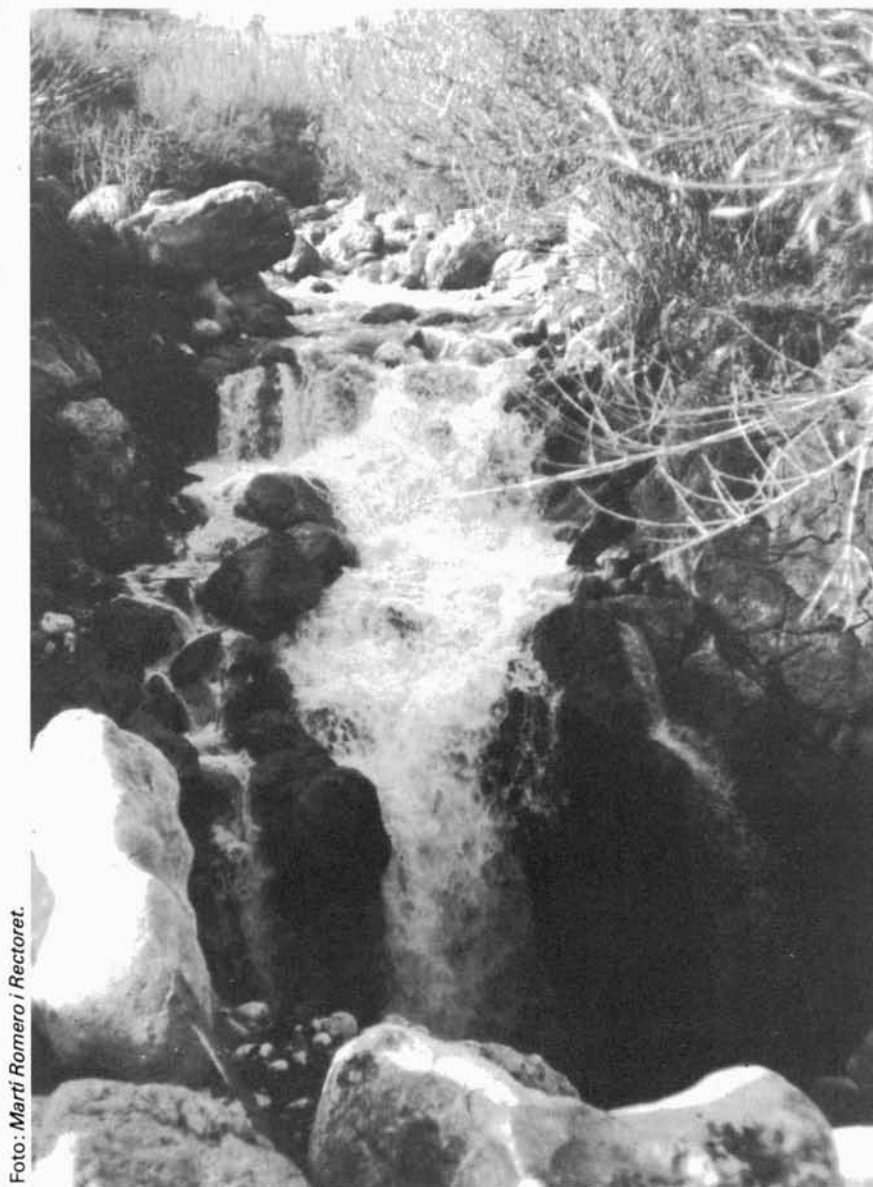

Foto: Martí Romero i Rectorat.

los del llit del riu i deixar-lo ben net, calen unes velocitats d'aigua molt més elevades que no pas per transportar-los. Consideracions teòriques a banda, el fet és que d'aigua no en circulava pas gaire. De brutícia, però, n'hi havia a dojo i la fortor era repugnant.

La cavitat

El riu de la Sénia, també anomenat Verd o Malagraner, neix a les mun-

tanyes de la Tinença de Benifassà, als ports de Beseit. És el curs d'aigua més notable de tot el Montsià. A causa del substrat calcari i calcareo-margós en què està excavat el llit del riu, hi ha nombroses filtracions i pèrdues difuses que van a alimentar la capa freàtica.

L'engolidor de la Sénia és una obertura que fa un oval d'uns nou metres de diàmetre major que n'ocupen totalment el llit. Aquesta obertura dona accés en un pou de 15 m de desnivell. A l'extrem N de la base, i entre els

blocs resultants de l'enfonsament, es poden baixar sis metres més. Un pòrtic al costat W permet recórrer una galeria descendent, de pendent regular, que ens porta a -29 m, màxima fondària on vam arribar.

El sòl d'aquesta galeria és curull de palets de riera, ben arrodonits i de dimensions mitjanes. Sembla que, pels espais que hi ha entre els blocs, es podria arribar a passar i continuar l'exploració, però la inestabilitat i, sobretot, els 3-4 cm de brutícia que els recobrien ens van fer desistir de tirar endavant. La volta presentava algunes xemeneies i penjolls, mentre que a les parets es localitzaven unes quantes, no gaires però ben conservades, empremtes del corrent.

El pou d'entrada és el característic d'un enfonsament provocat per la pèrdua de volum dels materials subjacents, dissolts i erosionats per les aigües que s'hi infiltraven. Lògicament, les pèrdues del riu en aquest punt devien ser, des de feia bastant temps, força considerables, i tant es produïen a través de les diàclasis com al llarg de la falla sobre la qual s'estructura la cavitat. La galeria que segueix el cabussament de l'estratificació, sembla haver estat formada en condicions freàtiques, és a dir, totalment inundada. S'estén per sota el llit del riu en direcció contrària a la del curs. Creiem que es tracta d'un dels escassos i més bonics exemples de retroinversió de curs existents al nostre país.

El Turbó, amb esquís

per Jordi Iranzo

El Turbó, vessant N.

Moltes vegades hem pogut contemplar, en les panoràmiques que ens ofereixen les nostres benvolgudes muntanyes, un massís situat al S del conjunt Maladeta-Vallibierna-Gallinero, característic des de tot arreu que es contempli i després de la serralada principal dels Pirineus. Aquest massís és el Turbó. El Turbó, en planta, té una forma de U, oberta primer al N, i després a l'W. Pel mig d'aquesta U transcorre suaument la vall i el torrent de Sant Adrià.

Diverses vegades havia observat aquesta muntanya, per tal de fer-hi un itinerari a l'hivern amb esquís, i em va semblar que aquesta vall oberta al N en podria ser l'itinerari lògic. El vessant S del Turbó es presenta tot ple de cingleres que fan impensable un itinerari normal d'esquí. Els vessants E i W combinen les cingleres al S amb els relleus

més suaus al N; per aquests indrets podríem fer alguna variant i algun itinerari nou pel cantó NE, sobretot des de la vall d'Espés i d'Abella. La nostra ruta transcorre per la vall i les carenes enfilades al N.

Aproximació

Carretera comarcal C-144 del Pont de Suert a Castelló de Sos. En el coll de les Fades trencarem al S en direcció a Sant Feliu i la Múria. La Múria és un petit poble amb una dotzena de cases i actualment només hi viuen dues famílies. La gent d'aquesta terra són molt oberts i desitjosos d'ensenyar el seu país als escassos visitants d'hivern. Si tenim sort podrem complaure les nostres orelles sentint, en alguna d'aquestes cases, parlar el català local. La primera casa

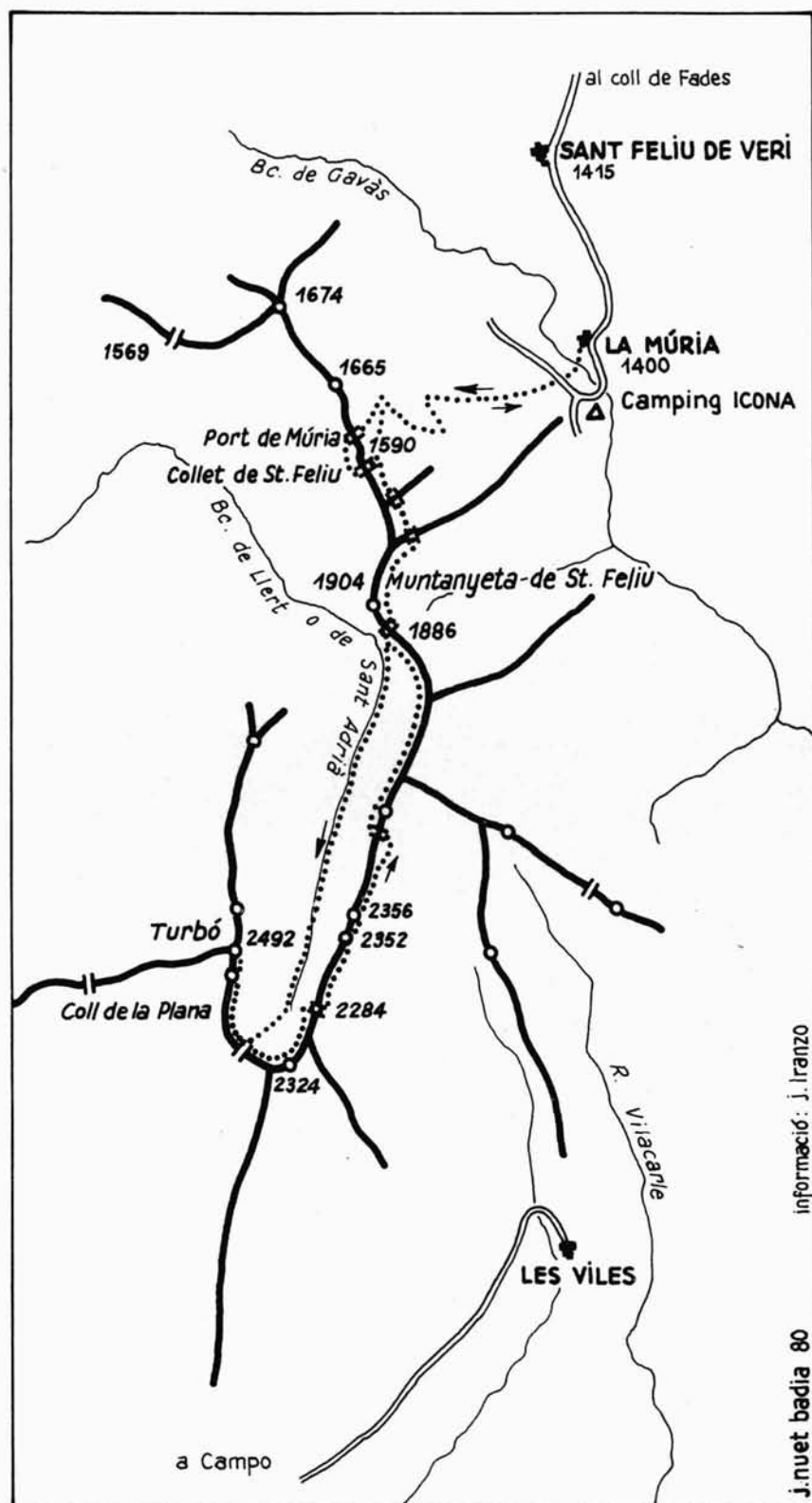
que trobem a la Múria ens pot oferir habitació per dormir. Si anem amb tenda podrem acampar, seguint la pista, a baix, al costat del riu, en un petit parc d'ICONA prop d'una font i, si la neu ens ho permet, en uns prats al començament de la pujada al port de la Múria.

Itinerari

Nosaltres vàrem acampar en els prats del peu de la pujada. Davant nostre teníem una vista sensacional: Cotiella, Eriste, Posets, Gallinero...

Prenem el marcat camí que ascendeix suaument entre bosc en direcció W fins al port de la Múria (en època de molta neu s'hi podria pujar amb els esquís als peus). Abans del port haurem travessat un petit pla allargat, sota mateix del coll a 1.520 m aproximadament. En

informació: J. Iranzo

J. nuet badia 80

aquest punt, girant a l'esquerra en direcció SE, per una petita valleta, arribarem fins al collet de la muntanyeta de Sant Feliu.

Des del port de la Múria (aquí nosaltres ens calçarem els esquís, cal remuntar en direcció E i després, pel vessant S, fins al collet de la muntanyeta de Sant Feliu. Continuem enlairant-nos pel vessant N, travessarem un coll petit, després un altre en direcció S i ens trobem al davant amb l'ample coll que domina el Turbó i el torrent de Sant Adrià. Per arribar en aquest coll cal flanquejar el vessant E de la carena que estem fent. Des del coll (1.890 m aproximadament) cal baixar una cinquantena de metres i anar a buscar el llit de la vall, per prosseguir en direcció sud. A la meitat de la vall i a la nostra esquerra observarem un parell d'allaus. A la capçalera de la vall, cal salvar per l'esquerra (en el sentit de marxa) un petit relleu i, un cop davant del coll, guanyar-lo una mica per la nostra dreta, seguint una petita cometa.

En el coll (2.320 m), seguirem el llong de la cresta, primer en direcció W, per anar girant a poc a poc cap al N. La cresta s'estreny i tot seguint-la arribarem fins al cim del Turbó (2.492 m) amb els esquís als peus.

La vista que tenim des del pic és sorprenent, ja que podem veure des de les muntanyes de la Jacetània (Peña Oroel, Collarada), fins a la Tosa d'Alp i Montserrat.

La baixada la podem fer per dos itineraris diferents. L'un, seguint el camí de pujada; l'altre, seguint la carena de l'altre pal de la U, que ens portarà fins al coll (1.890 m) d'entrada a la vall. Nosaltres escollirem aquesta darrera possibilitat i no ens en vam penedir gens.

Des del cim del Turbó enprenem la baixada per la mateixa carena de pujada fins al coll (2.320 m). Des d'aquí tenim dues opcions: continuar per la carena o flanquejar aquest gran coll pel vessant N i seguir una petita coma i, amb un llarg flanqueig, situar-nos en un petit collet (2.280 m) al començament de l'altra carena. En deu minuts haurem guanyat el cim principal (2.350 m). A partir d'aquí gaudirem d'un bon des-

Les pales que menen fins al coll (1.890 m). Al fons, el Turbó.

cens, primer per l'ampia carena i després passant al vessant W per anar a buscar les pales que ens menaran al coll (1.890 m). Seguim el camí de pujada, fins al collet de la muntanya de Sant Feliu o una mica abans per anar a buscar la valleta que ens portarà fins al prat allargat (1.520 m) abans del port de la Múria. D'aquí farem cap al lloc on prèviament haurem deixat les coses.

HORARI I DADES DIVERSES

Campament (1380) al port de la Múria (1.550 m)..... 1 h.
Port de la Múria al coll del Turbó (2.320 m)..... 3 h. 15 m.
Coll del Turbó al Turbó (2.492 m)..... 20 m.
Collet (2.280 m) al cim secundari (2.350 m)..... 10 m.
Total pujada..... 4 a 5 hores
Total descens..... 1 h. a 1 h. 30 m.
Desnivell total..... 1.230 mts.
Les cotes d'alçada són aproximades.
Epoca: Febrer, Març.
Bibliografia: Guia Posets-Maladeta del C.E.C. — Full 213 Bissaürri de l'I. G. i C. Escala 1/50000.
Assistents: Ramon Farràs (Unió Exc. Urgellenca), Jordi Iranzo (C.E.C.), Alfons Juval (U.E.U.), Genís Maetzu (U.E.U.), Antoni Rey (U.E.U.), Rosa M.ª Roig (U.E.U.) i Josep Sánchez (U.E.U.).

XXI Rallye d'Alta Muntanya Escobes 1979

per Josep Abril Pinell

El pic d'Escobes, vist des del pic Negre de Juclar.

Es interessant de veure que encara es pot organitzar un rallye d'alta muntanya a Andorra, amb uns itineraris que en gran part són desconeguts a la majoria de participants. La muntanya andorrana, que és la gran desconeguda de les masses de turistes comercials que els caps de setmana envaeixen el Principat, ho és també en part pels muntanyencs, que aquí fan igual com s'acostuma a fer pertot al Pirineu: visitar els llocs de més anomenada, tot desconeixent la gran quantitat de valls i cims que, amagats en l'anonymat que els dona la modestia del seu nom, ofereixen contrades d'una bellesa sorprenent i inqüestionable. Així va passar que, a part el cim d'Escobes, el més conegut d'aquesta regió, tota la resta del Rallye va ser gairebé de descoberta d'una zona que, d'altra manera, continuaria per molt de temps desconeguda per la majoria. Aquesta obertura de nous itineraris és, sens dubte, un dels objectius dels nostres rallyes. I així ho ha sabut fer el nostre company Salvador López, que organitzà, l'any passat a Cabdella i enguany a la Vall d'Incles, uns rallyes en llocs fàcilment assequibles, però lluny dels itineraris més fressats pels excursionistes.

Pujant per la carretera que va d'Andorra a Soldeu, abans d'arribar en aquest poble, i en un sobtat revolt de la carretera, s'obre la magnífica Vall d'Incles, al fons de la qual, just a l'aiguabarreig dels torrents de Juclar i de Manegor, es va instal·lar el campament del Rallye. Aquest campament oferia un aspecte ben diferent dels que acostumem a fer quan cal portar-ho tot a coll hores i hores. El fet d'estar a peu de cotxe va fer conviure les breus tendes de travessia amb els exagerats envellats del campistes sedentaris. I una legió d'acompanyants feia del lloc un petit poble ple de bullici i de color.

L'itinerari del primer dia s'enfilava cap al cim del Siscaró (2.630 m) i baixava fins a prop dels estanys de Juclar, voltats de narcisos que omplien l'aire de perfum, per enfilarse fins al pic d'Escobes (2.778 m), cim culminant del primer dia. Des d'aquest cim es podia retornar pel coll d'Alba, cap al fons de la vall, pels estanys de Juclar, o bé,

per guanyar medalla d'or, anant cap al pic de Ruill (2.778 m), ja en territori francès i que vist des del cim d'Escobes, tenia un aspecte impressionant. En realitat, la pujada no era difícil, però sí llarga i fatigosa, per una canal d'herba i neu, d'un considerable grau d'inclinació.

El dia va ser magnífic i la gran quantitat de neu que encara omplia les obagues i una bona part de les cotes més altes, donava un aspecte imponent a la muntanya. Tot plegat va ajudar

a trobar, al final de la jornada, ben curulles les nostres ganes de passar un dia de muntanya complet. I com que aquella nit era la vigília de sant Joan, es varen anar improvisant petites revetlles amb coques i xampany, amb la xerimola corresponent. Però, cap als voltants de les onze, tothom ja dormia. L'horari a muntanya és ben diferent del de ciutat i l'endemà l'etapa del Rallye començava a primera hora del matí, encara fosc.

Les llumentes de les frontals s'ana-

ven enfilant cap al port d'Incles, des d'on calia pujar al pic Alt de la Cometa (2.710 m), i al de Fontargent (2.582 m). També aquest dia l'itinerari s'endinsava per França per anar a pujar al pic Negre de Juclar (2.612 m). La via més lògica per a l'itinerari era una cresta de granit molt bo, aèria, amb poques dificultats, per on de fet pujà la majoria d'equips. Aquest itinerari no obligatori allargava l'horari, però va satisfer els qui l'havien triat. Si no, es podia pujar per un pendent molt rostre, d'herba, pel vessant oposat (E), que va ser la via de baixada. També, igual com el dia abans, la breu excursió per la part francesa, situada al N d'Andorra, va servir per descobrir tota una sèrie de cims i valls que desconeixiem totalment. Que poques vegades ens endinsem per aquestes llargues valls que surten dels vessants N! Abans de migdia ja varen anar arribant tots els equips: es posava fi a aquesta gran festa i trobada de muntanyencs que és el Rallye del Centre. A la baixada, la Vall d'Incles era un gran jardí curull de flors. La primavera havia esclatat amb força, i milers i milers de puntets de colors s'escampaven pels prats. Vaig veure molts cotxes que, com jo mateix, s'aturaven per collir-ne unes quantes i portar-les a casa, com si volguéssim que perdurés per uns dies, entre les parets del nostre pis, una mostra de l'espectacle ubèrrim que la muntanya ens oferia amb una generositat aclaparadora.

Un trist accident ocorregut a la baixada del pic de Siscaró, durant el primer dia, va fer que un cop més haguéssim de cridar un helicòpter francès del CRS, que es va desplaçar des de Perpinyà. Gràcies a les gestions de la Creu Roja, aquest salvament va ser possible, en una repetició de circumstàncies que ja fa anys que no s'haurien de repetir. Els dos nois accidentats varen ser evacuats sense gaires problemes. Però encara queda el futur, en mans de la benevolença dels francesos a voler fer una feina que hauria d'estar perfectament organitzada a casa nostra. Els anys de gestions i de clams per part de les entitats encara no han estat suficients per aconseguir un indispensable servei d'evacuació de ferits per heli-

còpter dins de l'Estat espanyol. Demanem una vegada més que aquesta petició es faci realitat immediatament, i que no hàgim d'anar a pidolar a casa dels veïns, als quals agraïm la bona disposició, demostrada en posar immediatament un helicòpter al nostre servei, cada vegada que els ha estat demanat.

CLASSIFICACIONS:

Medalla d'or

Equip n.º 1 — Pere Milla Iglesias, Toni Casas, Josep M.º Molinos. A.C. PICA D'ESTATS.

Equip n.º 4 — Jordi Rius, Albert Vaquer Enric Esteve. AGRUPACIO EXC. ICARIA.

Equip n.º 7 — Josep Formatger, Josep M.º Morera, Josep Sedeña. FOMENT MARTINENC.

Equip n.º 8 — Manuel Carreras, Marc Escolies, Josep Soler. LLUISOS DE GRÀCIA.

Equip n.º 11 — Immaculada Nieto, J. M.º Pruneda, Albert Mans. CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip n.º 14 — Bernat Baró, Joaquim Vea, Xavier Rosique. AGRUPACIO EXC. MUNTANYA.

Equip n.º 20 — Eduard Jornat, Ramon Meya, Roman Monter. CLUB MUNTANYENC SANT CUGAT.

Equip n.º 22 — Manuel Broch, M.º Angels Pera, Joan Talam. CENTRE EXC. BADALONA.

Equip n.º 30 — Antoni Villena, Ferran Ibáñez, Andreu Sorrosal. UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip n.º 31 — Manuel Pagès, Josep M.º Pagès, Xavier Pagès. GRUP DE MUNTANYA GELERA.

Equip n.º 32 — Xavier Gregori, J. Canals, Enric Font. CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Medalles d'argent

Equip n.º 6 — Rafael Carrasquilla, Vicenç Barrera, M. Surifach. UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip n.º 9 — Domènec Gómez, Ramon García, E. Soler LLUISOS DE GRÀCIA.

Equip n.º 12 — Georgina Pujol, Assumpta Pérez, Teresa Cruselles. CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip n.º 13 — Eduard Llongueras, Miquel Martínez, Martí Riera. AGRUPACIO EXCURSIONISTA MUNTANYA.

Equip n.º 17 — Amèlia Cervantes, Agustí Gil, Jaume Blasco. AGRUPACIO EXCURSIONISTA MUNTANYA.

Equip n.º 24 — Merce Campillo, Enric Ximenis, J. Barquero. UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip n.º 33 — Josep Blanes, A. Campillo, Joan Toledano. AGRUPACIO EXCURSIONISTA TALAIA.

Medalles de coure

Equip n.º 2 — Josep M.º Sánchez, J. Casanovas, S. Casanovas. CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip n.º 10 — Josep Insa, Maria Insa, Enric Insa. C. EXCURSIONISTA MONTBLANC.

Equip n.º 15 — Lúdia Muntal, A. Gallart, Joan Miñarro. AGRUPACIO EXCURSIONISTA MUNTANYA.

Equip n.º 19 — Joan Fontan, Xavier Solé, Manuel Coll. UNIO EXC. DE CATALUNYA - GIRONA.

Equip n.º 23 — Francesca Masdevall, M.º Angels Garcia, Jordi Berrocal. CENTRE EXCURSIONISTA DE BADALONA.

Equip n.º 25 — Daniel Oriol, Francesc Padial, Andreu Ogaya. UNIO EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip n.º 26 — Joan Garcia, Jordi Cases, Jordi Duran. CENTRE EXCURSIONISTA DE BADALONA.

Equip n.º 27 — Francesca Ciutat, Montse Bertran, M.º Carme Domenjó. CENTRE EXCURSIONISTA PIRENAIC.

Equip n.º 28 — Gabriel Domenjó, Josep M.º Domenjó, Maria Domenjó. CENTRE EXCURSIONISTA PIRENAIC.

Equip n.º 29 — Joan Casajona, Manuel Domènec, Gabriel Berzosa. CENTRE EXCURSIONISTA PIRENAIC.

Equip n.º 35 — Glòria Mateu, Carme Martínez, Eulàlia Sangrà. CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

DISTINCIONS ESPECIALS:

Trofeu CAMPAMA: CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Equip més veterà: Equip n.º 25 - UNIO EXC. DE CATALUNYA.

Participant més veterà: GABRIEL DOMENJO.

Primera dona classificada: M.º ANGELS PERA i IMMACULADA NIETO.

Primer equip femení classificat: Equip n.º 12 - CENTRE EXC. DE CATALUNYA.

crònica del centre

Inauguració del nou refugi Joan Ventosa i Calvell

El dia tres de novembre, tal com estava previst, tingué lloc la inauguració del nou refugi JOAN VENTOSA i CALVELL, al Pallars Jussà (Alta Vall de la Ribagorça), refugi que substitueix el primitiu.

El refugi està situat exactament a 2.220 metres, sobre l'estany Negre de Boí. Es base immillorable d'ascensions d'alta muntanya a pics de més de tres mil metres. Té una cabuda de vuitanta persones a dormir i un menjador per a un centenar. Les dependències pròpies del refugi són: l'habitatge del guarda, la cuina, rebost i sanitaris. També hi ha un petit refugi per a dotze persones, a la part NE de l'edifici.

Assistiren a la inauguració unes dues-centes persones, la majoria de les quals signaren el document commemoratiu de l'acte de col·locació de l'última pedra.

Presidiren l'acte el president del Centre, Lluís Puntis i Pujol, acompanyat dels vicepresidents, Sanz i Civis, i dels senyors Joan Garrigós, president de la FEEC, Dr. Goujon, com a president de la secció de Prada del CAF i en representació de Mr. Zilocky, del CAF de París, Josep Maria Plans veterà muntanyenc del Centre, Robert Garrigós, president de la Comissió de Refugis del Centre, i Antoni Grifull, de la mateixa comissió i responsable i coordinador de les obres de construcció d'aquest refugi.

La nota simpàtica i emotiva de l'acte consistí en el lliurament a Àngel Bernat, constructor del refugi, d'una pedra de granit que havia tallat ell mateix, amb la incrustació de la medalla del Centre, en reconeixement de la dedicació i de l'esforç posats a acabar-ne les obres.

Adéu-siau

Davant els canvis imminents que es produiran en aquesta revista, em sento obligat a no desapropiar aquest darrer número en què, per ara, hi figuro com a director, per agrair a tots els col·laboradors, lectors i amics que al llarg dels darrers tres anys han fet possible que la revista fos com ha estat el costat que sempre hi han fet, amb comprensió i amb ajuda. També vull, breument, fer entenedor a tothom el motiu que avui em fa marxar.

La Junta Directiva del nostre Centre prengué, en l'última sessió celebrada l'any 1979, l'acord de separar-me del càrrec que, amb la seva confiança, he ocupat i he exercit fins ara. La separació es produeix com a conseqüència de grosses divergències sobre el format i la maqueta amb què es vol renovar la nostra revista i, sobretot, arran d'una difícil comprensió dels motius de concepte i de finalitat que s'han adduït per justificar-ho. No cal dir que algunes d'aquestes qüestions comportaran un augment no gens menyspreable en els costos de publicació, costos que, és clar, per una via o per una altra, tard o d'hora afectaran les quotes dels associats. Aquesta darrera conqüència, difícilment defugible, em determinà fermament a no fer-me càrrec del projecte. Sense dimitir, doncs, el meu càrrec, n'he estat apartat.

Els fets que he intentat exposar han determinat, i d'una manera ben espontània, que la resta del consell de redacció de la revista prengué una actitud que respon al convenciment comú amb què s'ha fet la tasca que tenim darrera nostre, moguda especialment per la desconexió dels motius que invaliden un format i una idea de MUNTANYA que recolzen en deu anys d'existència. Alhora que agraeixo la col·laboració de Josep Velázquez i Crespan, que ha posat al càrrec de secretari a disposició de la Junta del Centre, i de Ramon Torrents von Rappard, assessor lingüístic, i de Josep Nuet i Badia, dibuixant i responsable gràfic de la nostra revista, que han demanat de ser rellevats de les funcions que hi exercien, haig de recordar que aquest darrer ens ha acompanyat d'ençà que aquestes planes començaren de ser publicades en català.

Martí Romero i Rectorat

crònica

a cura de Modest Montlleó

Notícies del III Aplec Excursionista dels Països Catalans

Tal com estava programat, vàrem celebrar a Lluc el III Aplec amb la participació de 384 excursionistes, membres de 24 entitats dels tres Països Catalans de l'Estat espanyol. En destacà la participació dels valencians, que aconseguiren un vaixell per a la seva venguda. A part de les nombroses absències justificades per la manca de passatges per a aquests dies, vàrem sentir especialment que no hi hagués cap representació de la Catalunya Nord ni d'Andorra, ni de l'Alguer. Confiem que aquesta absència es vegi compensada pel pròxim Aplec. El mal temps obstaculitzà greument la realització del programa: les excursions varen ésser suspeses. Afortunadament, comptàvem amb les dependències del Santuari de Lluc per a l'allotjament (moltes tendes es varen inundar) i per a les activitats de convivència. A l'assemblea es recordà l'origen i el sentit d'aquests aplecs: la germanor dels excursionistes d'aquests Països amb un origen i vocació comuns. Entre les manifestacions folklòriques destacà l'actuació del grup Sota Terra, de València. A la fi, l'esperit excursionista es va imposar a les difícils condicions atmosfèriques, i el bon humor, com un esclat de sol, substituï la decepció dels dies anteriors. I parlàrem de l'any que ve. Per unanimitat, s'acordà que el pròxim Aplec tinguí lloc a la Catalunya Nord.

Amb l'esperança d'haver contribuït a l'assoliment d'aquesta institució que hauria d'arribar a ésser una eina efectiva de la cooperació entre les entitats excursionistes dels Països Catalans i agraint la participació de tots els qui l'han feta possible, vos diem: fins a l'Aplec vinent!

Sebastià Barceló
(Unió Excursionista de les Illes)

Els Grups de l'Alt Pirineu (G.A.P.)

Aquests grups van néixer amb motiu del Congrés de Cultura Catalana, ara fa uns quatre anys, al qual van presentar diversos treballs, sobretot en l'àmbit d'Ordenació Territori. Els treballs fets arran del Congrés, van ser l'inici d'una tasca continuada després, amb vista al redreçament en general del Pirineu català, una de les bosses de pobresa i depressió econòmica de Catalunya. No s'oblidaven, però, al mateix temps, els problemes ni les reivindicacions més urgents.

Els GAP estan formats per pirinencs de les comarques dels dos Pallars, la Ribagorça, la Vall d'Aran, l'Alt Urgell i la Cerdanya, és a dir, per tota l'alta muntanya. Afegim-hi que es tracta d'uns grups pluralistes, tant formats per independents com per militants de partits, membres d'associacions culturals, esportives, etc.

El programa d'actuacions és gran ja que, a part d'haver aconseguit que, per mitjà de l'Entesa dels Catalans, la Constitució (art. 130) disposés que hi haurà un tractament especial a les zones de muntanya, a semblança dels països europeus més muntanyosos, els G.A.P. ja han redactat unes bases del que podria ser la "Llei de Muntanya" a casa nostra, llei que segons l'Estatut haurà de ser elaborada pel Parlament de Catalunya. Aquestes bases han estat fetes en col·laboració amb muntanyencs d'Aragó, Navarra i Castella. Cal doncs suposar que les que es puguin presentar en aquelles comunitats tindran un caire similar.

Paral·lelament a aquests objectius a mitjà i a llarg terme, lluiten per qüestions del moment, com poden ser: la política de concentració escolar, l'intent de supressió del tren de la Poble de Segur, la problemàtica en la creació d'estacions d'esquí, la tan sovint desencertada actuació d'ICONA, la situació de l'agricultura i la ramaderia, la defensa del Pla de Beret, l'aeroport de la Seu i el seu ús comarcal, el parc d'Aiguestortes, la planificació de la Vall de Boí, necessitat d'unes normes subsidiàries per a la Cerdanya, la secada de 1978, etc.

Però el que els G.A.P. volen fonamentalment és una "Llei Catalana de Muntanya", que contempli en profunditat tota la problemàtica de l'alta muntanya i que, tot permetent l'organització territorial i administrativa d'aquestes comarques com a veueria amb amples facultats autonòmiques, els permeti de ser els primers a col·laborar en aquest redreçament de les comarques pirinenques, fent realitat l'aspiració que resumeixen dient: *Volem viure a muntanya, i volem una muntanya viva.* Josep Abril

a cura de Pere Aymerich

Pre-Pirineu Serra de Montsec

J. Badia, J. Casanovas i J. Paül, tots tres del C.E.C., hi obriren, aquest 30 de setembre passat un nou itinerari, exactament a la paret de Catalunya del pas de Mont-rebei, 400 m a la dreta del Gran Diedre. La nova via, de 350 m, ha obtingut la qualificació D.

Pirineu Gallinero

Una via nova, anomenada directa Zarautra, amb un itinerari de 400 m i una dificultat MD+, ha estat oberta a l'esperó del cim, a l'esquerra de la Rabadà-Navarro. Hi feren la primera ascensió J.M. Peralta, A. García-Picazo, Fredi Parera i Joan G. Casola, que s'hi van estar 11 hores, entre el 6 i el 10 de l'agost passat. Les reunions R3, R8 i R11 són molt laborioses i la R6 pot ser excel·lent per a un bivac.

Alps Travessia del Mont Blanc

Per primera vegada s'ha realitzat la travessia integral del massís del Mont Blanc tot seguint-ne les arestes frontereres. L'itinerari recorre sempre arestes i agulles entre 3.500 i 4.800 m, en una alta ruta d'escalada.

Durant quinze dies M. Berruex, L. Audoubert, P. Luneau i M. Babillou hi efectuaren vuit bivacs i cinc nits a refugis. El 2 de setembre sortiren de prop de la frontera suïssa per realitzar les ascensions a l'agulla de l'Argentièrre, Tour Noir, Dolent, Triolet, Talefre, Leschaux, Jorasses, Mont Maudit, Mont

Blanc, Domes de Miage fins a arribar finalment al coll de Bonhomme.

Mont Blanc (4.807 m)

Un nou itinerari ha estat obert al vessant de la Brenva que segueix els séracs situats a l'esquerra de la via Poire. G. Comino i G.C. Grassi el varen realitzar durant la nit del 10 a l'11 del darrer juliol en 8 h. Es tracta d'una via de gran perillositat, amb un desnivell de 1.400 m, catalogada M.D., que surt directament al casquet del Mont Blanc, més enllà del coll Major.

Coll Maudit (4.035 m)

Primera ascensió del gran corredor SE i del sérac central efectuada per G. Comino i G.C. Grassi el darrer 4 de juliol. L'itinerari, esplèndid però molt perillós, de 350 m de glaç amb pendents de 80°, va ser recorregut en quatre hores i mitja.

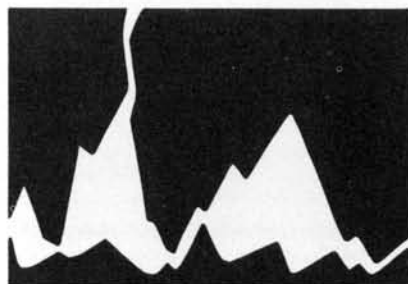
Aguilla de Talefre (3.730 m)

P. Gabarrou hi ha obert tres vies de gran dificultat. La primera a la cara N el 16 de juliol; una altra, directíssima, a la cara NW i, finalment el 4 de juny, la del corredor NE.

Petit Dru (3.733 m)

Els germans Remy hi han obert una nova via a la cara N paral·lela a la que hi efectuà Seigneur el 1967. Es tracta d'una escalada de 1.000 m, catalogada M.D. superior. Els dies 15 i 16 de juliol, Claude i Yves, després d'un tempteig anterior i en companyia de P. Bertault, aconseguiren realitzar aquest nou itinerari en 22 h. i un bivac sota del Níxol. La via comença 100 m a l'esquerra de la directa americana, arriba al Sòcol (A1) i segueix a l'esquerra de la via Allain per arribar directament al Níxol. Realitzada en lliure, la via discorre damunt roca bona i terreny mixt.

Han col·laborat en aquesta crònica: Josep Paül i Joan G. Casola

crònica espeleològica

a cura d'Alfred Montserrat

Illes Hawaii

Aquest estiu, una expedició anglesa dirigida pel Dr. Christopher Wood es desplaça a les illes Hawaii (Estats Units) per tal d'explorar-hi diferents tubs volcànics. D'entre les cavitats explorades cal remarcar la Kazumura Cave que, amb 11.500 m de recorregut, ocupa el primer lloc mundial entre les cavitats d'aquesta mena.

Estats Units

Durant el mes d'agost, un equip de l'ERE del CEC s'ha desplaçat als Estats Units per tal d'explorar cavitats excavades en gel i en laves a la Cascada Range. Hi visitaren la Paradise Ice Cave (12.000 m), la Big Four Cave (1.000 m), l'Ape Cave (3.904 m), la Lake Cave (1.200 m), l'Ice Cave (250 m), la Catacombs Cave (2.300 m), l' Skeleton Cave (1.100 m) i les Grand Canyon Caves (5.000 m), totes als estats de Washington, Oregon, Califòrnia i Arizona.

8è Congrés Internacional d'Espeleologia

Segons una informació de bona font, el 8è Congrés Internacional d'Espeleologia tindrà lloc durant el mes de juliol a Kentucky (Estats Units). Tindrà una durada de tres setmanes, una de sessions i dues (l'una abans i l'altra després) de treballs de camp a diferents llocs del país.

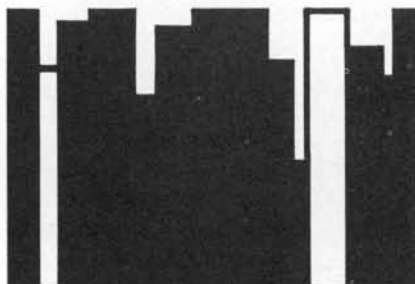
Nova Bretanya

Ens arriba la notícia que una expedició suïssa va perdre un dels seus membres quan intentava l'exploració d'un riu subterrani de gran cabal a Nova Bretanya, illa del Pacífic pertanyent a Papua-Nova Guinea. L'illa conté unes grans dolines que seran l'objectiu d'una expedició francesa a finals d'aquest any o principis del vinent.

L'abocador: tornem-hi...

Nova i trista actualitat de l'abocador d'escombraries de Barcelona i altres municipis situat sota la Morella (Begues, el Garraf). L'espeleòleg de setze anys Xavier Claramunt, de l'Agrupació Excursionista Talaia de Vilanova i la Geltrú, hi va resultar mort en fer explosió una bossa de gas metà acumulat dins un avenc i que provenia de la descomposició de les escombraries de l'abocador.

Suposem que, ara és horal, l'empresa concessionària ja deu haver posat rètols indicadors del perill als diferents avencs de la vall de Joan i del fons de les Terradelles i que el comitè d'espeleologia deu haver enviat una circular avisant tots els grups espeleològics del nou risc que comporta aquesta activitat.

bibliografia

GEOGRAFIA FÍSICA DELS PAÏSOS CATALANS

Oriol Riba i Arderiu, Oriol de Bolòs i Capdevila, Josep M. Panareda i Clopès, Josep Nuet i Badia, Joaquim Gosàlbez i Noguera. 2.ª edició (revisada), Ketres editora, Barcelona 1979.

En el número especial del Centenari del Centre Excursionista de Catalunya MUNTANYA publicà el primer fascicle de 16 pàgines de la Geografia Física dels Països Catalans. Amb aquest fascicle s'inicià una publicació closa en el darrer número de MUNTANYA (n.º 705, octubre de 1979).

Amb la publicació íntegra de l'obra per part de Ketres editora s'acompleix el desig dels autors d'oferir, amb motiu del Centenari del Centre Excursionista de Catalunya,

peoner de l'excursionisme català, una obra escrita on es recollissin d'una manera entenedora i gràfica els aspectes essencials de la geografia física dels Països Catalans.

Amb el volum complet a la mà hom té la impressió de trobar-se amb una obra nova, reflex de les recerques geogràfiques recents, de les quals els autors són protagonistes destacats. Aquesta Geografia Física dels Països Catalans senyala un pas més en la història geogràfica a casa nostra. A partir d'ara molts conceptes, noms, realitats i fenòmens geogràfics ens seran més familiars; han deixat d'ésser coneguts només per especialistes per passar al domini de tots els estudiosos i interessats en les realitats físiques de casa nostra, com són els excursionistes, destinataris directes d'aquesta geografia. En aquest aspecte cal assenyalar la riquesa gràfica del llibre, amb 245 figures entre fotografies, perfils, dibuixos i mapes. Cal destacar també les cinc imatges obtingudes des dels satèl·lits Landsat i la fotografia de la portada on es presenta una visió ben inèdita dels Països Catalans.

Si bé MUNTANYA ja ens ha ofert el text complet d'aquesta geografia, creiem que no serà inútil recordar-ne les característiques.

El llibre és dividit en quatre grans parts: el relleu, el clima i les aigües, la vegetació i la fauna. Com a apèndix hi ha un glossari de termes geogràfics, una bibliografia i un índex toponímic. Aquests apèndix són novetat en el llibre editat per Ketres, ja que no han estat reproduïts a MUNTANYA.

El pròleg del llibre és escrit per Pau Vila i Dinarés. Ha estat un bon encert. Pau Vila és un dels grans geògrafs catalans i fou president del Centre Excursionista de Catalunya, entre els anys 1931 i 1935.

En la introducció en Josep Nuet i Josep M. Panareda expliquen els objectius i l'esquema del llibre.

O. Riba i Arderiu descriu i explica el relleu en 61 pàgines. És un text ric i dens que resumeix les característiques i la distribució de les grans unitats de relleu: Pirineus, Depressió Central Catalana, Serralades Costeres Catalanes, el sistema Ibèric, el sistema Bètic i les Illes. L'exposició i la part gràfica inclouen aspectes ben originals, com el dels fons marítims del Mediterrani.

Josep M. Panareda Clopés i Josep Nuet i Badia exposen en les 35 pàgines següents el clima i les aigües. Un cop explicats els factors que determinen les diferències climàtiques, s'exposen els elements del clima. Després diferencien 19 grans tipus de climes, tot explicant les seves característiques amb l'ajut de l'exemple de diferents estacions. Sens dubte això constitueix la gran aporta-

ció d'aquest capítol. Cada una de les 61 estacions són representades amb un diagrama climàtic i hi són reproduïdes les dades de les mitjanes mensuals i anuals de les pluges i de les temperatures.

Oriol de Bolòs i Capdevila, després d'una introducció a la Biogeografia, explica els sòls i la vegetació. Diferencia tres grans regions biogeogràfiques: boreoalpina, eurosiberiana i mediterrània. En la regió boreoalpina hi troba tres estatges de vegetació: l'estatge nival a les zones de neus perpètues, l'estatge alpi amb prats naturals d'alta muntanya i l'estatge subalpi amb boscos naturals de coníferes boreals. En la regió eurosiberiana, caracteritzada per la presència de caducifolis, diferencia tres zonacions altitudinals: la zonació atlàntica, la zonació submediterrània i una zonació intermèdia. La regió mediterrània és constituïda per plantes esclerofil·les. Oriol de Bolòs acaba el capítol amb un conspecte de les zones de vegetació, amb un índex de noms de comunitats vegetals amb la seva correspondència científica i amb un índex de noms d'espècies vegetals, també amb la correspondència científica.

Joaquim Gosàlbez i Noguera, ajudat per sis col·laboradors, fa una síntesi ben inèdita de la fauna. Hi explica separatament els mamífers, els amfibis i els rèptils, els peixos, els ocells i els artròpodes. Acaba amb un apartat dedicat als vertebrats terrestres de les Illes.

El glossari de 24 pàgines constitueix una valuosa aportació amb vista a la cada vegada més urgent i necessària clarificació i normalització de la terminologia catalana. És d'agrair aquesta darrera aportació que ha exigut dels autors un esforç considerable i que constitueix un avenç important en l'expressió geogràfica en català.

La bibliografia i els índex toponímics i matèries clouen aquesta extraordinària geografia. El Centre Excursionista de Catalunya i MUNTANYA s'han de sentir ben orgullosos d'ésser uns protagonistes excepcionals en la seva aparició. El C.E.C. ho és pel fet d'oferir, en el seu Centenari, una oportunitat única. MUNTANYA ha estat el vehicle pel qual n'ha estat possible l'aparició.

L'edició realitzada per Ketres editora constitueix una segona edició revisada de la publicada en fascicles a MUNTANYA. Com s'ha indicat, inclou també un glossari, una bibliografia i un índex toponímic. El volum té 228 pàgines i un format de 20,5 x 29 cm.

Panticosa - Formigal

L'estiu de 1979 l'Editorial Alpina publicà una altra guia cartogràfica de la seva col·lecció. Dedicada a Panticosa i el Formigal (Arriel, Balaitós, la Faxe, Marcadau, Inferno, Piedrafita, Branatuero, Tramacastilla), aquesta publicació cobreix la part més occidental de les zones pirinenques aparegudes fins ara en aquesta col·lecció. Sembla que l'objectiu d'Alpina és de donar a conèixer, de mica en mica, tot el Pirineu.

A part de les estacions d'hivern del Formigal i de Panticosa, que per elles soles ja mereixen ser divulgades, trobem de molta utilitat per als excursionistes l'edició d'aquest mapa que comprèn els cims de Peña Foradada (o Foratata), Tosquera, la Forqueta, Tebarray, Pondiello i d'altres, així com els pics fronterers de Balaitós, la Frondella, Pallas, Arriel, Cambales, la Peira, la Faxe (o Gran Facha), Marcadau i d'altres.

Cal destacar-ne el perfil reproduït de la cresta del Diablo, en el tram principal del pic de Soullano al del Cristal. L'alçada i la situació dels cims són garantides per la revisió que ha dut a terme Ramon de Semir, a qui es deu, junt amb Antoni Gómez i altres col·laboradors, l'elaboració del full-guia.

S'hi dona també notícia dels refugis del sector així com de l'estat en què es troben: ref. Piedrafita (FEM), Arremoult (CAF), Wallon (TCF), Michaud i, fora de l'àmbit estudiat, el cèlebre refugi de les Oulettes de Gaube. Tocant als itineraris, són correctes.

La munió d'estanys és capítol a part, ja que la proliferació en aquesta zona és continua a mesura que se'n recorren els bells indrets. Els llacs situats damunt el mapa, li donen un to summament atractiu que es complementa amb les altres coloracions del full referit.

D. Aloy

EN
L'ALPINISME
COM EN
L'ESQUÍ
TAMBÉ ELS
PRIMERS

ESPORTS
edelweiss

- ELS MILLORS MATERIALS, TANT NACIONALS COM ESTRANGERS.
- ASSESORAMENT TÈCNIC ESPECIALITZAT.
- INFORMACIÓ ALPINA.
- PROJECCIONS D'ALPINISME INTERNACIONAL.
- CICLES I CONFERÈNCIES SOBRE L'ALPINISME.
- INFORMACIÓ SOBRE MASSISSOS EXTRAEUROPEUS.
- GUIES, LLIBRES I REVISTES ESPECIALITZADES.
- INFORMACIÓ I RESERVA DE PLACES A TREKKINGS INTERNACIONALS.
- INFORMACIÓ SOBRE CICLES I CURSETS ORGANITZATS PER LES ENTITATS EXCURSIONISTES I L'ESCOLA CATALANA D'ALTA MUNTANYA.
- CONDICIONS ESPECIALS PER A L'EQUIPAMENT D'EXPEDICIONS.

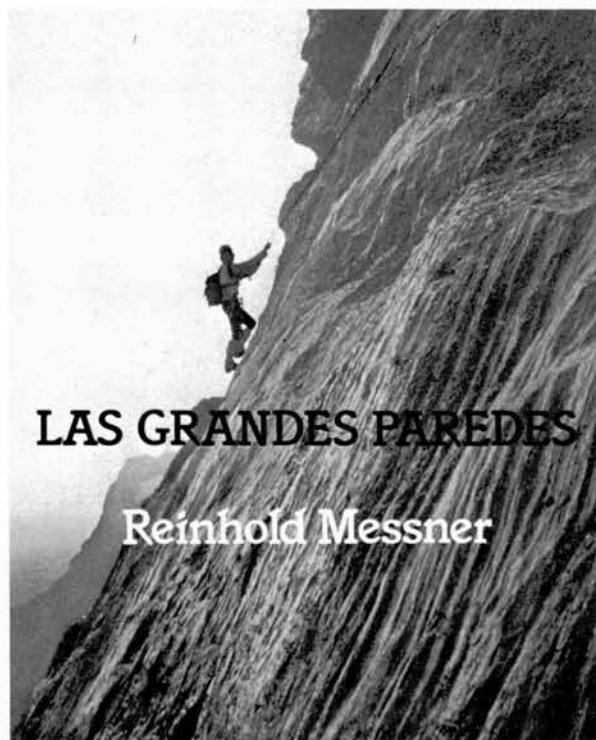
Tot això i més ho trobareu a

GRAN VIA, 527
Telèfon 254 83 00
Barcelona-11

PARKING
GRATUÏT

LAS GRANDES PAREDES

LAS GRANDES PAREDES

Reinhold Messner

conté la descripció
de les ascensions de
Reinhold Messner a:

la paret N. del Mont Agner

la paret N. del Matterhorn

**l'esperó Walker de les
Grandes Jorasses**

la paret N. de l'Eiger

la paret S. de l'Aconcagua

la paret S. del Nanga Parbat

la paret S. del Dhaulagiri

Una obra imprescindible a la biblioteca de
tot muntanyenc, però que també serà llegida
amb interès per tots els amans de la natura.

ALTRES TÍTOLS D'AQUESTA COL·LECCIÓ

- **El macizo del Mont Blanc**
- **Los Pirineos**

Volums de 240 pàgines, 23 x 27 cm.

Fotografies a tot color i en blanc i negre

EDITORIAL RM

Barcelona

l'esquí comença a

la tenda

la tenda

VIA LAIETANA, 118
TELS. 318 22 38 • 317 04 96
BARCELONA - 9

P gratuït
a 30 metres

BARCELONA
MANRESA
LLEIDA

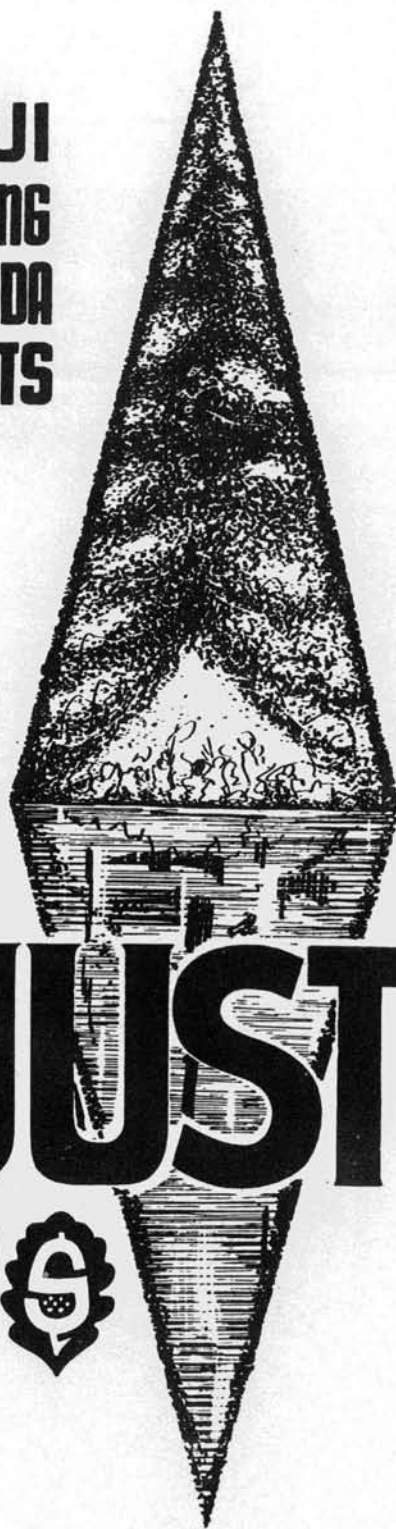
VISITEU LA NOSTRA SECCIÓ D'ESQUÍ NÒRDIC

**ESQUI
CAMPING
ESCALADA
SPORTS**

SANJUST

CANUDA, 6-BARCELONA(2)

Tel. 302 36 95

CAIXA DE PENSIONS
PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS

“la Caixa”

de Catalunya i Balears

SANTA EULALIA

AVUI COM AHIR...

SANTA
EULALIA
E S P O R T S

**SEMPRE A L'AVANTGUARDA DE LES DARRERES
NOVETATS de MATERIALS per a L'ESQUI DE NEU
PASSEIG de GRACIA, 93 - TEL. 215 06 74 - BARCELONA-8**

ARRIBEM A TOT ARREU

I EN CATALÀ...

SUBSCRIVIU VOS-HI

BUTLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ:

En/Na _____

Domicili _____ Telèfon _____

Població _____

Autoritza que siguin carregades al seu compte corrent o Llibreta d'estalvi
número _____ de La Caixa/Banc _____

Agència del carrer _____ núm. _____

Població _____

SUBSCRIPCIÓ ANUAL ☐ Barcelona. 7066 ptes.

RETALLEU I ENVIEU

Prensa Catalana, S. A.
Diputació, 284, Barcelona-9

SERVAL

EL MATERIAL SERVAL
PRESENT A LA EXPEDICIÓ
AL DHAULAGIRI - 8.172 mts.

Foto: Cordada entre seracs a 5.600 mts. «Expedició DHAULAGIRI-79».

Model SUPER VIVAC HIVERNAL — Capacitat màxima 102 litres, mínima 85 litres. Fabricada amb nyló extra, espatlla de cotó encoixinada i ample cinturó anatòmic. Cremallera frontal que permet la seva utilització en vivacs.

«El seu disseny avançat, la seva gran capacitat i especial resistència l'han feta decisiva per assolir el nostre objectiu.»

GREGORIO ARIZ, Cap de l'Expedició.
Component del Comitè Tècnic **SERVAL**.

